

**Eğitim Bilimleri
Enstitüsü**

**T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Yönetimi Bilim Dalı**

ÖZEL EĞİTİM MESLEK OKULLARININ MEVZUATINA İLİŞKİN OKUL YÖNETİCİLERİNİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Feyzi BUĞDAY

İSTANBUL – 2020

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Yönetimi Bilim Dalı

**ÖZEL EĞİTİM MESLEK OKULLARININ MEVZUATINA İLİŞKİN
OKUL YÖNETİCİLERİNİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Feyzi BUĞDAY

Danışman: Prof. Dr. Ayşen BAKİOĞLU

İSTANBUL – 2020

Tüm kullanım hakları
M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.

©2020

ONAY SAYFASI

Feyzi BUĞDAY' ın "ÖZEL EĞİTİM MESLEK OKULLARININ MEVZUATINA İLİŞKİN OKUL YÖNETİCİLERİNİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ" başlıklı çalışması 27.01.2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jüri tarafından uygun bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye(Tez Danışmanı):

Prof. Dr.Ayşen BAKİOĞLU

Üye:

Doç.Dr.A.Faruk.Levent

Üye:

Dr.Öğr.Üy.Mithat Korumaz

ÖNSÖZ

Özel eğitimde öğretmen olarak çalışma sürem çok fazla olmasa da bu beş yıllık öğretmenlik deneyimimde iki farklı özel eğitim okul türünde çalışma fırsatı yakaladım. Otizmlili bireylerle iki sene keyifle çalıştıktan sonra meslek okullarındaki öğrencilere daha faydalı olabileceğimi düşündüm ve özel eğitim meslek okuluna tayin istedim. Aynı zamanda kendime itiraf edemesem de çok sonradan fark ettim ki bir yerlerde öğrencilerin bana bakarken ki ışıltısını arıyorum. Her ne kadar öğretmenliğimin ne anlama geldiğini bilsem de karşımda merakla bakan gözlerin hayaliyle tutuşuyordum. Nihayet özel eğitim meslek okuluna tayin olmamla, farkında olmadan hayalimde gerçek olmuştu. O ilk gün ve öğrencilerimin bana bakışı şuan bu önsözü yazma gururunu yaşamamı sağladı. Onlardan aldığım ilham ve saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Ayşen Bakioğlu'nun çok kıymetli düşünceleri ve yönlendirmeleriyle özel eğitim meslek okullarıyla ilgili araştırma konusu seçiminde bulundum. Bunun yanında lisans eğitimimden beridir sürekli desteğini gördüğüm ve bu yüksek lisans alanında öğrenci olmam için beni teşvik eden Doç. Dr. A. Faruk Levent hocamla Özel Eğitim ve Yasalar konusunda sürekli desteğini gördüğüm çok kıymetli hocam Av. Jülide Işıl Bağatur da tez konumu belirlemede desteklerini esirgemediler.

Tezimin başından sonuna kadar, çok değerli fikirlerini benden esirgemeyen, bilgeliğiyle yolumu hep aydınlatan, motivasyonumu arttıran ve bana inanan saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Ayşen Bakioğlu'na en kalbi duygularıyla teşekkür ederim. Aynı zamanda sürekli desteklerini gördüğüm Doç. Dr. A. Faruk Levent ve Av. Jülide Işıl Bağatur hocalarıma da destekleri için teşekkür ederim

Eserimi yazarken sürekli ihmal ettiğim can ailem; annem ve kardeşlerim; Suzan, Pınar ve Kübra eğitim hayatımın her anında göstermiş olduğunuz fedakarlık ve vermiş olduğunuz destekleriniz için teşekkür ederim. Aynı şekilde bana desteklerini bir an olsun eksik etmeyen çok kıymetli arkadaşlarım Yeşim, Ergin, Koray, Semra, Serpil, Recep, Metehan, Deniz, Ayşe, Büşra, Havva, Cihan Kocabaş, Mehmet Ay, Barış, tüm katılımcılar ve adını anmadığım hayatımdaki değerlilere de teşekkür ederim. Eserimin özel eğitim camiasına ışık tutması temennisiyle.

Feyzi BUĞDAY

Ocak,2020,İstanbul

ÖZGEÇMİŞ

1-Kişisel Bilgiler:

Adı-Soyadı: Feyzi BUĞDAY

Doğum Tarihi: 28.04.1990

Doğum Yeri: İdil/ŞIRNAK

2-Eğitim Bilgileri

1997-2005-Anafartalar İlköğretim Okulu-İlk ve Orta Öğretim(İdil-Şırnak)

2005-2009- Eleşkirt Anadolu Lisesi- Lise Eğitimi (Eleşkirt-Ağrı)

2011-2015- Marmara Üniversitesi Zihin Engelliler Öğretmenliği (Özel Eğitim)

2012-2014- Eskişehir Anadolu Üniversitesi-Adalet-Ön Lisans Eğitimi

2012-2015- Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yan Dal Eğitimi

2015-2017-Eskişehir Anadolu Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Lisans Eğitimi

2017-2018-Marmara Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi Tezsiz Yüksek Lisans

2017-2019-Sağlık Bilimleri Üniversitesi-Sosyal Hizmet Ön Lisans Eğitimi

2019-Medipol Üniversitesi Sosyal Hizmet Lisans Giriş

2018-2020-Marmara Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi Tezli Yüksek Lisans

3-Deneyim:

2015-2017-Sakarya Ticaret Borsası Özel Eğitim Uygulama Merkezi-1.Kademe Özel Eğitim Öğretmenliği-İlk Görev Yeri

2017- Lions Özel Eğitim Meslek Okulu Özel Eğitim Öğretmenliği-Şuan ki görev yeri

2019- Özel Eğitim Farkındalık Eğitici Eğitimi (Özel Eğitim Formatörlük Eğitimi)

4-İletişim Bilgileri:

feyzisinin@hotmail.com

feyzibugday@outlook.com

ÖZET

ÖZEL EĞİTİM MESLEK OKULLARININ MEVZUATINA İLİŞKİN OKUL YÖNETİCİLERİNİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Bu araştırmanın temel amacı; özel eğitim meslek okulları mevzuatının özel eğitim meslek okulu yönetici görüşleri bağlamında incelenmesidir. Kavramsal çerçevesi literatür taraması yapılarak oluşturulan araştırma, nitel bir çalışmadır. Nitel araştırma genelde kuram oluşturma amacıyla sosyal olguları içindeki bulundukları yere göre araştırıp anlamaya çalışan bir yaklaşımdır. Araştırmanın çalışma grubu İstanbul ili Anadolu Yakasında bulunan Özel Eğitim Meslek Okullarında çalışan 15 okul yöneticisinden oluşmaktadır. Uzman görüşü alınarak hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak görüşme tekniğiyle veriler toplanmıştır. Yapılan analiz sonucunda ana tema, alt tema ve kodlara ulaşılmıştır. Ana temalar: ‘Özel Eğitim Mevzuatının Amaçları-İlkeleri, Tanımları, Kapsam ve Dayanağı’, ‘Eğitim Hizmetleri Tür-Kademeler, Kurumlar, Tanılama ve Yerleştirme’, ‘Personel (Öğretmen, Müdür, Müdür Yardımcıları)Yeterlilikleri, Görev ve Sorumlulukları’, ‘Öğrenci İş ve İşlemleri’, ‘İstihdam, Yönetme ve İzleme İşlemleri ve Kurumları’dır.

Araştırma sonucunda özel eğitim meslek okullarında yasaların uygulamaya geçmesinde farklı değişkenlere bağlı sorunlar olmasıyla beraber, mevzuatta çelişkili ifadeler, tanımlama yanlışlıkları, boşluklar ve güncellenmesi gereken yerler olduğu saptanmıştır. Ayrıca özel eğitim meslek okulunun statü sorunu yaşadığı, özel eğitim öğrencilerinin istihdam oranlarının az olduğu ve takiplerinin yapılmadığı, alan dışı öğretmenlerin özel eğitimde çalışma yeterlilikleri olmadığından eğitim almaları gerektiğine dair sonuçlara varılmıştır. Bu bulgular neticesinde araştırmacılara ve uygulayıcılara önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Özel Eğitimin Yönetimi, Meslek Eğitimi, Özel Eğitim Hukuku, Mevzuat, Yasalar ve Özel Eğitim, Okul Yöneticileri, Özel Eğitim Politikası.

ABSTRACT

EXAMINATION OF SCHOOL ADMINISTRATORS' PERCEPTION ON LEGISLATION OF SPECIAL EDUCATION VOCATIONAL SCHOOL

The main purpose of this research is; Special education vocational schools legislation is examined in the context of special education vocational school administrators' views.

Qualitative method has been preferred in this study. Qualitative method studies are approach that tries to investigate and understand where social phenomena exist in the theory building environment. The study group of the research consists of 15 school administrators all working in Special Education Vocational Schools located on the Anatolian of Istanbul. The interviews conducted by the researcher were made using the semi-structured interview form prepared by taking expert opinion and recorded on a voice recorder application of a mobile phone. Recordings have been transcribed and divided into main themes, themes and codes. With the content analysis, generalizations were tried to be reached within the context of main themes. These main themes are Objectives, Principles, Definitions, Scope and Basis of Special Education Legislation, Kind Types of Educational Services, Institutions, Diagnosis and Placement,, Staff Qualifications, Duties and Responsibilities of Staff (Teacher, Director, Assistant Director),, ' Student Affairs and Procedures 'Employment, Direction and Monitoring Procedures and Institutions'.

As a result of the research, although there were problems due to different variables in the implementation of laws in special education vocational schools, it has been determined that there are contradictory statements, deficiencies in identification, voids and issues that need to be updated. In addition, it was concluded that the special education vocational schools have a status problem, the employment rates of the special

education students are low and the supervision is not being done and teachers who are not originally special education teachers need to be reformed and educated. As a result of these findings, recommendations were made to researchers and practitioners.

Keywords: Special Education Management, Vocational Education, Special Education Law, Legislation, Laws and Special Education, Special Education Policy, School Administrators.

İÇİNDEKİLER

ONAY.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZGEÇMİŞ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR.....	x
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problem Durumu.....	1
1.2.Araştırmanın Amaç ve Alt Amaçları	3
1.3.Araştırmanın Önemi.....	4
1.4.Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.5.Araştırmanın Sayıltıları.....	3
1.6.Araştırmanın Tanımları.....	5
BÖLÜM II: KAVRAMSAL ÇERÇEVE/ İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	11
2.1.Özel Eğitim, Hukuk ve Özel Eğitim Meslek Okullarına Dair Tanımlamalar	11
2.2.Özel Eğitim Gereksinimi Olan Birey Olma Nedenleri	11
2.3.Engel Türleri (Özel Eğitime İhtiyacı Olan Birey Türleri)	11
2.3.1.Zihinsel Engelli Bireyler	12
2.3.2.Ortopedik Engelli Bireyler	12
2.3.3.Süreğen Hastalığı olan Bireyler.....	13
2.3.4.Görme Engelli Bireyler	13

2.3.5.İşitme Engelli Bireyler	13
2.3.6.Otistik Engelli (Otizmli) Bireyler.....	13
2.3.7.Konuşma Engelli Bireyler	13
2.4.Türkiye’de Özel Eğitimin Tarihçesi.....	14
2.5.Özel Eğitim Hizmetlerinin Amaçları	16
2.6.Özel Eğitimin Temel İlkeleri	16
2.7.Özel Eğitimde Tanılama ve Yerleştirme Faaliyetleri.....	17
2.8. Özel Eğitim Uygulamaları	17
2.8.1.Tam Zamanlı Kaynaştırma	18
2.8.2.Yarı Zamanlı Kaynaştırma	19
2.8.3.Özel Eğitim Sınıfı.....	19
2.8.4.Özel Eğitim Okulu.....	19
2.9. Özel Eğitim Okul ve Kurumları.....	20
2.9.1.Özel Eğitim Okul/Sınıf/Kurum ve Öğrenciler İle İlgili Sayısal Bilgiler.. Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
2.9.2.Özel Eğitim Meslek Okulları.....	22
2.10. Türk Hukukunun Yazılı Kaynakları.....	32
2.10.1-Anayasa	33
2.10.2-Yasa (Kanun)	34
2.10.3-Uluslararası Sözleşmeler/Antlaşmalar	34
2.10.4-Kanun Hükmünde Kararnameler	35
2.10.5-Tüzükler	35
2.10.6-Yönetmelikler ve Diğer Düzenleyici İşlemler	35
2.11.Özel Eğitim Hukuku ve Özel Eğitime Dair Yasalar	36
2.12.Özel Eğitim Mevzuatı ve Uygulamada Erişilebilirliği.....	37

2.13.İlgili Araştırmalar	38
BÖLÜM III: YÖNTEM	51
3.1.Araştırmanın Modeli	51
3.2.Çalışma Grubu	51
3.4.Verİ Toplama Aracı.....	53
3.5.Verilerin Toplanması	53
3.6.Verilerin Çözümlemesi	54
BÖLÜM IV: BULGULAR.....	55
BÖLÜM V:SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER	95
5.1.Sonuç ve Tartışma.....	95
5.1.1.Özel Eğitim Mevzuatının Amaçları-İlkeleri, Tanımları, Kapsam ve Dayanağı	95
5.1.2.Eğitim Hizmetleri Tür-Kademeler, Kurumlar, Tanılama ve Yerleştirme	97
5.1.3.Personel (Öğretmen, Müdür, Müdür Yardımcıları)Yeterlilikleri, Görev ve Sorumlulukları	99
5.1.4.Öğrenci İş ve İşlemleri	102
5.1.5.İstihdam, Yönelme ve İzleme İşlemleri ve Kurumlar	103
5.2.Öneriler	107
5.2.1.Araştırmacılara Öneriler	107
5.2.2.Uygulayıcılara Öneriler	108
KAYNAKÇA.....	109
EKLER	122
Görüşme Soruları	122

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo.2.9.1.Özel Eğitim Okul/Kurum/Sınıf ve Öğrencilerle İlgili Sayısal Bilgiler.....	21
Tablo.2.2.9.6.1.Özel Eğitim Meslek Okulları Ders Programı (Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizliği/Otizmi Olan Öğrenciler İçin).....	27
Tablo.2.2.9.6.2.Özel Eğitim Meslek Okulları Ders Programı (Görme Engelliler İçin)..	31
Tablo 3.3. Katılımcıların Demografik Bilgileri	56
Tablo 4.1. Özel Eğitim Mevzuatının Amaçları-İlkeleri, Tanımları, Kapsam ve Dayanağı ana temasına ilişkin görüşlere ait alt temalar ve kodlar.....	58
Tablo 4.2. Eğitim Hizmetleri Tür-Kademeler, Kurumlar, Tanılama ve Yerleştirme ana temasına ilişkin görüşlere ait alt temalar ve kodlar	66
Tablo 4.3. Personel (Öğretmen, Müdür, Müdür Yardımcıları)Yeterlilikleri, Görev ve Sorumlulukları ana temasına ilişkin görüşlere ait alt temalar ve kodlar	74
Tablo 4.4. Öğrenci İş ve İşlemleri ana temasına ilişkin görüşlere ait alt temalar ve kodlar	83
Tablo 4.5. İstihdam, Yöneltilme ve İzleme İşlemleri ve Kurumlar ana temasına ilişkin görüşlere ait alt temalar ve kodlar.....	88

KISALTMALAR

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

KHK: Kanun Hükmünde Kararname

BM: Birleşmiş Milletler

PDR: Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

BİLSEM: Bilim Sanat Eğitim Merkezi

BEP: Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı

Ö.E.H.Y: Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği

RAM: Rehberlik Araştırma Merkezi

WHO: Dünya Sağlık Örgütü

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

Çev: Çevirmen

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1.Araştırmanın Problem Durumu

Özel eğitim son yıllarda, özellikle özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin artmasıyla beraber önem verilen bir eğitim alanı olmaya başlamıştır. Nitekim yapılan araştırmalarda da bu durum gözlenmiştir (Eripek,2005). Türkiye'nin 1985 yılına ait özel eğitime ihtiyacı olan birey sayısı Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) verisine göre 4.5 milyon iken Türkiye İstatistik Kurumunun verilerine bakıldığında ise 1935'te 315.677 özel eğitime ihtiyacı olan bireyin 1985 yılında ise 695.071 olduğu görülmüştür (Özdingiş,2007,akt: Sözen,2017). Ayrıca nüfus sayımlarında ülkemizde özel eğitime ihtiyacı olan birey için özel bir kayıt olmaması bizi sayılara dair net bilgiye götürmemektedir ve bu konularda eksiklik olduğunu göstermektedir (DİE, 2002 Türkiye Özürlüler Araştırması,2004,akt: Sözen, 2017).

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan her bireyi kapsayacak düzenlemelere anayasal ve yasal metinlerde yer verilerek eğitim dâhil bütün hakları güvence altına alınmış ve özel eğitilmiş bireylerde özellikle sosyal devlet ve fırsat eşitliği bağlamında bu düzenlemelerde yer almıştır (Deveci, 2019, s.10).

Ulusal düzlemde yasal düzenlemeler yapmakla beraber ülkemizin taraf olduğu bazı uluslararası antlaşmalarda da özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim hakkından yararlanması ve özel düzenlemeler yapılması gerekli görülmüştür (Karaman Kepenekçi,2004). Örneğin; Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi incelendiğinde özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin hem sosyal hayata katılması hem de mesleki eğitim alırken diğer bireylere sağlanan tüm hakların onlara da verilmesi düzenlenmiştir. Fakat yasal düzenlemeler yapmakla özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerinin karşılanamayacağı ve bu düzenlemelerin uygulama zemininde de tam anlamıyla gerçekleşmesi şüphesizdir ki özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin sosyal hayata katılması ve meslek edinmeleri için büyük önem arz etmektedir. Çünkü her birey gibi özel eğitime ihtiyacı olan bireylerinde ülkenin ekonomisine katkı sağlamak ve iş hayatında çıktı üretmeleri en doğal haklarıdır (Celep,2019). Nitekim mevzuata bakılınca bu bireylere özgü özel eğitim meslek okullarının kurulması hem akademik eğitim hem de meslek eğitimi verilmesi için açılmıştır (Ö.E.H.Y, 2018).

Özel eğitim meslek okulları kurulmadan önce özel eğitim öğrencilerine iş okulları aracılığıyla meslek eğitimi verilip hem istihdamları hem de bağımsız yaşama katılmaları sağlanmıştır (Ö.E.H.Y,2018). Bunun yanında gerekli düzenlemelerle beraber özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin dışlanmışlık hissinden ve işverenlerin işe alma çekincelerinden kurtulup toplumda normal gelişim gösteren bir birey gibi davranış sergileyebilmeleri sağlanmaya çalışılmıştır (Diken ve Özbey,2010). Bu noktada özel eğitim yasalarının ne seviyede olduğu önem arz etmektedir.

Özel eğitim meslek okullarına alınan özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin hepsinin birbirinin aynısı olma ihtimali yok denecek kadar azdır. Bu yüzdendir ki bireysel özellikler ve bireysel eğitim düşünüldüğünde zaten bu okul türlerinde eğitim alan öğrenciler staj ve iş deneyimleri kazanmakta, iş hayatında eksik oldukları düşünülen noktalarda koordinatör meslek öğretmenleri tarafından eğitilip işlere uygun hale getirilmektedirler (Ergenekon, Batu ve Gürsel,2007). Ama mezuniyet sonrasında öğrenciliği biten bu bireyler iş hayatında yasal düzenlemelerde eksiklik olmasından ötürü herhangi bir işte çalışmamaktadırlar. Sözü geçen bütün unsurlar özel eğitime ihtiyacı olan bireyleri her gün biraz daha günlük yaşamdan uzaklaştırmakta ve engellerine mahkûm etmektedir.

Bu çalışmayla beraber özel eğitim meslek okulları mevzuatı, yönetici görüşleri alınarak incelenmiştir. Ayrıca meslek okullarının uygulamaya geçmeyen mevzuat boyutları incelenmiştir. Bu çalışmayla beraber özel eğitim meslek okullarında yasal yönden açıklık görülen, uygulamaya yansımayan yönlerle beraber özel eğitimde çalışan öğretmenlerin iyi yetiştirilmiş kişi tanımı karşılama boyutları, yöneticilerin istihdam ve izleme hakkındaki görüşleri ele alınmıştır. Ayrıca literatürde meslek okulları ders programları, istihdam, alan dışı öğretmen boyutları işlenmiş olmakla birlikte özel eğitim okul yöneticilerinin meslek okulları mevzuatı hakkındaki görüşleri incelemeye konu olmamıştır. Ayrıca bu bağlamda yöneticilerin ve öğretmenlerin mevzuat hakimiyet durumları da herhangi bir araştırmaya konu olmamış olması bu konuyu araştırmaya değer göstermiştir.

2002 yılında yapılan Türkiye Özürlüler Araştırması'na göre, Türkiye'de %12,29 engelli bulunduğu açıklanmıştır (Tınar,2018). Ayrıca Türkiye'de ulusal engelli veri tabanına göre engelli birey sayısı 1.559.222'dir (2012 nüfus sayımı verileri). Fakat

resmi olmayan rakamlara göre %13 yani yaklaşık 9 milyon olduğu belirtilmiştir (Eyder,2019). Verilere bakılınca artan engellilere yönelik yapılan yasal düzenlemelerin özellikle 2011 yılında açılmış olan özel eğitim meslek okullarının ihtiyaçlarını ne ölçüde karşıladığı ve meslek okullarının amaçlarına ulaşma noktasında nerede olduğu da ayrıca önemli görülmüştür ve araştırmaya konu edilmiştir.

1.2.Araştırmanın Amaç ve Alt Amaçları

Bu araştırmanın temel amacı; özel eğitim meslek okullarının mevzuatına ilişkin özel eğitim meslek okulları okul yöneticilerinin görüşlerinin incelenmesidir. Bu ana amaca hizmet etmek üzere aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır.

Alt Amaçlar

- 1- Özel eğitim meslek okulu mevzuatı hakkında özel eğitim meslek okulu yöneticilerinin görüşleri nelerdir?
- 2- Özel eğitim meslek okullarında çalışan meslek, branş ve ücretli öğretmenlerin bu okullarda çalışmasının mevzuat açısından yeterliliği nedir?
- 3- Özel eğitim meslek okulu mevzuatı çerçevesinde yöneticilerin istihdam ve izleme çalışmaları hakkında görüşleri nedir?
- 4- Özel eğitim meslek okulu yöneticilerinin görüşleri çerçevesinde mevzuatın ihtiyaç karşılama durumu nasıldır?
- 5- Özel eğitim meslek okulu yöneticilerinin görüşleri çerçevesinde yöneticilerin ve öğretmenlerin mevzuat hakimiyeti ne ölçüdedir?
- 6- Özel eğitim meslek okulu yöneticilerinin, mevzuatın özel eğitim meslek okullarında farklı uygulanmasında kaynaklı yaşanan sorunlara dair görüşleri nelerdir?
- 7- Özel eğitim meslek okulu yöneticilerinin mevzuattaki tanılama ve yerleştirme süreçlerinin uygulamaya geçme boyutu hakkındaki görüşleri nelerdir?
- 8- Özel eğitim meslek okulu yöneticilerinin özel eğitim meslek okulu statüsü hakkındaki görüşleri nelerdir?
- 9- Özel eğitim meslek okulu yöneticilerinin meslek okullarından mezuniyetle ilişkili görüşleri nelerdir?

1.3.Araştırmanın Önemi

Özel eğitim, eğitim dünyasında son yıllarda ilgi odağı haline gelip en çok gelişim gösteren eğitim alanlarından biridir. Bu gelişimle birlikte yeni yeni bilimsel araştırmalara konu olmuş ve henüz yeterli denilebilecek bir akademik eser sayısına da ulaşmamıştır. Bunun yanında özel eğitimin mevzuat boyutları ve özel eğitim meslek okullarıyla ilgili yazılmış olan eser sayısı yok denecek kadar azdır. Var olan araştırmalarda da özel eğitim meslek okullarının mevzuat boyutu ele alınmamış olmakla birlikte 2011 yılında açılmış olan bu okul türünün mevzuattaki amaçlara ne ölçüde ulaştığının anlaşılması açısından da ayrıca önem arz etmiştir. Özel eğitim meslek okulları ile ilgili yapılmış olan araştırmalardan özellikle meslek okulu mevzuatının yönetici görüşleriyle incelenmesi noktasında da farklılaşmaktadır. Araştırmamızda nitel araştırma yöntemi kullanılarak özel eğitim mevzuatına geniş bir pencereden bakılmış, özel eğitim meslek okullarının yasal yapılanmasına dair düzenlemeler incelenmiştir. Bunun sonucunda da özel eğitim meslek okulları mevzuatında çelişkili ifadelerin, yer yer boşlukların, yasaların uygulamaya geçmeyen kısımlarının olduğu, tanılama ve yerleştirme de sorunlar yaşandığı ile birlikte özel eğitim alanı dışında olup özel eğitimde çalışan öğretmenlerin yasalardaki tanımları karşılamadığı sonuçlarına varılmıştır. Bunun yanında istihdamın özel eğitimde az olduğu, mezun izleme çalışmalarının yasalarda olmamasının istihdam oranlarını etkilediği sonuçlarına da varılmıştır. Araştırmamızda ulaşılmış olan sonuçlara bağlı olarak bundan sonra geliştirilecek olan özel eğitim politikalarına ve mevzuat yazım süreçlerine ışık tutacağı aynı zamanda özel eğitimin yönetim anlayışına ve uygulamalarına özel eğitim meslek okulları yöneticilerinin görüşleri çerçevesinde de ışık tutacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda farklı okul türleri içinde aynı çalışma gerçekleştirilebilir.

1.4.Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma kapsamında özel eğitimin genel yasal mevzuatına değinilmiş, özel eğitim meslek okullarındaki yasal mevzuat, okul yöneticilerinin görüşleri alınarak incelenmiştir.

- Araştırmamız yalnızca İstanbul ili Anadolu yakasındaki özel meslek okullarıyla sınırlıdır.
- Araştırmamız 2019-2020 Eğitim-Öğretim yılında gerçekleştirilmiştir.

- Araştırmamız yalnızca İstanbul ili Anadolu yakasındaki özel meslek okulları yönetici görüşleriyle sınırlıdır.
- Araştırmamız özel eğitim meslek okullarından yalnızca zihinsel engelliler ve otizmliler için açılanlarıyla sınırlıdır.
- Araştırmamız yalnızca özel eğitim meslek okulları mevzuatıyla sınırlıdır.

1.5.Araştırmanın Sayıtları

Görüşme yapılan katılımcı yöneticilerin sorulan sorulara içtenlikle cevap verdiği varsayılmıştır. Literatür tarama kısmında incelenen çalışmaların ise bu araştırmanın kapsamını oluşturması bakımından yeterli olduğu ve çalışmalarda başvurulacak bilgilerin doğru olduğu varsayılmaktadır.

1.6.Araştırmanın Tanımları

Araştırma konusu özel eğitim mevzuatının uygulamadaki yeterliliğini barındırdığı için tanımlamalar bu doğrultuda özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinden alınmıştır. Ayrıca bilimsel çalışmalarda da bu tanımlara atıf yapıldığı görülmektedir.

Eğitim

“Bireyin doğumundan ölümüne süregelen ve sosyal, kültürel, politik, bireysel boyutları aynı anda içinde bulunduran bir olgudur” (Türk,1999,akt: Lütfiye(Öz) Akar, 2013).

Hukuk

Kişiler ve kişiyle devlet arasındaki ilişkileri düzenleyen bütün kurallardır (Yılmaz, 2001, s. 29,akt: Çakmak, 2006).

Özel Eğitim

Özel eğitimin tarihsel gelişimi içinde, öneminin, ihtiyacı olan birey sayısının ve özel eğitim uzmanı sayısının artması ile beraber özel eğitime farklı tanımlamalar yapılması kaçınılmaz olmuştur. Bu bağlamda yasal mevzuatın “Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş eğitim programları ve özel olarak yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen eğitimi” şeklinde özel eğitimin tanımlandığını görmekteyiz (Ö.E.H.Y, 2018).

Bir başka tanımda da özel eğitime gereksinimi olan bireylerin eğitim gereksinimlerini karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitim şeklindedir (Özen, 2012, s. 5).

Özel Eğitime İhtiyacı Olan Birey

Özel eğitimin tanımı gibi özel eğitime ihtiyacı olan bireyin tanımında da farklılıklar olduğunu görmekteyiz. Bunun için yine en güncel yasal düzenleme olan yönetmeliğe bakıldığında; özel gereksinime ihtiyacı olan birey; “Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren birey” şeklinde tanımlandığını görmekteyiz (Ö.E.H.Y, 2018).

Eripek (2005) ise farklı eğitim gereksinimleri bireysel olarak planlanmış eğitim programlarını gerekli kılan çocukların özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar olduğunu belirtir.

Ağır Düzeyde Otizmi Olan Birey

2018’de otizmlili bireyler sınıflandırılmış; ağır, orta ve hafif olarak nitelendirilmişlerdir.

“Sosyal etkileşim, sözel ve sözel olmayan iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki sınırlılıkları nedeniyle yoğun özel eğitim ve destek eğitim ihtiyacı olan birey” şeklinde tanımlanmıştır (Ö.E.H.Y,2018).

Ağır Düzeyde Zihinsel Engelli Birey

“Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal, pratik uyum ve öz bakım becerilerindeki eksiklikleri nedeniyle yaşam boyu süren, yoğun özel eğitim ve destek eğitim hizmetleri ihtiyacı olan birey” (Ö.E.H.Y,2018).

Normal akranlarından gelişim özellikleri açısından önemli derecede farklılık gösteren, akademik becerileri kazanamayan sadece sosyal uyum ve öz bakım becerilerini öğrenebilen bireylerdir (Ersoy ve Avcı,2000).

Bilim Sanat Merkezleri (BİLSEM)

“Örgün eğitim kurumlarına devam eden; genel zihinsel, görsel sanatlar veya müzik yetenek alanlarında özel yetenekli olan öğrencilere, yeteneklerini geliştirerek

kapasitelerini en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla destek eğitim hizmeti vermek üzere açılan kurum”(Ö.E.H.Y,2018).

Örgün eğitim kurumlarına devam eden ve zihinsel alan, resim veya müzik alanında özel yetenekli oldukları uzmanlar tarafından tespit edilen öğrencilerin eğitim aldığı kurumdur (Bağatur,2016).

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP)

Özel Eğitime ihtiyacı olan bireyler için hazırlanmış olan eğitim programları ışığında bireylerin, gelişimsel özellikleri, ilgi ve istekleri, performans düzeyleri doğrultusunda özel eğitime ihtiyacı olan bireyleri destek eğitim alanında da alacağı eğitimi kapsayan eğitim programıdır (Ö.E.H.Y,2018).

Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitsel ihtiyaçlarının en üst düzeyde karşılanması sağlamak üzere hazırlanmış olan yazılı dokümanlar BEP olarak adlandırılmaktadır (Vuran,2003).

Çok Ağır Düzeyde Zihinsel Engelli Birey

Yaşam boyu günlük yaşam, öz bakım becerileri gibi alanlarda desteğe ihtiyacı olan, bunun yanında zihinsel yetersizliği olup akademik alanda da temel becerileri alamayan birey (Ö.E.H.Y,2018).

Yetersizlikleri doğuştan fark edilen, bazı öz bakım becerilerini kısmen de olsa öğrenebilen fakat yaşamları boyunca sürekli yardıma ihtiyaç duyan bireylerdir (Ersoy ve Avcı,2000).

Destek Eğitim Hizmeti

Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitim için ailelerine, kendilerine, öğretmenlerine ve özel eğitime ihtiyacı olan bireyin sosyal hayatında bulunan diğer bakmakla yükümlü kişilere verilen hizmettir (Ö.E.H.Y,2018).

Destek Eğitim Odası

“Tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimlerine devam eden öğrenciler ile özel yetenekli öğrencilere ihtiyaç duydukları alanlarda destek eğitim hizmetleri verilmesi için düzenlenmiş ortam” (Ö.E.H.Y,2018).

Görme Engelli Birey

Görme yetisini kısmen veya tamamen kaybetmesinden dolayı özel eğitime ihtiyaç duyan birey (Ö.E.H.Y,2018).

Görme engelli, görme gücünün kısmen ya da tamamen yetersizliğinden dolayı bireyin eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumudur (Yorulmaz,2010,s.9) şeklinde tanımlandığını da görmekteyiz.

Hafif Düzey Otizmi Olan Birey

2018’de otizmlı bireyler sınıflandırılmış; ağır, orta ve hafif olarak nitelendirilmişlerdir.

“Sosyal etkileşim, sözel ve sözel olmayan iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki hafif düzeydeki sınırlılıkları nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim ihtiyacı olan birey” (Ö.E.H.Y,2018).

Ayata (2016) konuşmada gecikme ve zorlanma olması veya hiç gelişmemesi, ilgi duyulan alanlarda sığılık, insanlarla ilişki kurmak yerine cansız objelerle ilgilenme, akran grubu ile oyun oynamama ve sürekli tekrar eden davranışlarda bulunma gibi belirtiler ile kendini gösteren spektrumu otizm olarak tanımlamıştır.

Hafif Düzey Zihin Engelli Birey

Hala üstünde uzlaşılan bir zihin engelli birey tanımı mevcut değildir.

“Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde hafif düzeydeki yetersizliği nedeniyle özel eğitim ve destek eğitime sınırlı düzeyde ihtiyacı olan birey” (Ö.E.H.Y,2018).

Normal akranlarına göre zihinsel yönden performansları çok düşük olmayan, akademik beceriler ve okuma yazmada zorluklar yaşayan bireylere hafif derece zihin engelli birey denir (Eripek,2005).

İşitme Engelli Birey

Kısmen veya tamamen var olan işitme probleminden kaynaklı olarak özel eğitime ve destek eğitime ihtiyacı olan birey (Ö.E.H.Y,2018).

İşitme duyarlılığının azlığı, sosyal uyum ve özellikle de iletişim kurmada görevlerini yerine getirmeme şeklinde kendini gösteren yetersizliği taşıyan bireyler işitme engelli olarak nitelendirilir (Atay,1999).

Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitim Uygulamaları

Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin normal gelişim gösteren akran grupları ile en düzeyde iletişim ve etkileşim kurabilmeleri için eğitim her tür ve kademesinde özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin normal gelişim gösteren bireylerle eğitim almalarıdır. Aynı şekilde özel eğitim sınıflarında da kaynaştırma uygulamaları vardır (Ö.E.H.Y,2018).

Orta Düzeyde Otizmi Olan Birey

2018’de otizmlili bireyler sınıflandırılmış; ağır, orta ve hafif olarak nitelendirilmişlerdir.

“Sosyal etkileşim, sözel, sözel olmayan iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki sınırlılıkları nedeniyle özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine yoğun şekilde ihtiyacı olan birey” (Ö.E.H.Y,2018).

Orta Düzeyde Zihinsel Engelli Birey

“Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde sınırlılık nedeniyle yetersizliği nedeniyle temel akademik, günlük yaşam ve iş becerilerinin kazanılmasında özel eğitim ile destek eğitim hizmetine yoğun şekilde ihtiyacı olan birey” (Ö.E.H.Y,2018).

Özel Yetenekli Birey

Akranlarından daha hızlı bir şekilde öğrenebilen, yaratıcılık gibi konularda lider vasıfta olan, soyut becerileri algılamada yüksek başarı göstermekle beraber akademik becerilerde üst düzeyde olan, kendilerine has ilgi alanlarında yüksek performans gösteren birey (Ö.E.H.Y,2018).

Sanat, zeka, yaratıcılık, liderlik ve özel eğitim alanlarında yüksek düzeyde başarı gösteren bireylere özel yetenekli bireyler denilir (Bilsem Yönerge,2015,akt: Bağatur,2016).

Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM)

Özel eğitim Hizmetlerinin ve Rehberlik Hizmetlerinin belirlenmiş planlar dâhilinde ve birbirine uygun bir şekilde yürütüldüğü merkezlerdir. Eğitsel tanılama ve yerleştirme işlemlerini yapmaktadır (Ö.E.H.Y,2018).

Ortopedik Engelli Bireyler:

Yapılmış olan tüm tedavi ve fizik tedavi çalışmalarına rağmen vücudunun iskelet ve kas sisteminin normal görevlerini yerine getirmemelerinden ötürü eğitim ve öğretim faaliyetlerine yeterli düzeyde katılamayan bireylere denir (Usta,1992,akt: Yorulmaz,2010,s.10).

BÖLÜM II: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Özel Eğitim, Hukuk ve Özel Eğitim Meslek Okullarına Dair Tanımlar

Bu bölümde özel eğitimi ve özel eğitime ihtiyacı olan bireyleri tanımlayan tanımlamalara, özel eğitim uygulamalarına, özel eğitim sınıflandırmasına, özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler için mesleki eğitim merkezlerine, özel eğitim ilkeleri, meslek okulları ders programlarına ve amaçlarına özel eğitimin güncel olan özel eğitim hizmetleri yönetmeliği dikkate alınarak yer verilmiştir.

Özel eğitim, özel gereksinimi olan bireylerin bağımsız yaşama olasılığını en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen bireysel olarak planlanan, sistematik olarak uygulanan ve dikkatli bir biçimde değerlendirilen öğretim hizmetlerinin bütünüdür, şeklinde tanımlanabilir (Eripek,2005).

2.2.Özel Eğitim Gereksinimi Olan Birey Olma Nedenleri

Özel eğitime ihtiyaç duyan bir birey olma yani engelli olmanın genel olarak doğum öncesi, sırasında ve sonrasında gelişen nedenlerden kaynaklı olduğu bilinmektedir. Fakat bunun yanında Dünya sağlık örgütü (WHO) ve ilgili uzmanların çalışmalarında yapısal ve edinilmiş nedenler şeklinde bir sınıflama da yaptıklarını da görmekteyiz. Genetikle alakalı sorunlar, kalıtsal bozukluklar, kromozom sorunları yapısal nedenler başlığı altında ele almışlardır. Bunun da çok farklı sebeplerle doğum öncesi, sırasında ve sonrasında olumsuz durumlarla karşılaşmaları şeklinde ifade etmişlerdir (Özen,2012,s.5).

Annenin hamilelik süreci boyunca geçirdiği hastalıklar, radyasyona maruz kalma, alkol ve uyuşturucu kullanımı, eşler arasındaki kan uyuşmazlığı gibi hususlardır. Ayrıca doğum sırasındaki anormallikler, bebeğin yere düşürülmesi, ters gelmesi ve doğum sonrasındaki travmalar, kazalar beslenme yetersizliği gibi etmenler de çevresel etmenler (doğum sonrası) olarak değerlendirilmiştir (Özen,2012, s.5).

2.3.Engel Türleri (Özel Eğitime İhtiyacı Olan Birey Türleri)

Araştırma kapsamında “özel eğitime ihtiyacı olan birey” tabiri kullanılmakla beraber alan yazına bakıldığında genel olarak “engelli” tabirinin kullanıldığı ve özel eğitime ihtiyacı olan birey ile eş değer olduğu görülmüştür. Toplum içinde engelli denildiği zaman algısal olarak herhangi bir organın görevini az yerine getirmesi

şeklinde bilinmektedir. Engellilik durumu doğuştan olabildiği gibi sonradan da meydana gelen bazı durumlarda, kişiler engelli bir birey olabilmektedir. Ülkemizde de çok farklı sebeplerle ve farklı türlerde engelli bireylerimiz mevcuttur. Engel çeşitlerinin sürekli artan ve dinamik yapısının olduğu da söylenebilir. Şuan mevcut olan engel grupları aşağıdaki gibidir;

Türkiye’de en sık rastlanan engel türleri;

Zihinsel Engelli Bireyler

Ortopedik Engelli Bireyler

Görme Engelli Bireyler

İşitme Engelli Bireyler

Dil ve Konuşma Engelli Bireyler

Otizm Engeli Olan Bireyler

Süreğen Hastalığı Olan Bireyler

Şeklinde yedi farklı grupta engelli bireylerin sınıflandırıldığını görmekteyiz. Aşağıda da bu engel türleri tanımlamalarıyla verilmiştir.

2.3.1.Zihinsel Engelli Bireyler:

Normalin altında zihinsel işlevlerde bulunan, uyumsal noktalarda sorunlar yaşayan ve gelişim süreçleri içinde bu durumdan etkilenen bireylere zihin engelli birey denir (Eripek,2005,s.8). Literatürde “Mental Retardasyon” olarak dile getirilen zihinsel engellilik grubuna “Down Sendromlu bireyler de” girmektedir.

2.3.2.Ortopedik Engelli Bireyler:

Yapılmış olan tüm tedavi ve fizik tedavi çalışmalarına rağmen vücudunun iskelet ve kas sisteminin normal görevlerini yerine getirmemelerinden ötürü eğitim ve öğretim faaliyetlerine yeterli düzeyde katılamayan bireylere denir (Usta,1992,akt: Yorulmaz,2010,s.10). Bu durumda serebral palsi, spastik hastalar, felçliler, spina bifida gibi rahatsızlığı olanlar ortopedik engelli olarak nitelendirilmektedir.

2.3.3.Süreğen Hastalığı olan Bireyler:

Bireylerin günlük hayatına idame ettirmesine veya gerçek performansını göstermesine engel olan, bakım ve tedavisi sürekli olan hastalıklara süreğen hastalıklar adı verilmektedir. Bu hastalığı taşıyan kişilerde süreğen hastalığı olan kişiler olarak tanımlanmaktadırlar. Bu hastalıklara örnek verecek olursak; HIV, üreme organları ve idrar yolları hastalıkları, cilt ve deri hastalıkları, kalp, damar hastalıkları, ruhsal bozukluklar girmektedir (Davut,2011,akt: Tınar,2018).

2.3.4.Görme Engelli Bireyler:

Bireyin kısmen veya tamamen bir veya iki gözünde görme bozukluğu ya da görme kaybı olan bireylere görme engelli bireyler denilmektedir. Toplum arasında sıklıkla rastladığımız göz protezi olan bireyler, gece körlüğü veya renk körlüğü olan bireylerde görme engelli bireyler kategorisinde yer almaktadır, çünkü söz konusu bireylerdeki bu durumlarda görme bozukluğu olarak nitelendirilmektedir (Tınar,2018).

2.3.5.İşitme Engelli Bireyler:

İşitme engelli çocuk, bazı sesleri duyabilen fakat işitme düzeyi konuşmayı anlaması için yeterli olmayan bireydir (Cavkaytar, A ve Diken, İ, 2005,s.26).

2.3.6.Otistik Engelli (Otizmli) Bireyler:

Kendini en çok iletişimde sınırlılık, ilgi alanları kısıtlılığı gibi doğuştan gelip ömür boyu etkileri devam eden gelişimsel bozukluk olarak ifade edilir. Toplum içinde daha çok hastalık olarak lanse edilmekle beraber sebebi hala tanımlanamayan bir gelişimsel geriliktir. İletişimde sınırlılıkla beraber dilsel ve sosyal alanlarda da sorunlar yaşamaktadırlar. İfade edici dilde sorun yaşamakla beraber alıcı dilde de sorun yaşamaktadırlar. Genel olarak iletişim, sosyal, kişilerarası iletişim alanında sorun yaşamakla beraber kısıtlı bir ilgi alanları mevcuttur (Gülşen, Akdur, Angın vd.2016,s.11,akt: Tınar,2018).

2.3.7.Konuşma Engelli Bireyler:

İletişimde sözel, sözel olmayan ve grafik kullanarak konuşma da yetersiz kalan kişilere konuşma engelli bireyler denilir. Konuşma da kendini gösteren bu durum bireylerin hayatının her anını olumsuz etkileyebilmektedir. Aynı zamanda konuşmada görülen bu durum işitsel anlamda da zamana bağlı olarak azalma ve işitme de sorun çıkarma noktasına kadar gelebilmektedir. Konuşma engelinin tıpla alakalı sebebi olabileceği gibi alakasız da olabilir. Konuşma engeli tek başına görülebilirken başka

engel gruplarıyla da görülme durumu vardır. Bu engel durumu da çoklu veya karma engel olarak nitelendirilmektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu, Denetleme Raporu,2009, s.14,akt: Tınar,2018).

2.4. Türkiye’de Özel Eğitimin Tarihçesi

Ülkemizde özel eğitimin genel tarihçesi verilerek, bu süreçte hem özel eğitim hem de meslek eğitimi gelişiminin gözlenebilmesi için araştırmamızda değinilmiştir. Aynı zamanda tarihçede belirtilen tarihlere bakınca da özel eğitimin meslek ihtiyacının neden bu kadar ileri bir tarihte yasallaştığını görebiliriz.

Bilinenin aksine özel eğitimin geçmişi eskilere dayanmaktadır. Özellikle Enderun Mekteplerinin üstün zekalı çocuklara eğitim vermesi bize özel eğitimin başlangıcına dair önemli bilgi vermektedir. Özel eğitim kurumlarının ilki ise Grati Bey tarafından 1889 yılında İstanbul Ticaret Mektebi’nin bir bölümünde sağır öğrencilere eğitim vermek amacıyla açılan sağır sınıftır daha sonra da bu sınıflar sağır ve körler okuluna dönüştürülmüştür. Takip eden yıllarda farklı kurumlarda kendini göstermiştir (Aslan ve Eratay,2009, s.16,akt: Şensoy,2014).

1921 yılında ise İzmir’de Özel İzmir Sağır ve Körler Müessesesi adıyla bir okul açılmıştır ve uzun yıllar eğitim vermiştir (Akçamete ve Kaner,1999,akt: Yaman,2015). Bunun yanında Osmanlı Devleti’nin Enderun sistemi ile başlatmış olduğu üstün yetenekli bireylerin eğitimi 1948 yılında da devam etmiş ve İdil Biret ve Suna Kan yasası olarak tarihte yerini alan kanunla üstün yetenekli bireylerin burs alarak yurt dışında eğitim görmesi sağlanmıştır. 1956 yılında kapsamı genişletilen yasa 6660 sayılı yasa olarak anılmaya başlanmıştır (Ataman,1997,akt; Yaman,2015).

1955 yılı içerisinde zihinsel engelli bireylere de Yeni Turan ve Hıdırlıktepe’de özel eğitimleri için sınıf açılmıştır (Genç,2016).

Yasal düzenlemelerin artmasının sonucu olarak 1961 Anayasasında sosyal devlet anlayışının yansıması olarak özel eğitim yer almıştır. 1961 Anayasa’sının 50. maddesinde “devlet, durumları sebebiyle özel eğitime gereksinimi olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır” hükmü bulunmaktadır. Özel eğitimin direk anayasal düzleme taşınmış olmasının çok önemli bir noktadır. Bunun yanında 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunun 12. maddesindeki “mecburi ilköğretim çağında bulundukları halde zihnen, beden, ruhen ve sosyal bakımdan özürli olan çocukların

özel eğitim ve öğretim görmeleri sağlanır” hükmü ile zorunlu ilköğrenim çağında bulunan engelli çocukların eğitimleri yasa önünde hak olarak tanınmıştır (Şura, 1999,akt: Yaman,2015).

931 sayılı ve 1971’de çıkarılan 1475 sayılı kanunlarda da düzenlemeler yapılmıştır (Yaman, 2015).1983 yılına gelindiğinde ise en önemli yasal düzenleme; 2916 sayılı “Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu’nun çıkarılmasıdır (Yaman, 2015). Özel eğitim kurumlarının sayısının artması ile beraber 80’li yıllarda önce Özel Eğitim Genel Müdürlüğü kurulmuş daha sonra da Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi olarak değiştirilmiş ve yetkileri arttırılmıştır. 1992 yılına gelindiğinde ise Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurularak tüm özel eğitim çalışmaları bu müdürlük altında yürütölmeye başlanmıştır (Aslan ve Eratay,2009, s.16,akt: Şensoy,2014).

Bunların yanında Özel Eğitim ve Rehberliğe dair hususlar Anayasamızın 42.maddesinde “Devlet maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar” şeklinde düzenlenmiştir. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime gereksinimi olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alması düzenlemesi de 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda yer almıştır (Yaman,2015). Bu yasal düzenlemelere takiben yönetmelikler de çıkarılmış ve kanunlar da çıkmaya devam etmiştir.1997 yılında çıkarılan şuan özel eğitimde en önemli kanun olarak görölen 573 sayılı kanun hükmünde kararname ile de özel eğitimin daha geniş kapsamlı hale geldiğı, erken çocuklukta özel eğitimin önemi, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin bireysel özelliklerinin baz alınarak bireyselleştirilmiş eğitim planlarının hazırlanması düzenlemeleri yapılmıştır.

2005 yılına gelindiğinde ise 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değışiklik Yapılması Hakkında Kanun karşımıza çıkmaktadır. Bu kanunla beraber özellikle yeni doğan ve erken çocukluk dönemlerinde özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin fiziksel, sosyal, duyusal, zihinsel vb. yönlerinin gelişimlerinin takibinin sağlanması ve önleyici tedbirlerin ilgili Bakanlıkça alınması amaçlanmıştır. 2006 yılında ise Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğı çıkarılmıştır. Tüm bu yasal düzenlemelerin yanında 2011 yılında Bakanlık son düzenleme ile beraber Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak Özel Eğitime isim vermiş ve iş

okulları okul türünü meslek okulları olarak değiştirmiştir (MEB,2012,akt: Yaman,2015). Son yasal düzenlemeler ise 2016 yılında ve 2018 yıllarında yapılmış olan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin değiştirilmesi ve güncellenmesidir.

Tüm yasal mevzuata bakıldığında ise özellikle 1950 yılından sonra özel eğitime dair yasal düzenlemelerin arttığı ve kamuoyunun özel eğitime daha fazla ilgi gösterdiği görülmüştür. Araştırmamıza konu olan meslek okulları 2011 yılında yapılan düzenleme ile Özel Eğitim Meslek Eğitim Merkezi ismini almış ve yasal zemine oturtulmuştur. Bu tarihe kadar özel eğitim ihtiyacı olan bireyler iş okulları aracılığıyla istihdam edilirken bu okul türünün yasalaşması ile beraber özel eğitime ihtiyacı olan bireyler meslek okulları aracılığıyla meslek öğrenmekte ve iş hayatına gerekli şartları sağlayarak katılmaktaydılar. Söz konusu okul türüne dair son yasal düzenleme ise; isminin Özel Eğitim Meslek Okulu olarak değiştirilmesidir.

2.5. Özel Eğitim Hizmetlerinin Amaçları

Türk Milli Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri esas alınarak; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim ihtiyaçları, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kapasitelerinin en üst düzeyde kullanmaları, üst öğrenme meslek hayatına ve toplumsal yaşama hazırlanmalarını amaçlar.

2.6. Özel Eğitimin Temel İlkeleri

Türk Milli Eğitimi düzenleyen genel esaslar doğrultusunda özel eğitimle ilgili temel ilkeler şunlardır:

- a) Özel eğitim ihtiyacı olan tüm bireyler bireysel özellikleri baz alınarak özel eğitim hizmeti alırlar.
- b) Özel eğitimin en büyük başarı kriteri erken başlamasıdır.
- c) Özel eğitim hizmetleri, en az kısıtlayıcı ortamlarda gerçekleştirilmelidir, hatta mümkün olduğunca sosyal çevreden uzaklaştırılmadan yapılmalıdır.
- d) Eğitsel olarak değerlendirilen bireylerin öğretim süreçlerinde yapılan uyarlamalar sonrasında normal gelişim gösteren bireylerle birlikte eğitim almaları öncelikli amaçlanan eğitimidir.

- e) Özel eğitim ihtiyacı olan bütün bireylerin eğitim yaşamlarını aksatmadan sürdürebilmeleri için yardımcı diğer kuruluşlarla iş birliği yapılır.
- f) Bireyselleştirilmiş eğitim programları tüm özel eğitim ihtiyacı olan bireyler için yapılır ve uygulanır.
- g) Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin ebeveynlerinin eğitim süreçlerine faal olarak katılmaları esastır.
- h) Özel eğitim örgütlerinin ve üniversitelerin görüşleri özel eğitime dair politikalar düzenlenirken alınır.
- i) Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için tasarlanan hizmetler uyum ve etkileşim süreçlerinin kapsayacak şekilde ele alınır (573 sayılı KHK).

2.7. Özel Eğitimde Tanılama ve Yerleştirme Faaliyetleri

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin özel eğitim kapsamında eğitim alabilmesi ve herhangi bir kuruma eğitim amaçlı yerleştirilebilmesi için eğitsel değerlendirme ve tanılama işleminin yapılmış olması gerekir.

Rehberlik Araştırma Merkezlerinde bulunan “Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu” okulun veya ailenin talebi üzerine gelen kişiyi eğitsel değerlendirmeye alır ve özel eğitim kararı verir. Bu kararı alırken bireyin tüm gelişim alanlarında ve akademik alanda yeterliliklerine bakıp, özel eğitim kararı verir. Tanılama sürecinde her ne kadar sağlık raporu da baz alınsa bunun yanında geçerlik ve güvenilirliği ispatlanmış çoğu ölçü aracı uygulanmaktadır. Eğitsel değerlendirme, Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu tarafından yapılmaktadır. Tüm bunların sonunda özel eğitim değerlendirme raporu hazırlanmaktadır. Tanılama süreci tamamlanan bireyler özel eğitim sınıf ve kurumlarına yönlendirilmektedirler. Bunlar; Kaynaştırma Eğitimi, Özel Eğitim Sınıfı, Özel Eğitim Okuludur. Yerleştirme işlemlerini Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu yapmaktadır. Bu kurul aynı zamanda özel eğitime dair yerel bazlı kararlar alıp politikalar geliştirmektedir (Selvi,2016).

2.8. Özel Eğitim Uygulamaları

Özel eğitim eğitimi verilirken ve uygulamalar yapılırken en temel esaslardan birisi en az sınırlandırılmış ortamlarda eğitim süreçlerinin yürütülmesidir. Özel eğitimde uygulanan eğitim metotlarına bakıldığında en az sınırlandırılmış ortam olarak tam zamanlı kaynaştırma karşımıza çıkmaktadır. Tam zamanlı kaynaştırmaya uygun olduğu

belirlenen öğrenciler kaynaştırma öğrencisi olarak eğitim almaktadırlar. Fakat tam zamanlı kaynaştırmaya uygun olmayan veya bu eğitimden gerekli faydayı alamayan öğrenciler için ilgili Bakanlık 5580 sayılı kanuna dayanarak her tür ve kademede okullar açmaktadır.

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin yeteneklerini ve ilgilerini ortaya çıkarmak ve en iyi şekilde kullanmalarını sağlayarak toplumda en az sorunla karşılaşmaları için en az sınırlandırılmış ortamlarda eğitim görmeleri uygun görülmektedir. Tam zamanlı kaynaştırma öğrencileri zamanının tamamını genel eğitim içerisinde geçirirken, yarı zamanlı kaynaştırmada ise yeteneklerinin ve başarı düzeylerinin fazla olduğu derslerde genel eğitim içinde eğitim almaktadırlar. Ülkemizde tersine kaynaştırma denilen olgu yasalarda mevcut olmakla beraber uygulamada çok az rastlanılmaktadır. Tersine kaynaştırmada da normal gelişim gösteren bireyler istedikleri özel eğitim okulunda eğitim alabilmektedir.

En az kısıtlayıcı ortam hiyerarşisinde tam zamanlı kaynaştırma ve yarı zamanlı kaynaştırmadan sonra RAM’larda mevcut olan Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu kararıyla kaynaştırmaya uygun bulunmayan öğrenciler özel eğitim sınıflarına yerleştirilmektedirler. Özel eğitim sınıflarından da engel türleri ve engel oranlarının fazlalığıyla sebebiyle eğitim alamayan özel eğitime ihtiyacı olan bireyler, ilgili Bakanlığın açmış olduğu farklı tür ve kademelerdeki özel eğitim okullarına yerleştirilmektedirler. Özel eğitim okullarında engel türlerine göre programlar uygulanmakla beraber farklı programlarda uygulanabilmektedir (Selvi,2016).Bu durumda en az sınırlandırılmış ortamın son halkasını farklı engel türlerine özgü de olabilen özel eğitim okullarından oluşmaktadır.

2.8.1. Tam Zamanlı Kaynaştırma:

Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu raporu baz alınarak özel eğitime ihtiyacı olan bireyler her tür okul ve eğitim kademesinde tam zamanlı kaynaştırma öğrencisi olabilmektedir. Kaynaştırma eğitimi alan öğrenciler akranları ile aynı sınıfta eğitim almaktadırlar. Öğrencilerin eğitim aldığı okulun müfredatı ve müfredatı ışığında hazırlanan bireyselleştirilmiş eğitim programları hazırlanarak öğrencilerin eğitim alması tam zamanlı kaynaştırma uygulamasıdır. Verilen eğitimi tamamlayan özel eğitime ihtiyacı olan bireyler akranlarının aldığı diplomadan alırlar. Tam zamanlı kaynaştırma

uygulamalarının yapıldığı okullarda özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için gerekli düzenlemeler yapılır ve gerekli görüldüğü takdirde destek eğitimi sağlamak adına destek odaları açılır. Aynı zamanda öğrencilerin eğitim aldığı sınıflarda kaynaştırma öğrencileri maksimum iki öğrenci olmakla birlikte, oranlar ve öğrenci sayılarının detayları ilgili mevzuatlarda bulunmaktadır. Ayrıca tam zamanlı kaynaştırma uygulanan okullarda BEP geliştirme birimi olmak zorundadır (Ö.E.H.Y,2018).

2.8.2.Yarı Zamanlı Kaynaştırma:

Yarı zamanla kaynaştırma uygulamalarında özel eğitime ihtiyacı olan öğrencinin öğrencilik kaydı özel eğitim sınıfında olmakla beraber, öğrencinin başarılı olacağı düşünülen derslerde kaynaştırma sınıflarında eğitim almaktadırlar (Ö.E.H.Y,2018). Asıl amaç normal gelişim gösteren bireylerle özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin birlikte eğitim almasıdır. Eğitim almanın yanında topluma kolay uyum sağlama, sosyal alanlarda gelişim göstermek de esas amaçlardandır (Bağatur,2016).

2.8.3.Özel Eğitim Sınıfı:

Rehberlik Araştırma Merkezlerinde bulunan Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunun vermiş olduğu rapor doğrultusunda özel eğitim sınıfı eğitim kararı alan özel eğitime ihtiyacı olan bireyler, il ve ilçelerde bulunan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği teklifi Valilik oluruyla resmi ve özel kurumlarda açılan özel eğitim sınıflarında eğitim alırlar. Açılan özel eğitim sınıfları yerleşim yeri, engel türü gibi hususlarla açılma kararı verilir. Bu sınıflarda öğrenciler için hazırlanmış olan bireyselleştirilmiş eğitim planları doğrultusunda eğitim verilmektedir. Ayrıca görme ve işitme problemi olan öğrenciler özel eğitim sınıflarında ilkokulu tamamladıktan sonra 5. Sınıftan itibaren tam zamanlı kaynaştırma yoluyla normal gelişim gösteren bireyleriyle eğitim alırlar (Ö.E.H.Y,2018).

2.8.4.Özel Eğitim Okulu:

Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu teklifi ve Valilik kararıyla özel eğitim okulları açılmaktadır. Açılan özel eğitim okulları engel türlerine göre veya sadece bir engel türü için de açılabilmektedir (Ö.E.H.Y,2018). En az sınırlandırılmış ortamın son halkası özel eğitim okullarıdır. Yapısı gereği özel eğitim okullarının özel eğitime ihtiyacı olan bireyleri normal gelişim gösteren bireylerden daha da uzaklaştırdığı ve ilerleyen zamanlarda özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin topluma uyum sağlamada, iş hayatına girmede, iletişim becerilerini kazanıp sosyal bir birey olma

da eksiklikler yaşadığı gözlenmektedir. Bu yüzden özel eğitim okulları en çok sınırlandırılmış ortam olarak özel eğitimde karşımıza çıkmaktadır.

2.9. Özel Eğitim Okul ve Kurumları

Özel eğitim ihtiyacı olan bireyler engel türlerine göre ayrılmış ve programlanmış olan özel eğitim okullarında eğitim almaktadırlar. Aynı zamanda kaynaştırma kapsamında normal okullara da gitmektedirler.

Tablo.2.9.1.Özel Eğitim Okul/Kurum/Sınıf ve Öğrencilerle İlgili Sayısal Bilgiler

Okul Türü	Okul/Sınıf/Kurum Sayısı	Öğrenci Sayısı
Toplam	1370	261726
İlkokul/İşitme	44	1082
Ortaokul/İşitme	44	2248
İlkokul/Görme	16	621
Ortaokul/Görme	16	729
Ortaokul/Ortopedik	3	338
İlkokul/Hafif Zihinsel	49	889
Ortaokul/Hafif Zihinsel	50	1679
Özel Eğitim Uygulama Merkezi 1.Kademe	243	7649
Özel Eğitim Uygulama Merkezi 2.Kademe	240	5942
İlkokul/Uyum Güçlüğü	1	15
Ortaokul/Uyum Güçlüğü	1	46
Özel özel eğitim ilkokulu	48	318
Özel özel eğitim ortaokulu	31	314
Özel eğitim sınıfı ilkokul	-	15064
Özel eğitim sınıfı ortaokul	-	14030
Kaynaştırma ilkokul	-	66351
Kaynaştırma ortaokul	-	86134
Özel eğitim meslek lisesi/ortopedik	2	118
Özel eğitim meslek lisesi/işitme	18	2152
Özel eğitim iş uygulama merkezi/3.Kademe	193	5455
Kaynaştırma/ortaöğretim	-	20632
Özel eğitim meslek okulu/görme/III	2	35
Özel eğitim meslek okulu/zihinsel/III	112	9324
Bilim Sanat Merkezi(Üstün Yetenekliler)	70	12106
Özel özel eğitim okulu(yaygın eğitim)	52	6904

(MEB İstatistikleri,2015,akt: Selvi,2016).

Tablo.2.9.1’de görüldüğü gibi farklı okul türlerinde farklı ve bireysel özellikler baz alınarak programlar hazırlanmakla beraber bazı okul türlerinde ilköğretim müfredatı da uygulanmaktadır.

Mevzuata baktığımızda aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

1-36 ayını tamamlayan ama 66 ayını doldurmayan çocuklar için özel eğitim anaokulu açılabilceğı gibi, ilkokul kademesinde eğitim veren özel eğitim okulları, bağımsız anaokulları ve diğerk okullar bünyesinde de özel eğitim anasınıfları açılabilir.

2-İşitme, görme veya bedensel yetersizliğı olan bireyler için gündüzlü ya da yatılı özel eğitim ilkokulları ile özel eğitim ortaokulları, hafif düzeyde zihinsel yetersizliğı olan bireyler için gündüzlü özel eğitim ilkokulları ve özel eğitim ortaokulları açılır.

3-Orta veya ağır düzeyde zihinsel yetersizliğı olan bireyler ile orta veya ağır düzeyde otizmi olan bireyler için gündüzlü özel eğitim uygulama okulu (1.Kademe) ve özel eğitim uygulama okulu (2.kademe) açılır.

4-Özel eğitim ihtiyacı olan bireyler için mesleki eğitim veren okullar açılabilir. İlköğretim programlarını tamamlayan işitme veya bedensel yetersizliğı olan bireyler için gündüzlü veya yatılı özel eğitim meslek liseleri açılır.

5-İlköğretim programlarını tamamlayan; genel veya meslek ve teknik ortaöğretim programlarına devam edemeyecek durumdaki hafif düzeyde zihinsel yetersizliğı olan öğrenciler ve hafif düzeyde otizmi olan öğrenciler ile görme veya işitme yetersizliğı olan öğrenciler için iş ve mesleğe yönelik bilgi ve becerilerini kazandırmak amacıyla gündüzlü özel eğitim meslek okulları açılır.

6- Özel eğitim uygulama okulunda veya bu okulun programını uygulayan özel eğitim sınıfında eğitimini tamamlayan öğrenciler ile ortaöğretim programlarına devam edemeyecek olan durumdaki orta veya ağır düzeydeki zihinsel yetersizliğı olan öğrenciler ile orta veya ağır düzeyde otizmi olan öğrencilere gündüzlü özel eğitim uygulama okulu açılır.

7-Örgün eğitim kurumlarına devam eden ve genel zihinsel, görsel sanatlar veya müzik yetenek alanlarından özel yetenekli olarak tanımlanan öğrencilere, yeteneklerini geliştirerek kapasitelerini en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla destek eğitimi vermek üzere BİLSEM' ler açılır.

2.9.2 Özel Eğitim Meslek Okulları

Özel Eğitim Meslek okullarıyla ilgili gerekli bilgiler aşağıda ele alınacaktır: Tarihçesi, Amaçları, İşleyişi, Örgütsel Yapısı, Ders Programları. Ayrıca özel eğitim meslek okulları; zihinsel engelliler, görme engelliler ve ortopedik engelliler olmak üzere üç farklı engel grubu için açılabilir.

2.9.2.1. Özel Eğitimde Meslek Eğitiminin Tarihçesi

Türkiye’de 1940’ların sonu 1950’lerin başında başlayan meslek eğitimi söz konusu yıllarda engelliler içinde başlamıştır. Hatta görme ve işitme engelliler okulları da açılmıştır (Okçabal,2005,s.59). Aynı zamanda eski adıyla özel alt sınıflardan mezun olan özel eğitilmiş bireyler için Bursa’da Eğitilebilir Çocuk İş Okulu açılıp meslek eğitimleri verilmiştir (Çıkılı,1996, s.13). Daha sonra sayıları ve türleri değişen farklı meslek eğitimi veren özel eğitim okulları da açılmıştır.

Özellikle 2000’li yıllara gelinmeye başlanınca da normal mesleki eğitim çalışmalarının artması ile beraber özel eğitimi doğrudan ilgilendiren okul sayısında da artış gözlenmiştir. Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin dışında da İŞKUR ve yerel girişimlerle bazı kuruluşlar özel eğitimde meslek edindirmeye yönelik çalışmalar yapmışlardır. Özel eğitimin genel çerçevesinde bakılınca Osmanlı Devleti’nin özellikle son dönemlerinde ele alındığı görülmekle beraber Türkiye’de 1950’li yıllarda geliştiği görülmektedir. Kurumsallaşmanın eksikliğinden dolayı eğitim alınmış olsa da eskiden istihdamın çok olmadığı görülmektedir. Fakat kurumsallaşma ile beraber istihdamın artacağı düşünülmektedir (Genç,2016,s.61).

2.9.2.2.Özel Eğitim Meslek Okullarının Örgütsel Yapısı ve İşleyişi

İşleyiş:

Özel eğitim meslek okulları, araştırmaya konu olan özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için açılan kurum olduğundan örgütsel yapısı incelenmiştir. İlk olarak Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi adıyla 2006 yılında Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde yer almıştır. 2012 yılında değiştirilen Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde adı aynı kalmakla beraber ufak değişiklikler geçirmiştir.2018 yılında ise güncellenen Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde bu okul türünün adı Özel Eğitim Meslek Okulu olarak değiştirilmiştir ve bunun yanında yönetmelikte genel olarak değişiklikler olmuştur. Son yönetmelikte de değiştirildiği gibi 2018 yılı itibariyle bu okul türü Özel Eğitim Meslek Okulu olarak eğitimlere devam etmektedir. Her ne kadar adında ayırım olmasa da engel türlerine göre açılmaktadır. Görme Engelliler Meslek Okulu veya Özel Eğitim Meslek Okulunda (Hafif Derecede Zihinsel Engelli Bireyler ve Hafif Derecede Otizmli tanı öğrenciler) eğitim almaktadır.

Özel Eğitim Meslek Okulları; ilköğretim programlarını tamamlayan, genel veya mesleki ve teknik ortaöğretim programlarına devam edemeyecek olan 27 yaşından gün almamış hafif düzey zihinsel engelli, hafif düzey otizmlı, görme veya işitme engelli bireylerin mesleki beceriler kazanması için açılan gündüzlü okullardır. Bu okullarda hem akademik derslerle akademik bilgi ve beceri kazandırılırken hem de farklı meslek alanlarına dair de mesleki eğitim verilmektedir. Hafif düzey zihinsel yetersizliği ve otizmi olan bireyler aynı okul farklı şube de eğitim alabilirken, görme ve işitme engelli bireyler farklı okullarda eğitim almaktadır. Otizmlı bireyler için maksimum sınıf mevcudu 4 iken diğer engel gruplarında sınıf mevcudu maksimum 10 öğrencidir.

Akademik dersler özel eğitim öğretmeni tarafından okutulmakla beraber branş dersleri branş öğretmenleri, din kültürü ve ahlak bilgisi dersi din kültürü öğretmeni tarafından verilirken meslek dersleri de meslek öğretmenleri tarafından verilmektedir. Ayrıca branş derslerine ve meslek derslerine de yardım etmek üzere özel eğitim öğretmeni de derslere girmektedir. Ders saati süresi bu okullarda 40 dakika, teneffüs süresi ise 10 dakika şeklinde uygulanmaktadır. Bu okullarda eğitim vermek üzere açılacak olan meslek dalları veya yetersizliği nedeniyle kapatılacak olan meslek dallarının kapatılması ve açılması için il istihdam kurulunun Valiliğe önerisi ve Bakanlığın kararıyla bu meslek dalları açılır veya kapatılır.

9.sınıfa kayıt yaptırmış olan özel eğitime ihtiyacı olan bireyler atölyelerde ve laboratuvarlarda temel mesleki beceriler öğretilir ve devamında Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı Kurulu kararıyla 10. sınıftan itibaren atölyelere yerleştirilmeleri yapılır. 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu kapsamında son sınıfa gelmiş olan öğrencilerin İl İstihdam Kurulunca meslek, alan ve dallara uygun işletmelerde mesleki eğitim almaları esastır. Bunun yanında 11. sınıflar da İl İstihdam Kurulu mesleki eğitim vermeye elverişli kurumlara uygun bulursa mesleki eğitim görmeleri için işletmelere yollayabilir. İşletmelere stajyer öğrenciler üç gün gidebilecek diğer iki gün okulda branş ve akademik dersleri almaya devam edecektir. İşletmelerde mesleki eğitim görmeye uygun olmayan öğrenciler ise okullardaki atölyelerde teorik ve uygulamalı ders almaya devam edeceklerdir.

İşletmelere giden tüm öğrenciler 3308 sayılı kanunun sağladığı tüm haklardan yararlanabilecekleri gibi işe giriş tarihinden itibaren de sigortaları başlar. Ayrıca

işletmeye giden öğrencilerden veli muvafakat belgesi imzalandıktan sonra işletmelerdeki iş ve işlemlerden sorumlu kişi koordinatör öğretmendir. İşletmelerde mesleki eğitimi, okulda akademik, teorik ve uygulama eğitimi başarıyla tamamlayan öğrencilere karne verilir, 4 sene sonunda ise aksi bir durum yaşanmazsa zel Eğitim Okulları diploması verilir. Bu diploma işletme açmak veya yükseköğrenime devam etmek için kullanılamamaktadır. Sadece istihdam söz konusu olduğunda normal meslek liselere verilen hakları tanımaktadır (.E.H.Y,2018).

Örgütsel Yapı:

Okul müdürü yönetici pozisyonunda ve hiyerarşinin en üstünde olmakla birlikte ondan sonra sırayla; öğretmenler kurulu ve diğer kurullar daha sonra müdür yardımcıları ve zümre öğretmenleri, şube öğretmenleri en sonda ise varsa hemşireler, memurlar, yardımcı personeller, servis şoförleri ve yemekhane görevlileri gelir (Yaman,2015).

2.9.2.3.Özel Eğitim Meslek Okullarının Amaçları

Türk Milli Eğitiminin genel amaçları ve ilkeleri saklı kalmak şartıyla;

- 1- Özel eğitim gerektiren bireylerin ilgileri, talepleri ve kabiliyetleri doğrultusunda mesleki eğitim almalarını sağlamak.
- 2- Öğrencilerin tüm gelişim alanlarındaki bireysel özellikleri ve farklılıkları göz önünde bulundurularak mesleki ve akademik gelişimlerini destekleyerek ve topluma uyum içinde yaşamalarını sağlamak.
- 3- Toplumun kendisinden beklediği rolleri yerine getiren iletişimini olumlu şekilde kuran, iş hayatında çalışanlar ve işverenlerle işbirliği içinde çalışmak.
- 4- retime katkı sağlayıp toplumun her ferdi gibi mutlu olmak.
- 5- Bağımsız yaşama kavuşabilmek için yeterliliklerini arttırmak ve temel yaşam noktalarında maksimum seviyeye çıkmak.
- 6- Özel eğitilmiş bireyler için hazırlanan programlara ve yöntemlere göre uzman kişilerce ilgi, istek, gereksinimleri ve yeterliliklerince st eğitim kademelerine geçişlerini sağlamak.
- 7- İş hayatına, sosyal ve meslek hayatlarına hazırlanmak ve sorunsuz bir şekilde geçirmek için hazırlıklarını tamamlamak şeklinde amaçlar belirlenmiştir (MEB,2005,akt: şensoy,2014).

2.2.9.4.İstanbul’da Bulunan Özel Eğitim Meslek Okulları

Ataşehir Lions Özel Eğitim Meslek Okulu

Ataşehir Özel Eğitim Meslek Okulu

Ümraniye Togemder Özel Eğitim Meslek Okulu

Kartal/Yakacık Özel Eğitim Meslek Okulu

Maltepe Özel Eğitim Meslek Okulu

Üsküdar Özel Eğitim Meslek Okulu

Beykoz Özel Eğitim Meslek Okulu

Tuzla Vala Gedik Özel Eğitim Meslek Okulu

Kadıköy Şöhret Kurşunoğlu Özel Eğitim Meslek Okulu

Şişli Saadet Özel Eğitim Meslek Okulu

Küçükçekmece Özel Eğitim Meslek Okulu

Kazım Beyaz Özel Eğitim Meslek Okulu

Eram Fatih Özel Eğitim Meslek Okulu

Eyüp Ahmet Edip Önder Özel Eğitim Meslek Okulu

Yeşilköy Özel Eğitim Meslek Okulu

Başakşehir Zihni Küçük Özel Eğitim Meslek Okulu

Bayrampaşa Belediyesi Remziye Yakut Uysal Özel Eğitim Meslek Okulu

Abdullah Bilgingüllüoğlu Özel Eğitim Meslek Okulu

Hacı Bektaş-ı Veli Özel Eğitim Meslek Okulu

Sultanbeyli Özel Eğitim Meslek Okulu

Türkan Sabancı Görme Engelliler Özel Eğitim Meslek Okulu (Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü,2019).

İstanbul’da Anadolu yakasında 10 adet Avrupa yakasında 10 Özel Eğitim Hafif Derece Zihinsel Engelliler Özel Eğitim Meslek Okulu ve tüm İstanbul’da sadece bir

adet görme engelliler özel eğitim meslek okulu vardır. İşitme engelli öğrenciler için bu okul türünü karşılayan okul ise Özel Eğitim Meslek Lisesidir.

2.2.9.5.Özel Eğitim Meslek Okulları İçin Açılacak Meslek Alanları

Zihinsel engelliler meslek okullarına ve görme engelliler meslek okullarına değinilecektir. Öğrencilerin reel sektörle istihdam noktasında nerede olduğunun ve atölyelerin işlevselliğinin ne ölçüde olduğunun anlaşılabilmesi için meslek alanlarına değinilmiştir.

2.9.5.1.Zihin Yetersizliği Olan Öğrenciler için Meslek Alanları

Açılacak program sayısı zihinsel yetersizliği olan bireyler için 20 tanedir.

Bilişim Teknolojileri Alanı Programı

Büro Yönetimi Alanı Programı

El Sanatları Alanı Programı

Gıda Teknolojisi Alanı Programı

Giyim Teknolojisi Alanı Programı

Güzellik Saç ve Bakım Teknolojisi Alanı Programı

İnşaat Teknolojisi Alanı Programı

Kimya Teknolojisi Alanı Programı

Konaklama Hizmetleri Alanı Programı

Matbaa Teknolojisi Alanı Programı

Metal Teknolojisi Alanı Programı

Mobilya ve İç Mekan Tasarımı Alanı Programı

Motorlu Araçlar Teknolojisi Alanı Programı

Seramik ve Cam Teknolojisi Alanı Programı

Tarım Alanı Programı

Tekstil Teknolojisi Alanı Programı

Tesisat Teknolojisi Alanı Programı

Yiyecek İçecek Hizmetleri Alanı Programı

Zihin İş ve Meslek Ahlakı Programı

Zihin Kişisel Ve Meslek Gelişim Programı

Özel eğitim meslek okullarından zihinsel engelliler için açılacak alanlar yirmi tanedir. Yukarıda sayılan alanlar aynı zamanda istihdam için önem arz etmektedir.

2.9.9.5.2.Görme Yetersizliği Olan Öğrenciler İçin Özel Eğitim Meslek Alanları

Araştırmamızda görme engelliler okulu yöneticilerinden katılımcı olmamakla beraber özel eğitimi meslek okulu olduğu için burada değinilmiştir.

Görme yetersizliği olan bireyler için açılacak alan sayısı 4 tanedir:

El Sanatları Alanı Programı

Yiyecek İçecek Alanı Programı

Görme Engelliler İş Eğitimi Meslek Ahlakı Programı

Görme Kişisel ve Mesleki Gelişimi Programı(Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü,2019).

Özel eğitim meslek okullarından görme engelliler için açılacak alanlar dört tanedir. Yukarıda sayılan alanlar aynı zamanda istihdam için önem arz etmektedir.

2.2.9.6.Özel Eğitim Meslek Okulları İçin Ders Programları

Araştırmamıza konu olan meslek okullarının niteliğinin tam anlaşılabilmesi ve katılımcılarla yapılan görüşmelerde elde edilen bulguların anlaşılabilmesi için ders programlarına da aşağıda değinilmiştir.

Tablo.2.2.9.6.1.Özel Eğitim Meslek Okulları Ders Programı (Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizliği/Otizmi Olan Öğrenciler İçin)

DERSLER	SINIFLAR			
	9	10	11	12
Türkçe	3	3	3	3
Matematik	2	2	2	2
Sosyal Hayat	2	2	2	2
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	1	1	1	1
Müzik	1	1	1	1
Görsel Sanatlar	1	1	1	1
Beden Eğitimi	1	1	1	1
Kişisel ve Mesleki Gelişim	1	1	1	1
Rehberlik	1	1	1	1
Sosyal, Kültürel ve Sportif Faaliyetler	2	2	2	2
İş Eğitimi ve Meslek Ahlakı	15	15	15	15
TOPLAM DERS SAATİ	30	30	30	30

Tablo.2.2.9.6.1’de araştırmamıza konu olan meslek okullarının niteliğinin tam anlaşılabilmesi ve katılımcılarla yapılan görüşmelerde elde edilen bulguların anlaşılabilmesi için ders programları açıklanmıştır.

Çizelgenin Uygulanması İle İlgili Açıklamalar

Akademik dersler (Türkçe, Sosyal Hayat, Matematik, Kişisel Mesleki Gelişim) atölyelerde görevli bulunan özel eğitim öğretmenleri tarafından verilir.

Rehberlik dersi de özel eğitim öğretmeni tarafından okutulmakla beraber özel yetenek gerektiren derslerin seçimi halinde bu dersin öğretmenin dersi vermesi esasken, seçilen dersin eğitimciliğine (Ek 1 de yer alan Dersler) dair belgesi olan özel eğitim öğretmeni de Sosyal, Kültürel ve Sportif Faaliyetlere dair dersleri verebilir.

Özel eğitim öğretmeni tarafından verilen Rehberlik dersi ve varsa sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler notla değerlendirmesi söz konusu değildir.

Sene başı öğretmenler kurulu toplantısında Ek-1’de yer alan sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler ders içeriği belirlenir.

9. Sınıfa giden öğrencilerin mesleki bilgi edinmesi ve mesleki bilgi ve becerilerinin arttırılabilmesi için İş Eğitimi ve Meslek Ahlakı dersinin okulda uygun şartlarda bulunan atölyelere eşit şekilde gönderilmesine dikkat edilmelidir.

Bütün özel eğitim okullarında olduğu gibi Özel Eğitim Meslek Okullarında da özel eğitime ihtiyacı olan bireyin bireysel özellikleri ve performansı göz önünde bulundurularak hazırlanmış olan, Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı doğrultusunda eğitim verilmektedir.

Okullarda kurulmuş olan BEP Geliştirme Birimi (BEP Kurulu) işletmelere giden öğrencilerin mesleki eğitimlerini planlar. Bu planlama 3 gün işletmede ve 2 gün okulda teorik dersleri alacak şekilde yapılır.

Okul idaresi staja giden öğrencilerin 3 gün işletmeye, 2 gün okulda derse devamı için ders programı düzenlemesi yapar.

Tablo.2.2.9.6.2.Özel Eğitim Meslek Okulları Ders Programı (Görme Engelliler İçin)

DERSLER	SINIFLAR			
	9	10	11	12
Türkçe	3	3	3	3
Matematik	2	2	2	2
Sosyal Hayat	2	2	2	2
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	1	1	1	1
Müzik	1	1	1	1
Görsel Sanatlar ve Modelaj İş	1	1	1	1
Beden Eğitimi, Spor ve Bağımsız Hareket	2	2	2	2
Kişisel ve Mesleki Gelişim	1	1	1	1
Rehberlik	1	1	1	1
Sosyal, Kültürel ve Sportif Faaliyetler	1	1	1	1
İş Eğitimi ve Meslek Ahlakı	15	15	15	15
TOPLAM DERS SAATİ	30	30	30	30

Tablo.2.2.9.6.2' de görüldüğü gibi araştırmamıza konu olan meslek okullarının niteliğinin ve katılımcılarla yapılan görüşmelerde elde edilen bulguların anlaşılabilmesi için ders programlarının açıklamalarına da aşağıda değinilmiştir.

Çizelgenin Uygulanması İçin Bilinmesi Gerekenler:

Akademik dersler (Türkçe, Sosyal Hayat, Matematik, Kişisel Mesleki Gelişim) atölyelerde görevli bulunan özel eğitim öğretmenleri tarafından verilir.

Rehberlik dersi de özel eğitim öğretmeni tarafından okutulmakla beraber özel yetenek gerektiren derslerin seçimi halinde bu dersin öğretmenin dersi vermesi esasken, seçilen dersin eğiticiliğine (Ek 1 de yer alan Dersler) dair belgesi olan özel eğitim öğretmeni de Sosyal, Kültürel ve Sportif Faaliyetlere dair dersleri verebilir.

Özel eğitim öğretmeni tarafından verilen Rehberlik dersi ve varsa sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler notla değerlendirmesi söz konusu değildir.

Sene başı öğretmenler kurulu toplantısında Ek-1'de yer alan sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler ders içeriği belirlenir.

9. Sınıfa giden öğrencilerin mesleki bilgi edinmesi ve mesleki bilgi ve becerilerinin arttırılabilmesi için İş Eğitimi ve Meslek Ahlakı dersinin okulda uygun şartlarda bulunan atölyelere eşit şekilde gönderilmesine dikkat edilmelidir.

Bütün özel eğitim okullarında olduğu gibi Özel Eğitim Meslek Okullarında da özel eğitime ihtiyacı olan bireyin bireysel özellikleri ve performansı göz önünde bulundurularak hazırlanmış olan, Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı doğrultusunda eğitim verilmektedir.

Okullarda kurulmuş olan BEP Geliştirme Birimi (BEP Kurulu) işletmelere giden öğrencilerin mesleki eğitimlerini planlar. Bu planlama 3 gün işletmede ve 2 gün okulda teorik dersleri alacak şekilde yapılır.

Okul idaresi staja giden öğrencilerin 3 gün işletmeye, 2 gün okulda derse devamı için ders programı düzenlemesi yapar.

2.10. Türk Hukukunun Yazılı Kaynakları

Toplumun eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan eğitim sisteminin işleyişi içinde nasıl düzenleyici işlemlere ihtiyaç varsa aynı şekilde eğitimin farklı bir dalı olan özel eğitim içinde düzenleyici kurallara ihtiyaç vardır. Aynı zamanda eğitim ve hukukun birbiriyle yakın ilişkili ve neredeyse iç içe olması da bu işlemleri zorunlu

kılmaktadır. Araştırmamızın net bir şekilde anlaşılabilmesi özel eğitim mevzuatının normlar hiyerarşisinde nerede olduğunun bilinmesi bahsi geçen kanun, yönetmelik gibi ifadelerin açıklayıcı bir şekilde anlaşılabilmesi için hukukun yazılı kaynakları ele alınmıştır.

Kara Avrupası Hukuk sistemi içinde yer alan Türkiye içinde bulunduğu sistemden kaynaklı mevzu hukuk kurallarına sahiptir (Çitil,2013).Yasal dayanaklar “normlar hiyerarşisi olarak da anılmaktadır. Ayrıca söz konusu bütün yasal dayanaklar Hem Anayasa’ya hem de birbirlerine uygun olmak zorundadırlar. Bu kapsamda yapılacak her düzenleme bu hiyerarşide ele alınacaktır.

2.10.1-Anayasa:

Devletin yönetim biçimini belirten güçler ayrılığı ilkelerinin kullanım şeklini, vatandaşların kamusal haklarının neler olduğunu belirten en temel yasal düzleme Anayasa denilmektedir. Anayasa normlar hiyerarşisinin en tepe noktasında yer almaktadır. Aynı zamanda normlar hiyerarşisinde bulunan diğer yasal düzenlemelere göre değiştirilmesi nispeten daha zor olmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının değiştirebilmesi için öncelikle 600 milletvekilinin 200 tanesinin yazılı teklifiyle beraber en az iki kere görüşülmesinin ardından TBMM’de mevcut milletvekillerinin 360 tanesinin gizli oyuyla değişiklik kabul edilebilmektedir. Fakat değişiklik sadece meclisin kabulüyle söz konusu olmamaktadır. Mecliste bulunan tüm milletvekillerinin sayısının 3/5’i veya 2/3’ünden daha az oyla kabul edilmişse Cumhurbaşkanı kendisine gelen değişikliği onaylamaz. Fakat halka referandumla sunabilir ya da tekrar görüşmek üzere meclise gönderebilir. Değişiklik 600 milletvekilinden en az 367’si tarafından kabul edilirse Cumhurbaşkanı için üç alternatif vardır; değişikliği onaylama, referanduma sunma ya da meclise geri gönderme. Cumhurbaşkanı değişikliği meclise geri gönderirse ve meclis aynı çoğunlukla tekrar kabul ederse Cumhurbaşkanı bu değişikliği ya onaylamalı ya da referanduma sunmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası yasal mevzuata bakıldığında değişiklik yapılması en zor yasal dayanak olmakla beraber Anayasa’nın kendi içinde de belli maddeleri değiştirilmesi çok zorlaştırılmıştır, hatta ilk üç maddesinin değiştirilmesi de teklif edilemez (Çitil,2013).

Anayasa’nın 42. Maddesi özel eğitimi içinde barındıran tek maddedir. Bu madde de kimsenin eğitim öğretimden yoksun bırakılamayacağını, ayrıca durumlarından ötürü

özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin topluma yararlı olabilmesi için tedbirler alınacağı belirtilmiştir.

2.10.2-Yasa (Kanun):

Nesnel, sürekli, kişiler üstü ve tüm bireyler için geçerli olan, birbirine benzer olaylarda uygulanabilecek olan hukuk kuralları kanun olarak nitelendirilmektedir. Kanunlar ilgili organlar tarafından ve Anayasaya uygunluk şartıyla kaleme alınan hukuki kaynaklardır. Bakanlar Kurulu tarafından meclise gönderilen kanun taslakları kanun tasarısı olarak nitelendirilirken, milletvekilleri tarafından gönderilen kanun taslakları kanun teklifi olarak nitelendirilmektedir.

Kanun yapma belirli süreçlerden geçmektedir. Bunlar; kanun yapma süreci, öneri, görüşme ve yayımdır. Meclise sunulmuş olan kanun teklifleri ve tasarılarının kanunlaşması için meclis toplantı yeter sayısı en az 184 iken kabul sayısı oturumda hazır bulunan milletvekillerinin salt çoğunluğu ile kararlaştırılır. Ama hiçbir surette karar yeter sayısı üye tam sayısının $\frac{1}{4}$ 'ünden az olamaz.

Kanunların onaylanması ise Cumhurbaşkanı tarafından yapılmaktadır. Meclis tarafından kendisine gönderilen kanunun bir kısmı veya tamamını Cumhurbaşkanı onaylar ya da tekrar görüşmek üzere meclise geri gönderebilir. Meclise görüşülmek üzere gelen kanun tekrar salt çoğunlukla kabul edilip Cumhurbaşkanı'na geri gönderilirse Cumhurbaşkanı kanunu onaylamak zorundadır. Bunun yanında kanun yayımlandığı halde Anayasaya mahkemesine iptaline dair dava açılabilir. Ayrıca kanuna muhalefet eden üye tam sayısının $\frac{1}{5}$ i kadar milletvekili de Anayasa Mahkemesine kanunun iptali için dava açabilirler (Çitil,2013).

Anayasa genel ilkeleri ortaya koyar, derinlemesine inmez ve detaylandırma yapmamakla beraber ondan sonra hiyerarşide bulunan kanun Anayasa'nın inmediği kısımlara iner ve biraz daha detaylandırır (Karaman Kepenekçi ve Taşkın,2017).

Özel eğitimle ilgili olarak 573sayılı KHK, 2916 Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu, 5378 Engelliler Hakkındaki Kanunlara rastlamaktayız.

2.10.3-Uluslararası Sözleşmeler/Antlaşmalar:

İki veya ikiden fazla ülke ile yapılabilen antlaşmalar uluslararası antlaşmalar olarak adlandırılmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti adına, Cumhurbaşkanı, Dışişleri Bakanı ya da Bakanlar Kurulu yetkilendirilerek antlaşmaları imzalar. İmzalanmasının yanında meclisin bir kanunla ya da Cumhurbaşkanı'nca onaylanıp yayımlanması gerekmektedir.

Nitekim Anayasamıza da baktığımızda 90. Madde de usule uygun olan uluslararası antlaşmaların kanun hükmünde olduğu belirtilmiştir. Kanun hükmünde olan bu antlaşmalar ülkemiz mevzuatı açısından da önem arz etmektedir (Çitil,2013).

2.10.4-Kanun Hükmünde Kararnameler:

Bakanlar Kurulu, meclisin belirli sınırlar dâhilinde verdiği ya da direk Anayasadan aldığı yetkiyle kanun hükmünde sayılan düzenleyici hukuk normu olan kanun hükmünde kararnameler çıkarır. Meclis onayıyla şekli anlamda kanun gücü kazanan bu kanun hükmünde kararnameler aynı zamanda meclis denetimine tabidir.

Sıkıyönetim ve olağanüstü dönemler haricinde temel hak ödevler alanında kanun hükmünde kararname çıkarılamaz. Önemle belirtmek gerekir ki Özel Eğitim alanında en önemli gelişmesi ve hala temel yasal dayanaklarından olan 573 sayılı mevzuat kanun hükmünde kararname şeklinde çıkarılmıştır (Çitil,2013).

2.10.5-Tüzükler:

Kanunlara uygun olmakla beraber kanunların uygulamalarının nasıl olduğunu, kanunların belirttiği iş, işlemleri göstermektedir. Genel düzenleyici hukuk kuralları niteliğinde olan tüzükler Danıştay incelemesinden de geçmektedir. Resmî Gazetede yayımlanan tüzükler de Cumhurbaşkanınca imzalanmaktadır (Çitil,2013).

2.10.6-Yönetmelikler ve Diğer Düzenleyici İşlemler:

Normlar hiyerarşisinde son basamakta yönetmelikler ve diğer düzenleyici işlemler yer almaktadır. Bakanlıklar ve diğer kamu tüzel kişilikleri görev alanıyla ilişkili olan kanun ve tüzüklerin uygulamaya geçebilmesi için yönetmelikler ve diğer düzenleyici işlemler yapmaktadırlar. Yönetmelikler Danıştay incelemesine tabi değil, ayrıca kanunla belirlenen yönetmelikler dışındaki yönetmeliklerin Resmî Gazetede yayımlanmasına gerek yoktur. Araştırma konumuzla ilişkili olduğundan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin (2006) Resmî Gazetede yayımlandığını belirtmek yerinde olacaktır (Çitil,2013). Buradan anlaşılacağı üzere Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin Resmî Gazetede yayımlanması Özel Eğitime verilen önemle ilişkilendirilebilir.

Anayasada yasal dayanağı olmamakla birlikte yürütme organı “adsız düzenleyici işlemler” adı altında genelge, yönerge, kararname, karar, tebliğ, sirküler, ilke kararı, esaslar, talimat, ilan çıkarmaktadır. Normal hiyerarşisinin diğer üst basamaklarında yer

alan mevzuatlarda olduğu gibi düzenlemelerin uygulanmasında yardımcı rol oynamaktadır (Çitil,2013).

Normlar hiyerarşisi göz önünde bulundurularak, özel eğitimin ve spesifik olarak özel eğitim meslek okullarının geçmişten günümüze hangi süreçlerden geçtiğı, özellikle özel eğitimin başladığı yasal metinlerin normlar hiyerarşisindeki konumunun ve ilerleyen tarihlerde de özel eğitime dair yasal düzenlemelerin neler olduğuna bakıp, geçmişten günümüze yasal destekli özel eğitim ilerlemesinin nasıl olduğuna dair Normlar Hiyerarşisi bizlere fikir verecektir.

Bu bağlamda Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin özel eğitime dair birçok kavram ve yasal tanımlamayı yaptığını görmekteyiz ki normal hiyerarşisi bağlamında da bu beklenmektedir (Vuran,2013).

2.11.Özel Eğitim Hukuku ve Özel Eğitime Dair Yasalar

Türkiye’de engelli hukuku (araştırmamızdaki şekliyle Özel Eğitim Hukuku) daha bir bilim dalı disiplini olarak kendine hukuk dünyasında yer bulamamıştır, sebebi olarak da özel eğitime yeterince önem verilmediğı olarak düşünülmektedir. Bununla beraber sosyal hayatta yeteri kadar yer almayan özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, bağımsız bir hukuk dalı olarak hukuk alanında yer alacak kadar uygulamalarda sorun yaşamadıklarını görmekteyiz. Yaşadıkları sorunları da dile getirmemektedirler veya getirememektedirler (Çakmak,2006).

Son yıllarda ülkemizde farklı norm grupları için farklı düzenlemelerin yapıldığını görmekteyiz. Kimi düzenleme doğrudan olmakla beraber kimi mevzuat kısımlarında özel eğitime ve özel eğitime ihtiyacı olan bireylere dair düzenleme şeklinde kendini gösterdiğini görmekteyiz. Fakat yapılan tüm yasal düzenlemelerin yeterli olmadığı, hatta Avrupa Birliği’ne girme sürecinde de özel eğitimin hukuk dalı olarak yer almasının özel eğitime dair önemli bir basamak olacağı düşünülmektedir.

Özel Eğitime dair Özel Eğitim Hukukunun bir disiplinin olarak yer almamasının başka bir gerekçesi de sağlam bir kavramsal zemine oturtulmaması olarak görülebilir. Ülkemizde daha çok muhtaçlara yardım, kolaylık sağlama, gibi ifadelerle kendini gösteren özel eğitim hukuku farklı dünya ülkelerinde; insan hakkı, ayrımcılık, sosyal devlet, hukuk devleti gibi kurumsallaşmış ve doktrinlerde yer almış kavramlar üzerinden kendini göstermektedir. Söz konusu bu sorun ancak sitemli ve sağlam

temellere oturtulmuş bir eğitim ve hukuk dalı olarak kabul zeminiyle giderilebilir (Çakmak,2006).

Fakat yasal zemin bazı noktalarda yeterli olamamaktadır. Çünkü yasaların uygulamaya geçmesinde halen sorunlar yaşanmaktadır. Özel eğitimde ilkelere yönelik tartışma ve araştırmalar yapılırken, bunların uygulanması noktasında da gerekliliklerin yerine getirilmesi gerekmektedir. Nitekim her bir madde ve bu süreçteki uygulamaya geçişler özel eğitim için kat edilecek yol anlamında çok önemlidir (Diken,2017).

Son olarak belirtmek gerekir ki Türkiye'deki yasal gelişmelerin büyük çoğunluğuna öncülük eden ABD yasal düzenlemeleridir (Diken ve Bakkaloğlu,2016)

2.12.Özel Eğitim Mevzuatı ve Uygulamada Erişilebilirliği

Yasal düzenlemeler yapmak düzenleyici işlemler için en önemli nokta olmakla beraber bazen yetersiz kalabilmektedir. Nitekim dezavantajlı gruplardan olan engelli bireylerin yasal mevzuata hakim olması beklenmemekle beraber aileleriyle beraber diğer ilgililer de zaman zaman engellilerin haklarını ve yasaları bilmemektedirler. Yasaların uygulamaya geçmesinde sorunlar olduğunu bilseler de neyi nereden alabileceklerini bilememektedirler. Bu noktada mevzuatın uygulama erişilebilirliği büyük önem arz ettiği için ele alınmıştır.

Ülkemiz genel itibariyle iç hukuk kurallarıyla örtüşen alanlarda uluslararası antlaşmalara taraf olmaktadır. Bazı noktalarda da uyumlaştırma ve yükümlülüklerini yerine getirme çalışmaları yapmakla beraber genel olarak bu noktalarda sorunlar yaşayan bir ülkedir. İnsan hakları bağlamında hak sahiplerinin haklarının icrasını talep edeceklerinden dolayı bunların uygulanması noktasında geciktirme veya yapmaktan kaçınma davranışı sergileyemediği için iç hukuka dönük olarak uyumlaştırma çabaları yapılmalıdır. İşte bu noktada engelli haklarının uygulanmasının da gerekli düzenlemelerle yapılması da ayrı bir dikkat edilmesi gereken husustur. Nitekim toplumun genel ihtiyaçlarından farklı ve özel ihtiyaçlara sahip olan özel eğitim gerektiren bireylerin gerekli düzenlemeler ve önlemler alınmadığında hak kaybı yaşadıkları, uygulamadaki ihtiyaçlarının karşılanmadığı ve bu durumun özel eğitilmiş bireyleri olumsuz etkilediği görülmektedir. Özel eğitimin kurumsallaşmasının 1997 yılında Özürlüler İdaresi Başkanlığının kurulmasına dayanması da engellilere yönelik olan yasal mevzuatın yetersiz olduğunu göstermektedir. Fakat 2005 yılında da Özürlüler

Kanunu ile beraber de bir ivme kazanma durumu gözlenmiştir. Özel eğitimin bu şekilde görünür olması ve yasal zemine oturtulması özel eğitime dair tartışma alanları da yaratmıştır (Çağlar,2012).Ulusal hukuktaki yasal mevzuatın gelişmesi ile beraber uluslararası mevzuatta da taraf olunan metin sayısı artmıştır.

Son olarak ise özel eğitimli bireylere yönelik yapılan yasaların uygulamaya geçme noktasında eksiklikler yaşamaktadır. Bu da erişilebilirliği etkilemektedir (Sucuoğlu,2009).

2.13. İlgili Araştırmalar

Ülkemizde özel eğitim yeni olmakla beraber özel eğitim meslek okullarının tarihi çok daha yenidir. Bu sebeple eser sayısında sınırlılık görülmektedir. Fakat az sayıda esere rağmen önemli ve birbiri ile tutarlı sonuçlara ulaşıldığını görmekteyiz. Daha çok özel eğitimin kaynaştırma eğitimi, istihdam ve öğretim süreçleriyle alakalı eserlerin verildiği görülmektedir. Özel eğitimin eğitim boyutuyla alakalı daha az sayıda esere yer verilmesi üzerinde durulması gereken başka bir noktadır. Araştırmalar incelendiğinde;

Engelli Çocukların Normal Sınıflara Yerleştirilmesi; Kaynaştırma adlı eseri yukarıda bahsedilen kaynaştırmaya araştırmaların yöneldiğini göstermesinin yanında özellikle yasal kısıtlılıklar göstermesine rağmen ülkemizde çocukların belirli programlar dâhilinde olmasa da eğitimlerine devam ettiklerini belirtmiştir. Özel eğitimin her tür ve kademesinde yasal kısıtlılıklardan dolayı uygulamalarda sorun yaşandığını görmekteyiz. Söz konusu sorun o kadar yıl geçmesine rağmen halen farklı tür ve kademelerde görülmektedir şeklinde katılımcılardan sonuçlar elde etmiştir (Eripek,1986). Araştırmamızın mevzuat kısmına kaynaklık edeceği düşünülmekle beraber, meslek eğitimi, yönetici görüşleri noktasında sınırlı kalmaktadır.

İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Eğitim Mevzuatına İlişkin Görüşleri adlı makaleye bakılınca özel eğitim özelinde olmamakla beraber eğitimin genel mevzuatı ile ilgili bu çalışmada okul yöneticileri ile yaptığı görüşmelerde birbirlerine çok yakın oranlarda 48.6 yetersiz 51.4 oranında ise katılımcıların yasaları yeterli bulduğu sonuçlarına varmıştır. Olumsuz fikir beyan eden katılımcıların mevzuatın güncel olmayan yanları olduğu ve bazı kurumlara uygulanamayacak maddeler olduğu noktasında bulgulara varmıştır. Ayrıca yasal düzenlemeler yapılırken katılımcıların

özellikle uygulayıcılardan seçilmesi gerektiği ve bu durumun bununla aşılabileceği düşünceleri belirtilmiştir. Yasaların yeterli olduğunu düşünen katılımcılar ise yasaların bilinmemesinin uygulamada sorunlar çıkardığı ve bunun yetersizlik olarak algılandığı düşüncesine sahip oldukları görülmektedir. Sonuç olarak ise yasaların birbirlerine atıfta bulunması, yetersizlikleri, açık olmamaları, fazla yoruma açık olmaları, dağınık ve karmaşık olmalarının uygulamaya geçerken sorun yarattığı sonuçlarına varılmıştır. Araştırmamız özelinde özel eğitim mevzuatı hakkında olmasa da genel eğitim mevzuatına dair yönetici görüşleri araştırmamızın mevzuatla ilgili kısımlarına benzerlik gösterebilecek niteliktedir (Kepenekçi,2004).Fakat yöneticilerin ve öğretmenlerin mevzuat hakimiyetini uygulamaya yansımaları boyutları araştırmamızı bu noktada özgün kılmaktadır.

Dünyada ve Türkiye’de Erken Çocukluk Özel Eğitiminin Gelişimi ve Erken Çocukluk Özel Eğitim Uygulamaları adlı makalede araştırma konumuzdaki eğitim kademesi olmasa bile yasaların bu okul türünde de uygulamalarda sorunlarının olması sonuca varmaları önemli bir noktadır. Yasaların uygulamaya aktarılmasında yaşanan sorunların idarecilere, öğretmenlere verilecek eğitimlerle giderilebileceğine dair sonuçlara varmışlardır. Sadece belli bir okul türü ve kademesinde değil tüm eğitim tür ve kademelerinde aynı sorunun olduğunu eserde saptamışlardır (Pınar Sazak,2006).

Nitelikli Öğretmen Yetiştirmede Sorunlar ve Çözümler: Özel Eğitim Örneği adlı eserde ise özel eğitimin günümüzde de özellikle kanayan yarası olan öğretmen eksikliğinin Ziraat Mühendislerinden yararlanacak noktaya kadar geldiği bilinmektedir. Daha özel eğitim öğretmeni yetiştirme için tam bir sistem oturtulmadan sınıflara belirli eğitimler veya sertifika programlarıyla özel eğitim öğretmeni yetiştirmenin ve bu öğretmenleri derslere koymanın ilerleme kaydetme yerine özel eğitime zarar verildiği üzerine sonuçlara varılmıştır. Söz konusu sürecin yavaş olsa da daha sağlam temellere oturtulması gerektiği nitelikli eleman yetiştirmeden de özel eğitim öğretmeni yetiştirmenin doğru olmadığı saptamalarında bulunmuştur. Aynı zamanda özel eğitim öğretmenleri ve sertifikalıları bir yana hiç eğitim almadan sınıflara giren öğretmenlerin de belirli eğitimler yeterli olmasa da almaları gerektiği düşüncesine varılmıştır. Araştırmamızın öğretmen yeterliliklerinin yasal ihtiyacı karşılaması noktasında kaynaklık etmektedir (Özyürek,2008).Özel eğitim öğretmeni olmayan öğretmenlerin

özel eğitim meslek okullarında çalıştırılmasının yasal ihtiyacı karşılama durumunun uygulamaya etkisi üzerine bulgular araştırmamız da bulunmuştur.

2008'deki başka bir araştırmada da engellilerin mesleki eğitimi ve istihdamı ele alınmıştır. Özdemir (2008) Türkiye'de Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli Bireylere Meslek Edindirme ve İstihdamlarına İlişkin Politikaların Değerlendirilmesine Yönelik Yönetici, İşveren ve Veli Görüşleri söz konusu araştırmada yöneticilerin, işverenlerin ve velilerin görüşleri alınmıştır. Yöneticilerin meslek edindirmenin gerekli olduğu ve gerekli noktalarda istihdama dönüşmesinin gerekli olduğunu belirttiği görülmüştür. Ayrıca hem yöneticiler hem de işverenler çocukların istihdama yönelik yasalardan yararlanamadığını belirtmişlerdir. Bunun yanında zihinsel engelli bireylere yönelik yasal düzenlemeleri bilmediklerini belirtmişlerdir. Son olarak veliler yasal hakları bildiklerini ama bu yasal haklardan yeteri düzeyde yararlanamadıklarını belirttiklerini belirtmişlerdir. Sonuç olarak katılımcıların hepsi politikaların değiştirilmesi ve gerekli düzenlemelerin hak kayıpları yaşanmadan yapılması gerektiği üzerine ortak noktada buluşmuştur. Araştırmamız istihdam sonrası izleme çalışmaları noktasında bu araştırmadan ayrılmaktadır.

Engellilerin Mesleki Eğitimi ve İstihdam adlı eserde ise (Çarkçı,2011) Özel eğitilmiş bireylerin mesleki eğitim almaları ve istihdam edilmeleri gerektiğini belirtmiştir. Araştırmaya katılan kişilerin yasal mevzuata gerek kalmadan da engelli bireyleri işe aldıklarını belirtmişlerdir. Ancak sayısal verilerle de desteklendiği gibi istihdamın çok düşük olduğu ve bunu etkileyen birçok unsurun olması ile beraber engel türlerinin de etkili olduğu belirtilmiştir. Ayrıca yasal bir sorunun olmamasına rağmen sayısal olarak bir düşüklük görüldüğü belirtilmiştir. Aynı zamanda ekonomik sorunlarla beraber mesleki eğitim almayan engelli sayısının var olduğu ve bazı okulların ayrımlaştırılmasının da farkındalık ve sosyal kabulü engellediği belirtilmiştir. Söz konusu durumlardan kaynaklı evde çalışma yönteminin benimsendiği belirlenmiştir. Ancak sonuç olarak fırsat verilince çoğu başarıyı beraberlerinde getirecekleri sonuçlarına varılmıştır.

2012 yılında Engellilerin Erişebilirlik Hakkı ve Türkiye'de Erişebilirlikleri adlı (Çağlar,2012)'in makalesinde ülkemizin genel itibarıyla iç hukuk kurallarıyla örtüşen alanlarda uluslararası antlaşmalara taraf olduğunu belirtmiştir. Bazı noktalarda da

uyumlaştırma ve yükümlülüklerini yerine getirme çalışmaları yapmakla beraber genel olarak bu noktalarda sorunlar yaşayan bir ülke olduğumuzu belirlemiştir. İnsan hakları bağlamında hak sahiplerinin haklarının icrasını talep edeceklerinden dolayı bunların uygulanması noktasında geciktirme veya yapmaktan kaçınma davranışı sergileyemediği için iç hukuka dönük olarak uyumlaştırma çabaları yapmalıdır. İşte bu noktada engelli haklarının uygulamasının da gerekli düzenlemelerle yapılması gerekliliği de ayrı bir dikkat edilmesi gereken husustur. Nitekim toplumun genel ihtiyaçlarından farklı ve özel ihtiyaçlara sahip olan özel eğitim gerektiren bireylerin gerekli düzenlemeler ve önlemler alınmadığında hak kaybı yaşadıkları, uygulamadaki ihtiyaçlarının karşılanmadığı ve bu durumun özel eğitilmiş bireyleri olumsuz etkilediği sonuçlarına varılmıştır. Araştırmamızın yasaların uygulamaya geçmesi boyutunda benzer yanları olduğu düşünülmektedir. Fakat yöneticilerin görüşü ve mevzuat hakimiyeti araştırmamızı bu noktada farklı bir boyutu incelemede olduğunu göstermektedir.

Eğitim hakkı bağlamında bakıldığında Çocuk Hakları Bağlamında Çocuklarda Eğitim Hakkı adlı araştırmasında; bireylerin eğitim hakkı yanında genellik ve eşitlik ilkeleri kapsamında özel eğitim bireylerinin eğitim hakkı olduğu ve eğitim süreçleriyle ilgili genel bir bilgi verdiğini görmekteyiz. Eğitim hakkının bu bireylere bir lütuf olarak değil de zaten bir hakları olduğu üzerinde görüşler saptamıştır. Her engel grubu ve türü için ihtiyaca en uygun eğitim ortamlarının sağlanması gerektiğini belirtmiştir (Akar,2013).

2013 yılında yapılan başka bir araştırmada (Kaya,2013) Özel Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Meslek Dersi Öğretmenlerinin Mesleki Yeterlilikleri (Özel Eğitim Uygulama Merkezi, İş Uygulama Merkezi, Mesleki Eğitim Merkezini) incelemiştir. Araştırmada meslek öğretmenlerinin özel eğitim alanına dair öğretim yöntem ve tekniklerini yüzeysel bildiği ve bildiklerini uygulamaya geçirmekte zorlandığı saptamalarında bulunulmuştur. Meslek öğretmenlerinin iletişim ve sosyallik atölye ortamı ve hijyeni noktalarında olumlu etkileşim kurduğu belirtilmiştir. Bunun yanında katılımcıların çoğunun herhangi bir eğitim almadığı ve mesleğine sevgisinden özel eğitim alanında çalıştığını belirtmiştir. Son olarak ise iş meslek güvenliği noktasında da gerekli önlemleri aldıkları noktasında da gereklilikleri yerine getirdiklerine dair sonuçlara varılmıştır. Bu çalışma araştırmamızda alan dışı öğretmenlerin ve meslek öğretmenlerinin özel eğitimde çalışmasıyla ilişkili

bulunmuştur. Fakat bu öğretmenlerin yasal mevzuatta dersi okutma yeterlilikleri araştırmamızda incelenmiştir.

2013 yılında bu sefer görsel sanatlar öğretmenlerinin özel eğitim okullarında yaşadığı sorunlar ele alınmıştır. Kartopu (2013) Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Görsel Sanatlar Dersi Öğretmenlerinin Mesleki Sorunları adlı tezinde özel eğitim öğretmeni yerine bazı öğretmenlerin sertifika ile bu okullarda çalıştığı ve bu okullarda kalıcı olmadıkları belirtilmiştir. Görsel sanatlar öğretmenlerinin bu okullarda görev alabilmeleri için hem görsel sanatlar alanlarına hem de özel eğitime dair temel yeterliliklerinin olması gerektiği belirtilmiştir. Sadece teorik bilgilerin değil aynı zamanda bunun uygulamaya yansımada da sorunlarla karşılaştıkları belirtilmiştir. Bu durumun lisans düzeyinde verilecek eğitimler ve görev sürecinde destekleyici eğitimlerle sorunların en aza indirilebileceği belirtilmiştir. Aynı zamanda katılımcıların hepsinin görsel sanatların gerekliliği ve engel gruplarına yönelik zorlukları üzerine fikir birliğinde oldukları gözlenmiştir. Araştırmamızın özel eğitim alanında çalışacak branş öğretmenlerinin mesleki bilgi ve beceri noktasında yetiştirilmesinin yanında özel eğitim alanında da eğitim almaları noktasında benzerlik göstermektedir. Fakat araştırmamız hem branş öğretmenlerini, hem meslek öğretmenlerini hem de ücretli öğretmenleri incelemiştir.

Aynı yıl içerisinde yine benzer bir çalışma ise (Şahin,2013) Özel Eğitim Okullarında Çalışan Kadrolu, Emekli, Ücretli Öğretmenlerin Mesleki Aidiyet Duygularının Değerlendirilmesi üzerinedir. Öncelikle mesleğe aidiyetin hizmet içi eğitim alıp almamaya bağlı olarak değiştiği ve hizmet içi eğitim alanların daha az aidiyet hissettiği belirtilmiştir. Oysa eğitimi alanların daha çok aidiyet hissetmesi beklenmiştir, bunun da eğitimlerden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda emekli ücretli öğretmenlerin aidiyet duygusunu kadrolu öğretmenlere göre daha çok olduğu ve uygulamalardaki sorunların mesleki aidiyeti etkilediği belirtilmiştir. Araştırmamızda dersi okutma yeterlilikleri incelenmiş olmakla beraber bu araştırma da aidiyet duygusunun olmamasının özel eğitim alanında yetkin olmamaya bağlı olmasıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Özel Eğitim Meslek Okullarında Alan Eğitimi Kazanımlarına İlişkin Veli Görüşleri (Giyim Üretim Teknolojisi Alanı) özel eğitime dair söz konusu olan hukuki

ve uygulamadaki eksiklerin yanında özel olarak meslek eğitim okullarının teze konu olması bu okul türü için büyük önem taşımaktadır. Nitekim kısa süreli geçmişe sahip olmasına rağmen bu okul türünde eğitim alan öğrencilerin sosyal, dilsel, psiko-motor ve bilişsel alanlarda velilerden alınan görüşlere göre gözle görülür bir fark olduğu sonucuna varmıştır. Ama bunun yanında meslek okullarına daha fazla materyal ve düzenlemeler yapılarak daha olumlu sonuçlar elde edileceğine ve öğrencilere iş imkânı sunacağı sonuçlarına varılmıştır (Şensoy,2014).Özel eğitim okullarının amaçlarına ulaşma ve öğrencilerin istihdam edilmesi noktasında araştırmamızla benzer yönleri olmasının yanında yönetici ve öğretmenlerin mevzuat hakimiyeti, istihdam sonrası izleme faaliyetlerinde farklılık olduğu görülmektedir.

2014 yılında yapılmış olan (Coşkun, Dünder ve Parlak,2014) Türkiye’de Özel Eğitim Alanında Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (2008-2013) adlı eserde ise bu yıllar arası yapılmış olan özel eğitime dair tezler farklı değişkenler açısından değerlendirmişlerdir. Özellikle özel eğitimin daha çok öğretim boyutuyla alakalı eserler verildiği görülmüştür. Bunlar arasında en çok konu olan alanın zihinsel engelli bireyler olduğu, en çok eserin Gazi Üniversitesinden verildiği, öğretim boyutunda yöntemlerle öğretim yapılması ve kavram öğretimi ile alakalı eserlerin daha çok verildiği görülmüştür. Ayrıca bu yıllar arasında en çok 2008 ve 2009 yıllarında eserin verildiği, özel meslek okullarına dair bir araştırmanın henüz olmadığı görülmüştür. Özel eğitimin yasalar yönüne yönelik de tez yazılmadığı bu araştırmada saptanmıştır.

2014 yılında yapılan diğer bir araştırma da (Işık,2014) Özel Eğitim Uygulama Merkezinde Çalışan Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Yaşadığı Sorunlar üzerinedir. Zihin Engelliler öğretmenlerinin programları uygulamada karşılaştığı sorunlar, yönetsel sorunlar, veli ile alakalı sorunlar ve eğitimle alakalı sorunlar yaşadıkları saptanmıştır. Bunun yanında alt problemler olarak da sorunlarla karşılaştıkları üzerine saptamalarda bulunulmuştur. Nitekim araştırmamızın özel eğitim alanından olmayan öğretmenlerin bu alanda çalışmasına yönelik bulgusuna bu araştırma kaynaklık etmektedir (Şensoy,2014).

Bunun yanında öğretmen yeterlilikleri ve iş doyumu ile alakalı araştırma yapan (Yaman,2015) Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezlerindeki Yöneticiler İle Öğretmenlerin İş Doyumu Düzeylerinin Belirlenmesi: Ankara Örneği adlı tezinde iş

doymum düzeyleri arasında da, istek ve algı ortalamalarına göre anlamlı bir farklılık görmemiştir. İş doymunun genel olarak “orta” düzeyde yoğunlaştığı ve yüksek düzeyde bir iş doyumsuzluğunun yaşanmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca branş öğretmenlerinin herhangi bir eğitimden geçmeden bu okullarda görev yapıyor olmasının da ciddi sorun teşkil ettiği sonuçlarına varmıştır. Aynı yıl yapılan başka bir araştırmada ise (Kocaman,2015) Özel Eğitim Okul Yöneticilerinin Karşılaştıkları Sorunların İncelenmesi adlı eserde özel eğitim okullarına farklı bir pencereden bakmıştır. Birden fazla başlık altında olmakla birlikte özellikle mevzuatlardan kaynaklı sorunlar, kurumlar arası sorunlar, bürokrasi, personel sorunları, ailesel sorunlar, e-okul v.b teknik alanlardaki sorunlar gibi çok alandaki soruna değinmiş olup meslek okulları ders program içerikleri ve materyalleri ile alakalı ciddi sorunların da olduğunu belirtmiştir. Bu araştırmalar özel eğitim öğretmeni olmayan öğretmenlerin alanda çalışması noktasında araştırmamıza kaynaklık etmekle beraber araştırmamızın diğer bulgularıyla benzerlik göstermemektedir.

2013 yılında araştırmaların sıklığı görülse de 2015 yılında da branş öğretmenleriyle alakalı araştırma yapıldığını görmekteyiz. Altun Könez (2015) Özel Eğitim İş Uygulama Merkezlerinde Görev Yapan Branş Öğretmenlerinin Hizmet içi Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi adlı çalışma da özel eğitim alanında çalışan meslek ve branş öğretmenlerinin özel eğitimde çalışmadan önce bir eğitim almadığı ve özel eğitime dair eksik bilgileri olduklarını belirtmişlerdir. Aynı zamanda görev yaptıkları süre zarfında da bir eğitim sürecine dahil olmadıklarını belirtmişlerdir. Bunun yanında katılımcı sayısına bakılınca azımsanmayacak bir rakam olduğu ve eğitimin önemi göz önünde bulundurularak gerekli hizmet içi eğitimlerin sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Araştırmamızın meslek, branş öğretmenlerinin özel eğitimde çalışma yeterlilikleri olmadığı hususlarıyla benzerlik göstermektedir.

Bu süreçlerin yanında özel eğitim okullarında nitelikli eleman eksikliğinden kaynaklı yönetsel sorunlarında beraberinde gelmesi kaçınılmaz olmuştur. Selvi (2016) Özel Eğitim Kurumlarında Yönetsel Sorun Analizi adlı eserinde özel eğitimin yönetimi ile alakalı konuları ele alırken özel eğitim kurum yöneticilerinin özel eğitim alanında yeterli tecrübeye sahip olmadığı, öğretmenlere özel eğitim alanında yeterli düzeyde rehberlik yapmadığını belirtmiştir. Ayrıca yönetici atamalarında kariyer ve liyakat ilkelerine dikkat edilmediği, paydaş görüşlerini almaya yönelik uygulamalara yer

verilmediği, kurum yöneticileri tarafından öğrenciye uygulanan eğitim programlarının yeterli düzeyde değerlendirilmediği sonuçlarına varmıştır. Yöneticilerin yönetsel sorunları bu araştırmada ele alınmış olmakla beraber araştırmamızda yöneticilerin yasal mevzuata hâkimiyet durumunun uygulamaları etkilemesi boyutu incelenmiştir.

Özel Eğitim Kurumlarında Çalışan Yöneticilerin Okulu Yönetme Yeterlilikleri adlı tez de özel eğitim kurumlarının yöneticileriyle ilgili araştırma yapmıştır. Araştırmasında çok fazla değişkene bağlı olarak yeterlilikleri ölçmeye çalışmıştır. Konumuzla ilişkili olabilecek olan; öğretim programları bilir ve öğretir sorusunda kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre manidar farkla bu maddeye olumlu yanıt verdiği görülmüştür. Ayrıca kadın yöneticilere yönelik olarak erkek yöneticilere nazaran daha yeterlilikleri olduğu tespit edilmiştir. Kadın ve erkek arasındaki yeterlilik kıyaslamasında kadınların neredeyse tüm değişkenlerde anlamlı derece de farklılık gösterdiği görülmüştür (Görgülü,2016).Bu araştırmanın yöneticilerin bildiklerini uygulamaya geçirmesi noktasında araştırmamıza kaynaklık edeceği düşünülmektedir.

İşitme engelli bireylerle alakalı (Börekçi ve Sarıkaya (2016)'nın yaptığı araştırma da ise işitme yetersizliği olan bireylerin süre ve öğretmen yetersizliği, Müfredat-BEP uyumsuzluğu, uygulamaların şeklenyapılması başlıkları altında sorunlar yaşadıklarını tespit edilmiştir. Programların uygun ve uygulanabilir olması noktasında farklı görüşler olduğu tespit edilmiştir. Bunun da sadece yasal gereklilikleri yapmakla çakıştığı saptanmıştır. Burada mevzuat ve uygulamaların birbiriyle uyumlu olmadığı anlaşılmıştır.

2016 yılındaki başka bir araştırma da ise (Batu ve Yılmaz,2016) Farklı Branştan İlkokul Öğretmenlerinin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı, Yasal Düzenlemeler ve Kaynaştırma Uygulamaları Hakkındaki Görüşleri adlı eserinde farklı branşlardaki öğretmenlerle yaptığı çalışmada genel olarak öğretmenlerin yasal mevzuata dair olumlu fikirler beyan etmekle beraber bu yasal düzenlemelerin uygulamada yanlış veya eksik uygulanmasından dolayı sorunların özel eğitimde olduğu ortaya çıktığını belirtmişlerdir. Aynı zamanda farklı branştaki öğretmenlerin 10 tanesinin yerel bazlı eğitimler aldığını belirtmiş olması ile beraber 6 kişinin hiçbir şekilde engellilere yönelik olarak bir eğitim almadığını belirttiğini görmekteyiz. Yasaların uygulamaya yansımamasının yanında denetimlerin yapılması gerektiğini de görüşlerinde belirtmişlerdir. Ayrıca BEP süreçlerine riayet edilip sınıf mevcutlarının düşürüldükten sonra kaynaştırma

uygulamalarının yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Araştırmamızın farklı branştaki öğretmenlerin özel eğitimde çalıştırılması ve eğitimden geçmeleri ile beraber yasaların uygulamaya geçmesi noktasında denetim yapılması gerekliliğiyle benzeşmektedir.

Engelli bireylerin eğitim hakkının ve engel gruplarına uygun eğitim ortamlarında eğitim alması süreci devam ederken mezun olan veya potansiyeline sahip olan bireylerin eğitim çıktısı haline gelmesi ile beraber istihdam gibi konularda da sorunlar olduğu görülmüştür. Nitekim (Hilmi,2017) Engelli Vatandaşların Kamu Hizmeti Almada Karşılaştığı Sorunlar: Konya İli Örneği adlı eserinde de engelli bireylerle ilgili anlam karmaşaları sürdüğü sürece yapılan hizmetlerin ve çalışmaların önemsiz olacağını belirtmiştir. Ayrıca yasal metinlerde ve taraf olunan uluslararası anlaşmalardaki bazı tanımlamaların düzeltilmesi gerektiğini kamu alanlarında ve özel sektörde de eksiklerin ve aksaklıkların giderilip engelli bireylerin hem hizmet almada hem de hizmet üretmede daha çok yarar sağlayacağına dair saptamalarda bulunmuştur. Yasal düzenlemelerin yapılması ve uygulanmasıyla beraber istihdamın sağlanacağı fikirleri araştırmamıza kaynaklık etme noktasında önemlidir.

Araştırmalar arasında ciddi öneme sahip olduğu düşünülen (Kızır ve Memişoğlu,2017) Özel Eğitim Okulu Yöneticilerinin Özel Eğitim Mevzuatına Dair Görüşleri adlı makale de özel eğitim mevzuatının, yazım dili ve anlaşılabilirliği, kapsamı, ihtiyaçları karşılaması ve uygulamada yetersiz olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla özel eğitim uygulamalarına ilişkin yapılacak olan bir yasal düzenlemenin, yazım dilinin sade ve anlaşılır, tüm grupları kapsayan veya her bir grubu ayrı ayrı ele alan, kişiye göre farklı yorumlanamayacak, özel gereksinimi bireylerin yasal haklarını gözetken, alanda görev yapan uzmanlardan görüş alınarak hazırlanmış bir yönetmelik olması gerektiği sonucuna varılmıştır. Özellikle uygulama da uygulanabilecek bir yönetmelik olması da ayrıca bir önemli nokta olmuştur. Aynı yıl yapılmış olan ve çok büyük önem arz eden başka bir tez de ise özellikle meslek okullarında yaşanan sorunlara saptamalar yapmış olup araştırmamıza da önemli derece de kaynaklık etmektedir. Araştırmamızın sadece mevzuatın işlerliği, güncelliği noktalarında benzerlik göstermektedir.

Bir başka araştırmada ise (Balta,2017) Zihinsel Engelli Bireylere Orta Öğretim Düzeyinde Verilen Mesleki Eğitimde Yaşanan Sorunlar adlı eserinde kısa süreli geçmişine rağmen meslek okullarında yaşanan sorunları mevzuatta işlevsel olmayan maddelerin var olduğunu söylemiştir. Ve yer yer bazı maddelerin yetersizliği, meslek

okullarının fiziki yetersizliği ve materyal edinme sorunlarının yanında mevzuatta birbiri ile çelişen ifadelerin yanında uzman olmayan kişilerin eğitim vermesi de sorun olarak görülmüştür. Yıpratıcı niteliği fazla olan bu öğretmenlik için özlük haklarında iyileştirmeler yapılması gerektiği, müfredatın yetersiz kaldığı ve düzenlemeler yapılması gerektiğiyle beraber uygulamalardaki farklılıklarında ciddi sorunlara neden olduğu ve bu okul türüne yeni bir tanımlama yapılması gerektiği sonuçlarına varmıştır. Söz konusu araştırma sadece zihinsel engelliler meslek okullarını ve yaşamış olduğu bütün sorunları ele almış olmasıyla beraber araştırmamızda bütün özel eğitim meslek okulları ele alınmış, mevzuatın uygulamaya geçme boyutunun ne düzeyde olduğu ve uygulamalarda yasalardan kaynaklı sorunlar ele alınmıştır.

Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi Kademe 3'te Görev Yapan Özel Eğitim ve Alan Dışı Öğretmenlerin Mesleki Yeterliliklerinin İncelenmesi araştırmasında alan öğretmenlerinin alan dışı öğretmenlere göre daha fazla yetersiz olduğu belirtilmiştir. Hatta çoğu alan dışı öğretmenin kendini yetersiz hissettiği, eğitimin her sürecinde alan dışı öğretmenlerin alan öğretmenlerine kıyasla çok daha yetersiz kaldığı sonucuna varılmıştır. Özellikle problem davranışlarla baş etme noktasında bariz eksikliklerin olduğu sonucuna da varılmıştır. Teori ne kadar öğrenilse de uygulamada sorunlar yaşadıkları saptanmıştır (Koçak,2018). Özel eğitim okullarında çalışan alan ve alan dışı öğretmenlerle ilgili araştırmaların sıklaştığını görmekteyiz. Alan dışı öğretmenlerin uygulama yetersiz kalması koduyla benzerlik olduğu görülmektedir.

2018 yılında yapılmış olan başka bir araştırma da ise (Tınar,2018) Engellilere Yönelik Hizmetlerin Yönetimi ve Sunumu: Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme adlı tezinde Avrupa'da belli başlı ülkeleri araştırmasına konu ederek engellerin almış olduğu hizmetlerin, eğitim anlayışlarının, ülke yönetiminin merkezi ve yerel nitelikte olduğu belirtilmiştir. Bu gibi unsurların engellilere yönelik olarak sunulan hizmetlere etkileri olduğunu saptamıştır. Ayrıca engellilerin istihdam ve işe girmelerinin araştırmaya konu olan ülkeler arasında en düşük seviye de olan ülkelere biri olduğumuz sonucuna varmıştır. Nitekim AB'de 2011 yılında yapılmış bir çalışmada istihdam oranlarında en az olduğu ülkelerin İrlanda (%29,8), Yunanistan (%35,5) ve Türkiye (%41,1) olduğu şeklinde sonuçlara varılmıştır (Tınar,2018).

Özel eğitim meslek okullarının önemli bir hususu daha olan, stajla ilgili literatürde sadece bir esere rastlanmıştır. Çıkılı (2018) Özel Eğitim Mesleki Eğitim

Merkezlerindeki Öğrencilerin Staj ve Meslek Hayatında Sahip Olması Gereken Sosyal Becerilerinin Öğretmen ve İdareci Görüşlerine Göre Belirlenmesi çalışmasında katılımcılar stajyerlerin uyum içinde çalışma, iletişim başlatma ve sürdürme, kendini düzgün şekilde ifade etme gibi becerilere sahip olması gerektiğini belirtmiştir. Aynı zaman da grupta çalışma noktasında sorunsuz olmaları gerektiğini de belirtmişlerdir. Bunun yanında yönergelere uyma, yöneticilerin talimatlarını yerine getirme, iş arkadaşlarıyla birlikte çalışma noktasında istekli olmalarının önem arz ettiğini belirtmişlerdir. Araştırma yalnızca öğrencilerin stajdaki sosyal becerileri ile ilişkilidir. Araştırmamızda ise öğrencilerin stajda alan-dal sorunu, staj yeri bulması, mezuniyet sonrası işçi olarak alınması ve izleme çalışmaları ele alınmıştır. Staj sürecindeki sosyal uyuma dair bir araştırma bulgusu araştırmamız sürecinde ele alınmamıştır.

Özel Eğitim Okulu Yöneticilerinin Özel Eğitim Mevzuatına İlişkin Görüşleri adlı çalışmanın bir benzeri de 2017 yılında yapılmıştır. Bu durum bu noktada sorun olabileceği düşüncesine bizleri götürmektedir. Bu araştırmada katılımcılar mevzuatın yetersizliği bağlamında tanılama ve yerleştirme, bütün engellerin aynı yönetmeliğe bağlı olması, farklı kademedeki okul türlerinin aynı yönetmeliği bağlanmaları ile alakalı mevzuatta eksiklikler olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcılar okulların fiziki şartları mevzuatta hüküm olmayan kısımlarla alakalı sorunlar yaşadıkları ve bunları kişisel çabalarıyla aşmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Son olarak da yöneticilerin yetersizliğinden kaynaklı ve üst yönetimle sorunlar yaşadıklarını beyan etmişlerdir (Karabörk,2018).Söz konusu sorunların literatürle de uyduğu saptanmıştır. Bu araştırma araştırmamızda mevzuatın güncelleme ihtiyacı, yetersizliği kısımlarıyla örtüşmekle beraber, başka mevzuattan yararlanma, yasaların uygulamaya geçmesinde sorunlar yaşanması kısımları noktasında farklılaşmaktadır.

Engelli Bireylerin Meslek Eğitimi İçin Bir Model Önerisi adlı esere bakılınca ise özel eğitimin akademik hayatına sık girmeye başlayan meslek eğitimi ile ilgili bir eser verilerek meslek eğitime yeni bir model sunduğu içinde ekstra önem arz etmektedir. Özel eğitilmiş bireylerin daha çok meslek okulu bağlamında meslek ihtiyaçlarının karşılandığı bilinmekle beraber geliştirilen bu modelde uzaktan eğitimle verilmesi planlanan DJ'lik eğitiminin olumlu sonuçlar verdiği ve bağımsız yaşama katkı sağlamakla beraber günlük hayattaki olası engellerin ortadan kaybolup kendi evinde uzaktan eğitimle meslek eğitimi verilebileceği saptanmıştır. Literatürde bu alanda bir ilk

olan eser aynı zamanda ağırlar sayesinde çocuklara sosyalleşme fırsatları da verdiği saptanmıştır. Derslerle beraber uygulama ve sınav yapılacak ortamlarında özel eğitilmiş bireylere sağlandığı, bunun da engelli bireylere özgüven aşıladığı belirtilmiştir (Çokçoşkun ve Karahoca,2019).

2019’da ki başka bir araştırmada da önceki yıllarda olduğu gibi alan dışı öğretmenlerin mesleki yeterlilikleri incelenmiştir. Ergüven (2019) Özel Eğitim Alanında Çalışan Alan Dışı Öğretmenlerin Mesleki Yeterliliklerinin İncelenmesi. Diğer araştırmaların sonuçlarıyla da tutarlı olan bu araştırmada alan dışı öğretmenlerin özel eğitimle alakalı kendilerini yeterli bulmadıklarını belirtmişlerdir. Program ve plan noktasında da aynı yetersizliğin olduğunu da belirtmişlerdir. Aynı zamanda BEP yapma ve uygulama, program analizi yapma, uygun materyal hazırlama gibi noktalarda da yer yer yetersizlik hissettiklerini ifade etmişlerdir. Fakat deneyim kazanmaları yani çalışma süreleri ile alakalı olarak kendilerini yeterli bulduklarını ifade etmişlerdir ve bu iki durum arasında anlamlı ilişki kurulmuştur. Sonuç olarak hizmet içi, iş başı eğitim ve uygulamalarla bu öğretmenlerin desteklenmesi gerektiğini sonuçlarına varılmıştır.

Özel Eğitim Meslek Okulu Öğretmenlerinin Özel Eğitimde Mesleki Eğitimine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi adlı tezde özel eğitim meslek okullarına ilişkin özelde araştırma yapılmış olması kıymetli bir durumdur. Araştırma da mesleki becerilerin, işe geçiş sürecinde yaşadıkları problemler, aynı zamanda işe girecekleri uygun alanların bulunması ve istihdamın sağlanması gibi alanlarla ilgili araştırma yaptığı ve kayda değer sonuçlara vardığını görmekteyiz. Öğrencilerin meslek dersi programlarının amaçlarına uygun yetiştirdiği yönünde olumlu düşünce belirtmişlerdir. İşe geçiş sürecinde olumlu geçişler ve yeterliliklerin verildiği yönünde de belirtmiştir. Ayrıca donanım ve meslek materyali eksikliklerinin de olmadığı genel kanı olarak belirtilmiştir. Son olarak ise bu çocuklarda okullarda eğitim aldıkları alanlara uygun olarak iş sahalarına ve sektöre uygun alanlarda iş yerleştirmelerinin yapılması gerektiği sonuçlarına varılmıştır (Celep,2019).Araştırmamızın alan dışı staj ve istihdam bulgularına kaynaklık etmektedir.

Öğretmenlerin meslek dersi programlarının amaçlarına ilişkin düşünceleri değerlendirildiğinde öğretmenlerin amaçların öğrencinin düzeyine uygun ve meslek edinmek için gerekli amaçlar olduğu yönünde görüş bildirdiği görülmektedir.

Literatür taramasında araştırmamızla ilişkili olduğu düşünülen çalışmalara yukarıda değinilmiştir. Araştırma bulguları ve sonuçlarına bakıldığında yöneticilerin özel eğitim mevzuatına dair görüşleri alınmış olmakla beraber yöneticilerin ve öğretmenlerin mevzuat hakimiyetinin ne ölçüde olduğu ve bunun uygulamalara nasıl yansıdığına dair çalışmalara rastlanmamıştır. Özel eğitim meslek okullarında ve atölyelerinde yaşanan sorunlara dair çalışmalar yapılmış olmakla beraber bunların yasalarla ilişki boyutuna sınırlı seviyede değinilmiştir. Özel eğitim meslek okullarında çalışan meslek, branş ve ücretli öğretmenlerin bu alanda genel olarak eğitim almamış olmalarına rağmen çalışmaları ve bunla birlikte okullarda yaşamış oldukları sorunlara dair çalışmalar yapıldığı görülmüştür. Özel eğitim meslek okullarındaki öğretmenlerin mesleki doyumları da ayrıca incelenmiştir. Alan dışı öğretmenlerin yasalardaki mevzuat tanımlamaları karşılamadıkları ve dersi okutma yeterliliğine sahip olmadıkları bulgularına varılmıştır. Çalışmalarda yer yer yasaların uygulamada yetersiz kaldığı ve çeliştiği, yasalarda boşluklar olduğu, yasal düzenlemelerin özel eğitimde arttırılması gerektiği çalışmalarda görülmüştür.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması, veri toplama araçları ve verilerin analizi yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Nitel araştırmalar; genelde sosyal olaylar ve olgulara dair bireyler veya gruplar oluşturulan süreci anlamlandırmaya yönelik bir araştırma modelidir (Şimşek ve Yıldırım,2016). Araştırma süreci; çalışma grubuna yöneltilmek üzere soruların hazırlanması ve işlem basamaklarının belirlenmesi, verilerin katılımcıların ortamında toplanıp tümevarım yöntemi kullanılarak analiz edilmesi sonucunda anlamlandırılması süreçlerini kapsar (Creswell,2013). Bu da araştırmanın esnek olmasını, toplanan verilere göre araştırma sürecini yeniden biçimlendirmesini gerek araştırma deseninin oluşmasında gerekse toplanan verilerin analizinde tümevarıma dayalı bir yaklaşım izlenmesini gerektirir (Şimşek ve Yıldırım,2016). Araştırmada kullanılan nitel araştırma soruları bu konuda daha önceden yapılmış olan araştırmalar ışığında hazırlanmış ve uzman görüşüyle desteklenmiş ayrıca ön görüşmeler yapılmıştır. Çalışmada İstanbul Anadolu Yakasında bulunan Özel Eğitim Meslek Okullarında görev yapan okul müdürleri ve müdür yardımcılarının özel eğitim meslek okulları mevzuatına ilişkin görüşlerinin daha ayrıntılı bir şekilde ele alınmasına en uygun yöntemin nitel yöntemi olduğuna karar verilmiştir.

3.2.Çalışma Grubu

Özel eğitim meslek okulları mevzuatı hakkında daha sağlıklı bilgi verecekleri düşünüldüğü için söz konusu okullardaki yöneticiler araştırma grubu olarak seçilmiştir.

Araştırmanın çalışma grubu 2019-2020 Eğitim-Öğretim yılında İstanbul Anadolu Yakasındaki özel eğitim meslek okullarında çalışan ve araştırmaya katılımcı olmayı kabul eden gönüllü yöneticilerden oluşmaktadır.

Araştırmacı araştırmaya hız ve pratiklik kazandırmak için olasılığa dayalı olmayan kolay ulaşılabilir örneklem seçerek çalışma grubunu belirlemiştir. Olasılığa dayalı olmayan kolay ulaşılabilir örneklem, nitel araştırmalarda en sık tercih edilen örneklemlerden biridir (Şimşek ve Yıldırım,2016).

Görüşme yapılacak kişilere önceden çalışmanın içeriği ile ilgili bilgi verilmiştir. Görüşmelerin tamamı yüz yüze ve ses kaydı yapılarak gerçekleştirilmiştir. Ayrıca çalışma grubundaki katılımcıların hepsi ses kaydı alınmasında bir mahsur görmemiştir.

Tablo 3.3. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Görüşmeci	Kıdem Yılı	Lisans Mezuniyet	Şuan ki Görev	Cinsiyet	Ö.E.M.O Çalışma Süreniz
K1	22	Teknik Eğitim Fakültesi/Elektrik	Müdür	Erkek	2
K2	14	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Müdür Yardımcısı	Erkek	2
K3	17	Halk Eğitim Bölümü	Müdür	Erkek	14
K4	6	Özel Eğitim Öğretmenliği	Müdür Yardımcısı	Kadın	1
K5	17	Halk Eğitim Bölümü	Müdür Yardımcısı	Erkek	10
K6	9	Mobilya ve İç Tasarım	Müdür Yardımcısı	Erkek	3
K7	20	Yabancı Diller	Müdür	Erkek	5
K8	5	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Müdür Yardımcısı	Erkek	3
K9	23	Kamu Yönetimi	Müdür Yardımcısı	Kadın	5
K10	22	Halk Eğitim Bölümü	Müdür Yardımcısı	Erkek	3
K11	9	Özel Eğitim Bölümü	Müdür Yardımcısı	Kadın	3
K12	19	Psikolojik Danışma ve Rehberlik	Müdür Yardımcısı	Kadın	10
K13	24	Çiçek ve Örgü Dokuma/El Sanatları Öğretmeni	Müdür Yardımcısı	Kadın	6
K14	20	Özel Eğitim Öğretmeni	Müdür	Erkek	18
K15	8	Sınıf Öğretmenliği	Müdür Yardımcısı	Erkek	3

Tablo.3.3.'te 2019-2020 eğitim-öğretim yılında İstanbul Anadolu Yakasında özel eğitim meslek okullarında çalışan yöneticilerle yapılan görüşmelerin betimsel

analizlerin istatistikleri görülmektedir. Buna göre, görüşmeye katılan 15 yöneticinin üçte biri kadın üçte ikisi de erkektir.

Kıdem yılları incelendiğinde bir yöneticinin 1-5 yıl(Kariyere Giriş Evresi), dört yöneticinin 6-10 yıl(Durulma Evresi), iki yöneticinin 11-15 yıl(Deneycilik/Aktivizm Evresi), dört yöneticinin 16-20 yıl(Uzmanlık Evresi), dört yöneticinin 21-25 yıl(Sakinlik Evresi) aralığında öğretmenlik kıdeminde oldukları görülmüştür. Çalışma grubunu oluşturan yöneticilerin lisans mezuniyeti olarak branşları ise şu şekilde sıralanmaktadır: Özel Eğitim Öğretmenliği(3), Halk Eğitimi (3), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (2), Sınıf Öğretmenliği (1), Teknik Eğitim/Elektrik (1), Mobilya ve İç Tasarım Öğretmenliği (1), Yabancı Diller/Fransızca (1), Kamu Yönetimi (1), PDR (1), Çiçek ve Örgü Dokuma/El Sanatları (1). Araştırmaya katılan katılımcıların yaklaşık dörtte biri Müdür ve dörtte üçü Müdür Yardımcısı pozisyonlarında çalışmakla beraber, kadın bir müdür yokken katılımcı yöneticilerin üçte ikisinin erkek üçte birinin kadından oluştuğu görülmüştür. Özel Eğitim Meslek Okullarında çalışma sürelerine bakılınca ise yöneticilerin üçte ikisinin 1-5 yıl arası, üç yöneticinin 6-10 yıl arası ve iki yöneticinin 11-20 yıl arası bu okullarda çalıştığı görülmüştür.

3.4.Veri Toplama Aracı

Araştırmada veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme; nitel araştırmalarda en sık kullanılan veri toplama aracıdır. Katılımcının bir konu hakkındaki kişisel deneyimlerini, bakış açısını ve düşüncelerini kendi ifadeleriyle anlatmasına olanak tanıyan esnek bir yöntemdir. Yarı yapılandırılmış görüşmeyle araştırmacı konuyla ilgili önceden hazırladığı belli sorularla görüşmeyi gerçekleştirir (Çarkoğlu,2013). Görüşme esnasında daha zengin veri ve esneklik sağladığı için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

3.5. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması sürecinde toplamda 15 kişinin görüşleri görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Görüşmeler Kasım ve Aralık yapılmıştır. Gönüllü katılımcıların okulları ziyaret edilip uygun zamanlarında görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların demografik bilgileri sorulduktan sonra önceden hazırlanmış yarı yapılandırılmış formdaki sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların samimi

cevaplar verdikleri gözlenmiştir. Görüşmeler yaklaşık otuz dakika sürmüş ve ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır.

3.6.Verilerin Çözümlemesi

Ses kaydına alınan görüşmeler yazıya aktarılmış bu transkripsiyonlar üzerinden içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi görüşme verilerinden çıkarım yapılmasını sağlayan prosedürlerin gelişmesini içeren bir metottur (Çarkoğlu,2013).İçerik analizi kimin, kime, neyi ve hangi etkiyle söylediği soruları üzerine yoğunlaşmaktadır (Çarkoğlu,2013).

BÖLÜM IV: BULGULAR

IV. bölümde, tezin araştırma neticesinde elde edilen bulgular ve yorumlar yer almıştır. Ayrıca katılımcılarla yapılan görüşme metinlerinden çıkarılan ana temalar, temalar, kodlar ve frekanslar da aşağıda belirtilmiştir. Çalışma bulguları Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği Bölümleri sıralaması dikkate alınarak beş ana tema altında aşağıdaki tablolarda sunulmuştur. Ayrıca bazı yöneticilerin aynı soru için birden fazla yerde ve sayıda cevap verdikleri için toplam frekansın yer yer katılımcı sayısından fazla olduğu görülmektedir. Özel eğitim meslek okulları mevzuatı genellikle; özel eğitim hizmetleri yönetmeliği, 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu kastedilmektedir. Yer yer Ortaöğretim kanunu da dahil edilmiştir. Bulgular ve yorumlar bölümü altında katılımcılara yöneltilen 11 soruya verdikleri cevaplardan beş ana tema, 12 alt tema ve 41 kod oluşturulmuştur.

Tablo 4.1. Özel Eğitim Mevzuatının Amaçları-İlkeleri, Tanımları, Kapsam ve Dayanağı ana temasına ilişkin görüşlere ait alt temalar ve kodlar

Ana Tema	Tema	Kod	n	f
4.1.Özel Eğitim Mevzuatının Amaçları-İlkeleri, Tanımları ve Kapsam-Dayanağı	4.1.1.Özel Eğitimde Kapsam-Dayanak ve Tanımlamalar-Tanımlar	Mevzuatın Tanımlamalar ve Tanımlarındaki Problemler <i>K2,K3,K4,K6,K8,K9,K15</i>	7	10
		Mevzuatın Uygulamaya Geçmesinde Yaşanan Sorunlar <i>K1,K2,K4,K5,K6,K7,K8,K9,K10,K11,K12,K13,K14,K15</i>	14	34
		Mevzuatın Genelinin Gözden Geçirilmesi <i>K1,K2,K3,K10,K11,K12,K13</i>	7	9
		Mevzuattaki Boşluklar ve Çelişkili İfadeler <i>K2,K3,K5,K10,K15</i>	5	6
		Başka Mevzuatlardan Yararlanmada Yaşanan Sorunlar <i>K1,K2,K4,K6,K7,K8,K10,K12,K13</i>	9	19
	4.1.2.Mevzuatın Güncellenme Gerekliliği ve Maddelerin Açıklığı	Başka Mevzuatlardan Yararlanma Durumu <i>K1,K2</i>	2	3
		İlgili Alanlarda Yasal Düzenleme Gerekliliği <i>K1,K2,K3,K4,K5,K8,K9,K10,K11,K12,K13,K14,K15</i>	13	41
		Mevzuat Hazırlanma Süreci <i>K11,K12,K13,K14,K15</i>	5	7
		Amaçlara Ulaşmada Öğrencilerin Bireysel Özellikleri ve İmkânlar <i>K3,K5,K6,K13</i>	4	4
		Alan Eğitimindeki Eğitim Yeterlilik Sorunu <i>K4,K6,K9</i>	3	3
	4.1.3.Özel Eğitimin Amaç ve İlkeleri			

4.1.1.Özel Eğitimde Kapsam-Dayanak ve Tanımlamalar-Tanımlar

Görüşmeye katılan katılımcılara özel eğitim mevzuatı hakkında genel görüşleriniz nedir? Sorusu yöneltilerek görüşleri alınmış ve bu alt tema altında Tablo.4.1.'de görüldüğü gibi kodlara ayrılmıştır.

4.1.1.1.Mevzuatın Tanımlamalar ve Tanımlarındaki Problemler

Katılımcılara yöneltilen sorularda katılımcıların neredeyse yarısı (7/15) sorulan soruların farklı yerlerinde 11 defa Özel Eğitimde Kapsam-Dayanak ve Tanımlamalar-Tanımlar alt teması altında mevzuatta yapılan yanlış tanımlamalar ve tanımların sorunlara neden olduğu şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin görüş bildiren bir yöneticinin ifadesi şöyledir;

“Özel eğitim öğretmenlerinin atölye saatlerinde meslek öğretmeninin yardımcısı olarak nitelendirilmesi özel eğitim öğretmenin pasif konuma getirir. Ve meslek öğretmenleriyle sınıflarda rol çatışmalarına neden olur”(K6) şeklindeki görüşü özel eğitim eğitimi olmayan meslek öğretmenleri yanında, özel eğitim öğretmenini pasif konuma getirebilir. Ayrıca eğitim sürecini de olumsuz etkileyebilir.

4.1.1.2.Mevzuatın Uygulamaya Geçmesinde Yaşanan Sorunlar

Katılımcılara yöneltilen sorularda katılımcıların neredeyse tamamı (14/15) soruların farklı yerlerinde 34 defa mevzuatın uygulamaya geçmesinde sorunlar yaşadıklarını ve farklı okullarda bundan kaynaklı farklı uygulamaların görülebildiğini de belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin görüş bildiren iki yöneticinin ifadeleri şöyledir;

“.....uygulama farklılıkları var, şuanda bir çok okulda karşılaştığımız mevzuatla alakalı bir sıkıntı da baktığın zaman mesleki eğitim okulları hocam bizde öyle değil diyebiliyor özel eğitim okullarına sorduğumuz zaman biz farklı uyguluyoruz diyebiliyor yani bize bu konuda mevzuat konusunda net bir adres gösterilmiyor maalesef. Yani ben şu sıkıntıyı yaşadım nasıl olacak dediğimiz zaman insanlar çok net bir cevap bulamıyor”(K2).

“.....kimi zaman inisiyatif aldığımız durumlar oluyor. Yani biz uygulamalarda esneklik sağlıyor muyuz.?... Tabi ki de imtiyaz alıp yani ilçeden veya ilden gelen bazı konularda yönetmeliğe uygun bir şekilde uygulamalar yapmaya çalışıyoruz. Yani uygun hareket etmeye çalışıyoruz”(K15).

Katılımcıların inisiyatif olarak yasaların yetersizliğini ve dağınıklığını giderdiğini katılımcı beyanlarından anlamaktayız. Bunun yanında mevzuatın uygulamaya geçmesinde sorunlar yaşandığı düşüncesi de metinlerden anlaşılmaktadır.

4.1.1.3. Mevzuatın Genelinin Gözden Geçirilmesi

Katılımcılara yöneltilen sorularda katılımcıların neredeyse yarısı (7/15) sorulan soruların farklı yerlerinde Özel Eğitimde Kapsam-Dayanak ve Tanımlamalar-Tanımlar alt teması altında mevzuatın genelinin uzman kişilerce ve Bakanlık tarafından gözden geçirilip daha uygulanabilir hale gelmesi noktasında fikir beyan etmişlerdir. Bu duruma ilişkin görüş bildiren iki yöneticinin ifadeleri şöyledir;

“...bence hepsinin uygulayıcılarla birlikte bir çalıştay şeklinde oturup, madde madde tekrar bir revize edilmesi gerekir. Baştan teyit edilmesi gerekir nedir, ne değildir, neredeyiz yerleştirmeler konusu olsun hepsi spesifik bir madde dışında toplamının gözden geçirilmesi gerekiyor yani tek tek bakılması lazım evet bence öyle düşünüyorum”(K12).

“.....Bu noktada sanki yapılması gerektiği için ya da birileri bizi mecbur bıraktığı için yapıyor gibiyiz bazı şeyleri. Mevzuatın çoğu yerinin düzeltilmesi gerekiyor, uygulayıcılarla.....”(K11).

Yasaların uygulamaya geçmesinde sorunlar yaşanması durumu kişi ifadelerine de bakılınca, uygulayıcıların yazım sürecinden olmamasından kaynaklı olabileceği kuvvetle muhtemel görülmektedir. Nitekim katılımcı yöneticiler yazım sürecine dahil edilmediklerini ve çalıştay tarzı bilgilendirmelerin dahi yapılmadığını beyan etmeleri dikkat çekicidir.

4.1.2.Mevzuatın Güncellenme Gerekliliği ve Maddelerin Açıklığı

Görüşmeye katılan katılımcılara özel eğitim meslek okulları mevzuatı hakkında sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların görüşleri alınmış ve bu alt tema altında aşağıdaki şekilde kodlar elde edilmiştir.

4.1.2.1. Başka Mevzuatlardan Yararlanmada Yaşanan Sorunlar

Görüşmeye katılan katılımcıların çoğu (9/15) özel eğitim meslek okulları mevzuatının yetersiz kaldığı noktalarda ortaöğretim mevzuatı ve diğer ilgili mevzuatlara gitmelerinin bazı noktalarda sorunlar yarattığını ve tamamen bağımsız bir mevzuat yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin görüş bildiren dört yöneticinin ifadeleri şöyledir;

“Orta öğretim kurumları yönetmeliğinde daha yeni yeni adı bahsedilmeye başlandı. Daha önce de bu yönetmelik içerisinde özel eğitim meslek okulu kavramı yoktu, yani orta öğretim kurumları sayılırken Fen Liseleri, Anadolu Liseleri, İmam Hatip Liseleri vs. sayar sayar ama özel eğitim okulları, orta öğretim kurumları içerisinde yoktu. Şimdi nasıl çözülebilir, ya da bu çok mu büyük bir eksiklik yani bu çocukların eğer yükseköğrenime devam etme şansı yoksa ki şu aşamada olmadığını da görüyoruz bunları bir lise programına ya da orta öğretim programına almak zaten mümkün değil. Çünkü bizim yönetmeliğimiz ya da bizim yasalarımız der ki orta öğretimden mezun olan orta öğretim amacından bahsederken der ki yükseköğretime ve hayata eleman yetiştirmek öğrenci kazandırmaktır. Şimdi eğer bu çocuklar yükseköğretime devam edemiyorsa zaten bu çocukların orta öğretim kurumları içerisine doğrudan doğruya diğerleri gibi almak mümkün değil ancak şöyle bir kolaylık sağlanmış, bu konuda da mezun olan çocuklar evet yükseköğretime devam edemiyorlar”(K1).

“3308 sayılı kanun ve Ö.E.H.Y bağlıyız ikisi olmalı süreç olarak özel statünün bunu karşılaması lazım işletmelere de gittiği için iki kanuna da tabi oluyor. Buda bazen olumsuz durumlara ve yanlış yorumlamalara götürüyor. Tek çatı altında mevzuata ulaşabilmeliyiz”(K10).

“....yani staj konusunda 3308’e bağlıyız, hani normal diğer konularda öğrenci işlerinde Meslek Özel Eğitim Genel Müdürlüğü’ne bağlıyız. Bence de bu bir sıkıntı ya ikisine birden gerçekten bağlı olmalıyız yani atölye alanı açılması kapanması şeklinde de mesela özel eğitim yazıyorsun mesleki teknik eğitim bakıyor cevap veriyor falan bir garip bir şey hani kimse de çok bir şey bilmiyor”(K12).

“Buradaki meslek eğitimin aynısı mı öğretmenlerin tâbi olduğu yönetmenlikler aynı mı bir karmaşa var. Çünkü işleyiş farklı, mevzuat aynı öğrencilerimiz farklı

yeterlilikte mevzuat aynı olduğu zaman birçok hususta çıkmaza girebiliyoruz. Yani bunu ilçe milli eğitim bile baktığımız zaman yazışmalar da bunu görüyoruz. Normal bir okul gibi değerlendirebiliyor projelerde çeşitli çalışmalar da özel eğitime özel bir çalışma yapılmıyor”(K2).

Özel eğitim meslek okullarının yönetmelikte olmayan hususlarda Orta Öğretim mevzuatına gitmesiyle beraber staj ve mesleki eğitimle ilgili tüm hususlarda gidilmiş olması katılımcıların da belirtmiş olduğu gibi özel eğitim öğrencilerinden lise seviyesinde beklenti oluşturup, özel eğitim meslek okullarına gerçekçi olmayan hedefler beklenmesine neden olduğu düşünülmektedir.

4.1.2.2. İlgili Alanlarda Yasal Düzenleme Gerekliği

Katılımcılara yöneltilen sorularda katılımcıların neredeyse tamamı (13/15) sorulan soruların 41 yerinde Mevzuatın Güncellenme Gerekliği ve Maddelerin Açıklığı alt teması altında sorulan sorularda mevzuatın sorularla ilişkili yerlerinde yasal düzenleme yapılması gerektiğini belirtmeleri dikkate değer görülmüştür. Bu duruma ilişkin görüş bildiren iki yöneticinin ifadeleri şöyledir;

“Özel eğitim ile ilgili ülkemizde düzenlemeler devam etmektedir, yasalar iyileştirildikçe özel eğitime ihtiyacı olan bireyler ve meslek okullarından mezun olan bireylerin yasal düzenlemelerle toplumda daha iyi yerde olacaklarını düşünüyorum” (K13).

“Kanunlarla yönetilen bir ülkeyiz ve maalesef kanunlar ve yasalar yetersiz kalırsa bunu kötüye kullanan, bu açıktan faydalanan her alanda olduğu gibi özel eğitimde de olabiliyor. İşte bu noktada yasaların varlığının önemi ortaya çıkıyor” (K14).

Yasaların varlığı hukuk devletinin temelini teşkil eder. Nitekim yasaların olmadığı noktalarda uygulamalarda sorun yaşanması kaçınılmaz olur. K14 kodlu yöneticinin yasaların olmadığı noktada birilerinin bu açıktan yararlanacağını belirtmiş olması çarpıcı niteliktedir.

4.1.2.3. Mevzuattaki Boşluklar ve Çelişkili İfadeler

Katılımcılara yöneltilen sorularda katılımcıların üçte biri (5/15) mevzuatın farklı noktalarında birbiriyle çelişen ifadeler olduğu ve yer yer bazı boşlukların olduğunu belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin görüş bildiren bazı yöneticilerin ifadeleri şöyledir;

“Meslek liseleri eğitiminde sağlanan imkânlar bizim okullara sağlanmıyor. Kanuni boşluklarda lise mevzuatına gittiğimizde bizi karşılamayan durumlar ortaya çıkıyor. Staja giden öğrencilerin özlük hakları bağlamında da eşitliğe aykırı olduğu düşüncesindeyim. Bence bu boşlukların uygulayıcılarla doldurulması gerekiyor” (K10).

“Hiçbir yasal mevzuat olmamasına rağmen zaman zaman yazı geliyor. İstihdam edilme oranı, yani ben bunu nerden takip edeceğim yani takip etme yetkim olmadığı gibi hakkımda yok. Yani belki de suiistimale de açık olabilir. Belki yani iyi niyetle yaptığınız bir şeyle yani siz neden bu çocukla bu kadar çok ilgileniyorsunuz diyebilir birileri. Hatta bence bu sıkıntılı bir durum olur.. Bu öğrencinizi takip ediyorsunuz iste evine gidiyorsunuz icabında ziyaret ediyorsunuz. Yarın öbür gün bir olay sizden kaynaklı ya da başka birinden kaynaklı bir sıkıntı yaşandığı zaman falanca öğretmenle geliyordu, takip ediyordu ilgileniyordu, soruyordu dense bunun yasal mevzuattaki karşılığı yoktur. Bu gibi durumların yani boşlukların bizler sorun yaşamadan dolması taraftarıyım”(K2).

“...otizmli sınıfı açılmasında açma noktasında mevzuat tamam açın diyor. Dört kişilik sınıfa konur diyor orası tamam ama diğer yönden, açılmadığı zaman hafif otizmli öğrenciler hafif zihinsel sınıflara yerleştirilir demiyor. Bence denmesi lazım o boşluk doldurulması lazım. Yönetimin kendi içinde bir tutarsızlığı var” (K3).

Özel eğitim mevzuatında olmayan iş yerindeki öğrenciyi mezuniyet sonrası takibinin, bazı öğretmenlerin inisiyatif alarak devam etmelerinin yanında yaşanacak olumsuz durumlarda verilecek cevaplarının olmayacağını söylemeleri üzüntü verici bir durum olarak görülmektedir. Bunun yanında mevzuatın çelişmesinden kaynaklı uygulamalarda farklılık görülebileceği düşünülmektedir.

4.1.2.4.Mevzuat Hazırlanma Süreci

Katılımcılara yöneltilen sorularda katılımcıların üçte biri (5/15) mevzuatın hazırlanma sürecinde sorunlar yaşandığı ve bu sorunların uygulamacıların mevzuatın yazım sürecine katılmamasından kaynaklı olduğunu belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin görüş bildiren bir yöneticinin ifadesi şöyledir;

“Mevzuatlar karşılayacak düzeyde mi, değil, karşılayacak düzeyde değil. Çünkü merkezi sistemle uzaktan kumandayla bence bu kadar oluyor demek ki. Ama biz daha detaycı bakarsak daha çok düzelmesi gerekiyor. Mevzuatları uygulayıcılarla birlikte hareket edilmediği sürece bu iş hep böyle olur zaten yani hangi alanda hangi okulda nerede olursa olsun bir kere bu alanı bilmeyenlerin hakim olması zaten ayrıca bir sıkıntı diye düşünüyorum”(K12).

Uygulayıcıların mevzuatların yazım sürecine dahil edilmemiş olmasının, uygulamalarda sorun çıkarabileceği düşüncesini yaratmaktadır. Nitekim uygulayıcılar yasal mevzuattaki aksaklıkları en iyi bilen kişiler olacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda ülkemizin merkeziyetçi yapısından kaynaklanan sorunlar olabileceğine dair katılımcı görüşü dikkat çekicidir.

4.1.2.5. Başka Mevzuatlardan Yararlanma Durumu

Katılımcılara yöneltilen sorularda katılımcıların (2/15)’i genelinin aksine, özel eğitim mevzuatının eksik kaldığı noktalarda başka mevzuatlara gitmenin sorunları çözdüğünü belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin görüş bildiren bir yöneticinin ifadesi şöyledir;

“Özel eğitim meslek okullarının mevzuatında geçmeyen bütün konuları ortaöğretim mevzuatında veya mesleki eğitim mevzuatında bulup eşleştirme yapabilirsiniz. Bunlar zaten yasalarla elverişlidir yani özel eğitim okullarında diyelim ki onur kurulu veya disiplin kurulu ile ilgili herhangi bir hüküm yoksa bunu ortaokul kurumlarındaki mevzuata bakarak uygulayabilirsiniz. Bu yazılı olarak mevcut mümkün kanunlar kapsamında ve yönergeler kapsamında baktığımızda çok fazla ihtiyaç duyulacak bir maddenin eklenmesini de şu an ihtiyaç olduğunu zannetmiyorum”(K1).

Başka mevzuatlara gitmek kısa vadede işleri kolaylaştırıp, işleri yoluna koymakla beraber uzun vadede bunun sorun yaratacağı endişesini doğurmaktadır.

4.1.3.Özel Eğitimin Amaç ve İlkeleri

Görüşmeye katılan katılımcılara özel eğitim meslek okulları amaçlarıyla alakalı sorulan sorulardaki cevaplardan özel eğitimin amaç ve ilkeleri alt temasında aşağıdaki Tablo.4.1’de görüldüğü şekilde kodlar çıkarılmıştır.

4.1.3.1.Amaçlara Ulaşmada Öğrencilerin Bireysel Özellikleri ve İmkânlar

Katılımcılara yöneltilen sorularda katılımcıların bir kısmı özel eğitim meslek okullarının amaçlarına ulaşmada öğrencilerin bireysel özellikleri önemli bir etken olacağı düşünülmele birlikte onlara sunulan imkânların da bu hususta büyük önem arz ettiğini belirtmişlerdir. Bu kodla ilişkili olarak katılımcıların üçte birine yakını (4/15) görüş belirtmiştir. Bu duruma ilişkin iki yöneticinin ifadesi şöyledir;

“Meslek yüksekokullarındaki amaçlar doğrultusunda yetiştirilmesi için yasalar çok önemli. Bu engelli ailelerinin elini güçlendirir bu yasalar dolayısıyla onun varlığı önemli daha da işlevsel hale getirilebilir bu yasalar. Şuan ki amaçlara bakılınca da tüm öğrenciler için karşılamadığımızı düşünüyorum. Bu da öğrencilerin bireysel özellikleriyle beraber okulların yerel olarak imkânlarıyla alakalıdır”(K3).

“Özel gereksinimli bireyler için düzenlenen yasalar öğrenci ve bireylerin farklılıklarından dolayı genel bir yasa düzenlenmesi çok zor olduğundan okula kayıt kabullerinin standartlaştırılması bence yasalar ile düzeltilebilir” (K6).

Özel eğitimin yapısı gereği bütün özel eğitim öğrencileri bireysel özellik göstermektedir. Özel eğitimin bu yapısından kaynaklı tüm öğrencilerin amaçlara ulaşması zorlaşmaktadır. Nitekim bu durumun yasal düzenlemeleri de belirli noktalarda çıkmaza sokabileceği düşünülmektedir.

4.1.3.2. Alan Eğitimindeki Eğitim Yeterlilik Sorunu

Görüşmeye katılan katılımcılara özel eğitim meslek okulları amaçlarıyla alakalı sorulan sorulardaki cevaplardan çıkarılan koddaki katılımcıların beşte biri (3/15) özel eğitim meslek okullarında öğrenim gören öğrencilere yeterli düzeyde meslek ve alan eğitimi vermedikleri yönünde görüş belirtmişlerdir. Bu duruma bir yöneticinin ifadesi şöyledir;

“.....Örneğin; kuaförlük bölümünden mezun öğrenci illa kuaförde çalışacak, ağaç işlerinden mezun öğrenci bir marangozhanede çalışacak, mobilyada çalışacak böyle bir şey düşünemiyorum, çünkü bu konuda çok yeterli eğitim verdiğimizizi düşünmüyorum” (K9).

Yöneticilerin yeterli alan eğitimi vermedikleri noktasındaki düşüncelerinin hem eğitim politikaları anlamında hem de öğretmen yeterlilikleriyle ilişkisi olabileceği düşünülmektedir.

Tablo 4.2. Eğitim Hizmetleri Tür-Kademeler, Kurumlar, Tanılama ve Yerleştirme ana temasına ilişkin görüşlere ait alt temalar ve kodlar

Ana Tema	Tema	Kod	n	f
4.2.Eğitim Hizmetleri Tür-Kademeler, Kurumlar, Tanılama ve Yerleştirme	4.2.1.Eğitim Hizmetleri ve Türleri-Kademeleri	Meslek Liseleri ile Eşdeğer Görülme Problemi	5	5
		<i>K3,K4,K5,K6,K7</i>		
		Meslek Okullarında Alan Dal Problemi	2	2
		<i>K9,K10</i>		
		Mezuniyet Diploması	9	10
		<i>K3,K4,K7,K8,K9,K11,K13,K14,K15</i>		
		Okul Türünün Belirsizliğinden Kaynaklı Bürokratik Problemler	8	11
		<i>K2,K4,K5,K6,K10,K12,K13,K15</i>		
	4.2.2.Özel Eğitim Kurumları ve Destek Eğitim	Kurum Sayıları, Nitelikleri ve Sınıflarda Yaşanan Problemler	6	10
		<i>K1,K2, K5, K7, K9, K13</i>		
		Tamamlayıcı Eğitimlerde (Kurs v. b) Yaşanan Sorunlar	2	2
		<i>K10, K2</i>		
	4.2.3.Eğitsel Değerlendirme, Tanılama-Yerleştirme	Eğitsel Değerlendirme ve Tanılamada Yaşanan Problemler	13	15
		<i>K1,K3,K4,K5,K6,K7,K8,K9,K10,K12,K13,K14,K15</i>		
		Yerleştirmede Yaşanan Problemler	13	21
		<i>K1,K3,K4,K5,K6,K7,K8,K9,K10,K12,K13,K14,K15</i>		

4.2.1. Eğitim Hizmetleri ve Türleri-Kademeleri

Katılımcılara özel eğitim mevzuatı hakkında genel görüşleri, mevzuatta güncellenmesi gereken yerler ve özel eğitim meslek okulları ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Tablo.4.2’de görüldüğü gibi katılımcıların görüşleri alınmış ve alınan görüşler bu alt tema altında aşağıdaki şekilde kodlara ayrılmıştır.

4.2.1.1. Mezuniyet Diploması

Görüşme yapılan katılımcıların yarısından fazlası 9/15 yönetici özel eğitim meslek okullarından mezun olan öğrencilerin diploma değil, mesleki yeterlilik belgesi almasının çocuklarda, velilerde ve sonrasında istihdam gibi süreçlerde olumsuzluk yarattığına dair fikir belirtmişlerdir. Bazı yöneticilerin ifadeleri şöyledir;

“.....öğrenci mezuniyet belgesini okuldan almıyor bile. Birçok öğrenci de eğer buranın bir lise diplomasına sahip olmadığını, öğrenirse okulu terk ediyor, bırakıyor. Dolayısıyla ve kesinlikle özel eğitim meslek lisesi şeklinde değiştirilmesi gerektiğini düşünüyorum”(K14).

“Meslek liselerinden mezun olan öğrenciler lise mezunu gibi işlem görür diyor, ona göre davranılır diyor işe yerleştirmede. Ama üniversiteye giriş hakkı tanımıyor”(K3).

“Bence çok ciddi bir sorun teşkil ediyor. Çünkü bizler maalesef öğrencilerimizi mezun ettiğimizde onların eline bir diploma veremiyoruz, verdiğimiz bir belge var belge de hiçbir geçerliliği yok. Çok ciddi üzücü bir durum bu, zira engel oranı çok düşük olan öğrencilerimiz bunun farkına varıyor ve bir nevi bir sarsıntı yaşıyor. Bu da hem ailelerine yönelik hem de kendilerine yönelik çok ciddi problemlere yol açabiliyor..”(K8).

“Üniversiteyi neden engel olunuyor, üniversiteye gidilmesinin engellemesini, bunu anlamış değilim. Sonuçta bir imtihan var, direk geçiş yok o imtihanı çocuk kazanırsa üniversiteye gidiyor kazanamazsa gidemiyor. Diğer normal çocuklar da öyle o zaman bu engel niye o zaman bazı çocuklar da bazı aileler daha doğrusu veliler bizim okullara öğrencisini gönderecekken üniversite imtihanı yok diye göndermiyor. Çocuk diğer okullarda geri motivasyona vuruyor, okuldan ayrılıyor okula gitmiyor, çalışmıyor, bulunduğu sosyoekonomik çevrede daha alt düzey sosyoekonomik bakımından çevrelerde oldukları için mahallelerinde parklarda bazı kötü niyetli insanların olumsuz yönlendirmeleri ile de karşı karşıya kalıyorlar, yanlış işler olabiliyor”(K9).

Hafif derecede zihin engelli olan öğrenciler arasında iyi seviyede bulunan çocukların sosyal çevrede normal gelişim gösteren bireylerle kendilerini eş değer görüp, okula gelince farklı muamele görmesinin bu öğrencilerde olumsuz etki yaptığı yer yer öğrencilerin gelip

yeterlilik belgelerini almamalarının özel eğitim meslek okullarının statü anlamında sorgulanması gerektiğine bizleri götürmektedir. Bu noktada bu seviyedeki öğrencilere farklı bir uygulama yapılması gerekliliği konusunda bizleri araştırma yapmaya sevk etmektedir.

4.2.1.2. Okul Türünden Kaynaklı Belirsizliğinden Bürokratik Problemler

Görüşme yapılan katılımcıların yarısından fazlası 8/15 11 ayrı yerde özel eğitim meslek okullarının genel olarak özel eğitim mevzuatından yararlanmasının yanında yer yer ortaöğretimden kanunundan yararlandığını belirtmiştir. Bu durum özel eğitim meslek okulu okul türü ile ilgili alakalı yazışmalarda ve diğer bürokratik süreçlerde bu okulları sorunlarla karşı karşıya bıraktığına dair fikir belirtmişlerdir. İki yöneticinin ifadesi şöyledir;

“Yani genel olarak bürokratik iş ve işlemler, yapılan yarışmalar, yazışmalar vb. konularda özellikli olarak özel eğitim okulları söz konusu duruma dâhil edilmediğinde özel eğitim meslek okullarının hangi kategoriden gireceği ile ilgili sorunlar yaşamaktayız. Gelen yazılarda lise olduğumuz düşüncesine kapılıyoruz. Ama onların imkânları bizden daha iyi özel eğitim meslek okullarının sadece bir vitrin olarak kullanıldığı ve hala vicdandan eğitime geçemediğimiz kanaatindeyim” (K10).

“.....Bürokraside zaman zaman yazışmalar veya gelen yazılara taraf olma noktasında kargaşa yaşayabiliyoruz. Veya herhangi bir konuda nereye ait olduğumuzu bilmiyoruz” (K4).

Okulun statü sorununun katılım gösterilen yarışmalar ve yazışmalarda kendini göstermesinin aslında sistemin bir yerinde aksaklık olduğu konusunda düşündürmektedir. Nitekim yöneticiler de nereye ait olduğumuzu bazen bilmiyoruz ifadeleri dikkat çekicidir.

4.2.1.3. Meslek Liseleri ile Eşdeğer Görülme Problemi

Görüşme yapılan katılımcıların üçte biri 5/15 özel eğitim meslek okullarının genel olarak özel eğitim mevzuatından yararlanmasının yanında yer yer ortaöğretime atıflardan kaynaklı oraya gidildiğini belirtmişlerdir. Bu atıflardan kaynaklı olarak özel eğitim meslek okullarının bazen meslek lisesi gibi değerlendirildiğini ve bu durumun sorunlara neden olduğunu belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin görüş bildiren bir yöneticinin ifadesi şöyledir;

“....Çocuklara sorulan soruların seviyesi zor oluyor, orda da biraz daha spesifik hale getirmesi lazım. Yani zihinsel engelli çocuklar çocuklara yönelik istihdam oluşturulmalı, burada bunu söyleyebilirim yani okul türü tamam meslek okulu olarak geçiyor ama bir lise değiliz. Özel eğitim grubu değişik yelpaze gibi, bedensel var zihinsel var, işitmesi var, görmesi var. %3 barajı koymuşlar, bütün engellilere yönelik ama bunun içinde %3'ü neresinde zihinsel engelliler? %3'ün içine girebiliyor mu bunu konuşmak lazım bunu tartışmak lazım bence” (K3).

Ortaöğretim mevzuatına gitmekten kaynaklı olan bu problem öğrencilerden beklentilerin yüksek olmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda istihdamı da etkilediği katılımcı görüşlerinden anlaşılmaktadır.

4.2.1.4. Meslek Okullarında Alan Dal Problemi

Görüşme yapılan katılımcıların sadece ikisi 2/15 yönetici özel eğitim meslek okullarında mevcut olan meslek dallarının olmaması gerektiğini, öğrencilerin dokuzuncu sınıftaki gibi tüm atölyelerde gezmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Genel olarak atölye, staj, istihdam sorunlarının buradan kaynaklı olduğunu belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin görüş bildiren bir yöneticinin ifadesi şöyledir;

“Branşlaşmayı doğru bulmuyorum. Özel eğitim meslek okullarında çeşitli atölyelerde tamam aynı 9-sınıf da bizde bütün öğrenciler atölyeyi dolaşıyor bu 4 sene böyle devam etsin istiyorum. Çünkü branşlaşmayı pek doğru bulmuyorum bu çocuklarımız sonuçta hafif düzeyde de olsa zihin engelli tanısına giriyor. Bu çocukların mesleklerinde diyelim kuaför mesleği ne girdi diyelim bu meslekte çok yetkin olması biraz zor o konuda çok iyi yetiştirilmeleri de zor belki bir iki çocuk belki o nedenle branşlaşmanın meslekler açısından branşlaşmanın özel eğitim meslek okullarında doğru olmadığı inancındayım” (K9).

Alan-Dala yönelik olarak başka herhangi bir bulguya katılımcı metinlerinde rastlanmamıştır. Az sayıda katılımcı belirtmiş olsa da bu noktanın gözden kaçırılmaması gerektiği düşüncesi yerinde olacaktır.

4.2.2. Özel Eğitim Kurumları ve Destek Eğitim

Görüşmeye katılan katılımcılara özel eğitim meslek okulları ve aldıkları eğitimlerle alakalı sorulan sorulardaki cevaplardan Eğitim Hizmetleri Tür-Kademeler, Kurumlar, Tanılama ve Yerleştirme ana temasında Tablo.4.2’de görüldüğü şekilde kodlar çıkarılmıştır.

4.2.2.1.Sayıları, Nitelikleri ve Sınıflarda Yaşanan Problemler

Görüşme yapılan katılımcıların üçte birinden fazlası (6/15) özel eğitim meslek okullarının sayıları ve sınıflarının sayılarıyla beraber tamamlayıcı eğitim faaliyetlerinde yaşanan problemlerle alakalı görüş belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin görüş bildiren iki yöneticinin ifadeleri şöyledir;

“.....tanılmasının doğru yapılabilmesi için o bölgede ya da o ilçede o tanıya uygun okulların ve özel alt sınıflarının, özel eğitim sınıflarının bulunması gerekiyor. Özel eğitim sınıfları yapılmadan alt yapısı yapılmadan ya da özel eğitim okulları açılmadan sizin yaptığınız tanılamlar her zaman eksik kalıyor, niye çünkü başka şansınız yok. Rehberlik Araştırma Merkezine gittiğinde bir çocuk eğer o ilçede ya da yakın ilçelerde başka bir onun tanısına uygun bir okul yoksa özel eğitim okulu hangisiyse ona gönderiliyor. Bu sebeple özel eğitim okul sayılarının arttırılması gerektiğini düşünüyorum” (K1).

“...ağır düzeyde zihin engelli okullarının yetersiz olmasından dolayı benim inancıma göre özel eğitim meslek okulları çok fazla açılmalı. İstanbul’da esas açılması gereken okullar ağır düzeyde zihin engelli okulları o nedenle öğrenciyi herhangi bir okula yerleştirme kaygısıyla ağır düzeyde zihin engelli öğrenciler ile orta ve ağır düzeyde zihin engelli öğrencileri de bizim okulları göndermeye başladılar. Burada da velilerle bizi karşı karşıya bırakma durumun söz konusu. Özel eğitim meslek okullarının meslek okullarına gelecek öğrencilerin ayrımının iyi yapılması yani hafif düzeyde zihin engelli, orta ve ağır düzey zihin engelli mi hangi öğrenciler bu okullara gelecek. Benim bildiğim orta ve hafif düzeyde öğrenciler buraya geliyor çünkü sorun nerede başlıyor aynı sınıfa o düzeyde zihin engelli çocuğu hafif düzeyde zihinsel engelli çocuğu aynı sınıfa koyduğunuz zaman. Hafif düzeyde zihin engelli çocuk burası deli okulu ben bu okula uygun değilim diye gelmek istemiyor, gelmek istemeyince normal

tabir ettiğimiz okula da almıyorlar ne yapıyor sokakta kötü kişilerin eline de düşebiliyor”(K9).

K9 kodlu katılımcının kötü niyetli kişilere dair bahsinde, bu kişilerin uyuşturucu, taciz, hırsızlık v.b faaliyetlerde bulunan kişiler olduğu ve bu kişilerin engelli çocukları bu bataklığa sürükleyebileceği yönünde fikrini belirtmiştir.

4.2.2.2. Tamamlayıcı Eğitimlerde (Kurs v. b) Yaşanan Sorunlar

Görüşme yapılan katılımcıların yalnızca (2/15)’i özel eğitim meslek okullarının sayıları ve sınıflarının sayılarıyla beraber tamamlayıcı eğitim faaliyetlerinde yaşanan problemlerle alakalı görüş belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin bir yöneticinin ifadesi şöyledir;

“Hafta sonu kursları ile alakalı olarak kursa gelen öğrencilerimize ulaşım hizmetleri ve yemek hizmetlerinin hafta içerisindeki gibi devamının sağlanması noktasında kanuni düzenlemeler yapılmalıdır””(K10).

Eğitim öğretim dışına çıkmış olan öğrencilerin bir anda yemek, yol desteklerinin kesilmesinin bu öğrenciler için önemli bir sorun olacağı düşüncesini doğurmaktadır.

4.2.3.Eğitsel Değerlendirme, Tanılama-Yerleştirme

Görüşmeye katılan katılımcılara sorulan sorulardan alınan cevaplarda özel eğitim eğitsel değerlendirme, tanılama ve yerleştirme alt temasından Tablo.4.2’de görüldüğü şekilde kodlar çıkarılmıştır.

4.2.3.1. Eğitsel Değerlendirme ve Tanılamada Yaşanan Problemler

Görüşme yapılan katılımcıların neredeyse tamamı (13/15) özel eğitim meslek okullarının yanında diğer özel eğitim okullarında da okuyan öğrencilerin eğitsel değerlendirilmesinde ve tanılama soruları olduğunu belirtmişlerdir. Bu sorunları sorulan sorulara verdikleri yanıtlarda 15 ayrı yerde dile getirmişlerdir. Bu duruma ilişkin görüş bildiren iki yöneticinin ifadeleri şöyledir;

“.....çocuklar okullara yönlendirilirken bu tanılama yerleştirme konusunda biraz daha özen gösterilebilir, biraz daha genişletilebilir bu konu. Çünkü arada öyle şeyler oluyor ki öğrenci geliyor yeniden değerlendirme isteniliyor. Ortaya tanılama ve

yerleştirme de sorunlar çıkabiliyor. Otistik çıkabiliyor. Tanısı değiştirilebiliyor bu anlamda o madde daha işlevsel hale getirilebilir”(K3).

“Tanılama ve yerleştirmede gerekli düzenlemelerin yapılıp öğrencilerin eğitim ihtiyacını net bir şekilde belirleyebilecek ve eğitim ihtiyacına yönelik doğru okullardan eğitim alabilmesi için özellikle tanılama sürecinin kanunlarla netleştirilmesi ve revize edilmesiyle beraber yerleştirmenin uygun okullara yapılması gerekmektedir“ (K6).

Özel eğitimin en önemli sacayaklarından tanılamada yaşanan yanlışlıklar öğrencilerin tüm eğitim hayatını etkilemektedir. Nitekim genel katılımcı kitlesinin çoğunlukla ve sıklıkla belirtmiş oldukları tanılamada yaşanan sorunların aslında uygulamalarda yasaların hayata geçmesinin de önünde engel olabileceği düşüncesine bizleri götürmüştür.

4.2.3.2. Yerleştirmede Yaşanan Problemler

Görüşme yapılan katılımcıların neredeyse tamamı (13/15) özel eğitim meslek okullarının yanında diğer özel eğitim okullarında da öğrenim gören öğrencilerin okullara yerleştirilmelerinde problemler olduğunu belirtmişlerdir. Bu sorunu sorulan sorulara verdikleri yanıtlarda 21 ayrı yerde dile getirmişlerdir. Bu duruma ilişkin görüş bildiren iki yöneticinin ifadeleri şöyledir;

“Yerleştirme ve tanılama bölümü sıkıntılı kesinlikle. İkincisi ben öğrencilerin normal okullarda sınıfa az da olsa uyumsuzluk sağlayan öğrenciler hemen engelli diye tanılanıp normal okullara yönlendiriliyor ben bu konuda şöyle düşünüyorum özel eğitim meslek okullarındaki tanılamaların %20-25 inin isabetli olmadığını değerlendiriyorum. Bu da beraberinde yerleştirme sorunlarını doğuruyor” (K7).

“Bilmiyorum oraya giriyor mu ama şu şekilde soruyu doğru anladıysam örneğin, özel eğitim meslek okullarından bahsediyoruz, özel eğitim meslek okullarına öğrenim görecekt öğrencilerin zihin engelli öğrencilerin hafif düzeyde mi orta ve ağır düzeyde mi bir ayrımın yapılmasının kesin olarak gerekli olduğu inancındayım. Ama ilk başlarda belki özel eğitim meslek okulları yeni açıldığında hafif zihinsel engelli öğrenciler alınırken son yıllarda özellikle son iki senedir benim gördüğüm rehberlik ve

araştırma merkezleri artık neredeyse ağır zihin engelli okullara gidecek öğrencileri bile bizim okulları yerleştirmeye başladı” (K9).

K9 kodlu yöneticinin yukarda değinmiş olduğu noktalardan, özellikle son yıllarda ağır düzeyde engelli çocukların hafif düzeydeki okullara yerleştirildiğine dair düşüncesi, engelli bireylerin engel oranlarının son yıllarda artmış olabileceği noktasında düşündürmektedir. Aynı şekilde engel düzeyi farklı olan öğrencilerin farklı sınıflarda okuması gerektiği düşüncesi kaynaştırma ve bütünleştirme düşünceleriyle paralellik göstermemektedir.

Tablo.4. 3. Personel (Öğretmen, Müdür, Müdür Yardımcıları)Yeterlilikleri, Görev ve Sorumlulukları ana temasına ilişkin görüşlere ait alt temalar ve kodlar

Ana Tema	Tema	Kod	n	f
4.3..Personel (Öğretmen, Müdür, Müdür Yardımcıları)Yeterlilikleri, Görev ve Sorumlulukları	4.3.1.Özel Eğitim Okul Yöneticileri	Mevzuata Hâkimiyetin İşleyiş ve İşlemlere Etkisi	13	20
		K1,K2,K3,K4,K5,K6,K7,K8,K11,K12,K13,K14,K15		
		Mevzuatı Bilmenin Yanlış Uygulamaları Engellemeye Etkisi	6	7
		K2,K3,K4,K5,K12,K13		
		Mevzuata Hâkimiyetin Eğitim Öğretime Yansıması	5	6
		K1,K2,K7,K12,K13		
		Kurumlar Arası Uygulamada Birlik Sağlama	5	5
		K2,K3,K6,K9,K10		
	4.3.2.Özel Eğitim Kurumlarında ve Sınıflarında Çalışan Öğretmenler	Öğretmenlerin Mevzuat Hâkimiyeti Durumu	5	6
		K3,K8,K10,K14,K15		
		Uygulamada Karar Almaya Etkisi	13	20
		K1,K2,K3,K4,K7,K8,K9,K10,K11,K12,K13,K14,K15		
		Özverili Çalışma	8	8
		K3,K5,K7,K9,K12,K13,K14,K15		
		Özel Eğitimci Olmayan Öğretmenlerin Özel Eğitim Alanından Çıkarılması Durumu	3	3
		K8,K11,K15		
		Özlük Hakları	10	10
		K2,K5,K6,K7,K8,K9,K10,K11,K12,K13		
		Meslek, Branş ve Ücretli Öğretmenler Eğitim Alma Durumu	10	11
		K1,K3,K4,K5,K9,K10,K11,K13,K14,K15		
		Alan Dışı Öğretmenlerin Teorik ve Uygulama Bilgi Düzeyleri	8	9
		K1,K2,K3,K4,K5,K6,K8,K9		

4.3.1. Özel Eğitim Okul Yöneticileri

Görüşmeye katılan katılımcılara öğretmenlerin ve yöneticilerin yasal mevzuata hâkimiyeti ve özel eğitim alanından olmayan öğretmenlerin özel eğitimde çalışma yeterlilikleri ile alakalı sorular yöneltilerek görüşleri alınmış ve bu alt tema altında Tablo.4.3'te görüldüğü şekilde kodlar elde edilmiştir.

4.3.1.1. Mevzuata Hâkimiyetin İşleyişi ve İşlemlere Etkisi

Görüşme yapılan katılımcıların neredeyse tamamı (13/15) özel eğitim meslek okullarında çalışan yöneticilerin mevzuata hâkim olmasının iş ve işlere olumlu etkilediği, işlem hızlarını arttırdığını belirtmişlerdir. Sorulan sorulara verdikleri yanıtlarda bu hususu 20 ayrı yerde dile getirmeleri dikkate değer görülmüştür. Bu duruma ilişkin görüş bildiren bazı yöneticilerin ifadeleri şöyledir;

“Yasal mevzuata yöneticilerin hakim olması işlerin hızlanmasını, sağlıklı şekilde işlerin yürütmesini kolaylaştırıyor.....” (K2).

“.....Aynı zamanda il ve ilçenin yöneticilerden beklentilerinin ve yazışmaların istenen seviye de olmasını sağlar. Yasalar bilinmese okullarda karmaşa çıkması an meselesi olabilir” (K3).

“Yöneticilerin hani surf meslek okulu olarak demeyelim buna, tüm okullardaki insanların yasalara hâkim olması her zaman gidişatın iyi bir şekilde işlemesi için önemlidir. Özel eğitimde de hani yasalara hâkim olmak çocukların hak ve hukuklarını savunabilmek için yerleştirmeler tanılamalar gibi işlemlerin hani takibini sağlayabilmek için önemli.....Ayrıca doğru yerleştirmeleri yapabilmek ve bu işlemlere hız kazandırmak adına önemli olduğunu düşünüyorum” (K4).

Katılımcıların bu husustaki görüşleri çerçevesinde yöneticilerin mevzuata hakim olmasının yöneticilik görevinin önemli bir hususunu içerdiği ve mevzuata hakim olmanın kurumlarda süreçleri hızlandırdığını belirtmeleri önemli bir husustur.

4.3.1.2. Mevzuatı Bilmenin Yanlış Uygulamaları Engellemeye Etkisi

Görüşme yapılan katılımcıların yaklaşık yarısına yakını (6/15) özel eğitim meslek okullarında çalışan yöneticilerin mevzuata hâkim olmasının uygulamalarda

ortaya çıkabilecek olumsuz durumları ve yanlışlıkları engelleme noktasında önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Bu duruma ilişkin görüş bildiren bir yöneticinin ifadesi şöyledir;

“Şimdi mevzuata hakim olmayan ya da okulda belli bir düzen varken atanan kişi aynı şekilde düzeni sürdürüp gidebiliyor. Bunun yani sıra, bakıyorsunuz gerçekten mevzuata hakim isini çok iyi yapan birisi sadece bu okulda ya da bu kurum ya da bu bölümle alakalı bilgiye dair bir sıkıntısı bazen teamüller kural olabiliyor, kural kuralsızlığa dönüşebiliyor. Bir kişi gelip de mevzuata kurala uygun davrandığında bu artık çok yadırganabiliyor. Yani kuralsızlığın kural olduğu bir yerde mevzuata hakim iseniz kuralları uygulamaya kalktığınızda nerden çıktı bu denebiliyor ama bunun sıkıntısı insanlar kendi kurallarını koyma eğilimi koyuyor. İşte ancak hakim halinde bunlar engellenebilir” (K2).

Mevzuata hakimiyetin kurallara işlerlik kazandırdığı aynı zamanda mevzuata hakim yöneticinin atandığı yerde yanlış teamüller olması halinde hakimiyeti sayesinde yanlış uygulamaları engelleyebileceğine dair düşünceler dikkat çekicidir. Nitekim farklı kurumlarda aynı yasa olduğu halde uygulamaların farklılaştığı yorumuna da gidilebilir.

4.3.1.3. Mevzuata Hâkimiyetin Eğitim Öğretime Yansıması

Görüşme yapılan katılımcıların üçte biri (5/15) özel eğitim meslek okullarında çalışan yöneticilerin mevzuata hâkim olmasının eğitim öğretim faaliyetlerine olumlu yansıdığını ifade etmişlerdir. Bu duruma ilişkin görüş bildiren birkaç yöneticinin ifadeleri şöyledir;

“Yöneticilerin mevzuatlara ve yönetmeliklere hâkim olması öğrencinin, eğitim alma ve toplumda yer alma konusunda öğrencilere daha çok yardımcı olabileceklerinin delili ve öğretmenleri öğrencilerin menfaatleri doğrultusunda daha iyi idare edeceklerine inanıyorum”(K13).

“Doğal olarak bilmesi olumlu etkiler yani birbirine domino taşı gibi etkiliyor, öğrenciyi de olumsuz etkiler, okulun verimlilik performansını da olumsuz etkiler, veliye yansıması da olur, bürokrasiye yansıması da olur ve tabi ki eğitim öğretim süreçlerine de yansıması kötü olur, yani kısacası bilmeden olmaz”(K7).

Yöneticinin en temel görevlerinden birisi eğitim öğretim faaliyetlerinin yasalara uygun yürütmesidir. Bu noktada mevzuat hakimiyetinden ötürü yapılacak yanlış uygulamadan oluşabilecek sorunlarda öğrencilerin ve diğer unsurların etkilenecek olmasını dikkate değer görülmüştür.

4.3.1.4. Kurumlar Arası Uygulamada Birlik Sağlama

Görüşme yapılan katılımcıların üçte biri (5/15) özel eğitim meslek okullarında çalışan yöneticilerin mevzuata hâkim olmasının benzer statüdeki okullar arasında uygulama birlikleri sağladığı yönünde görüş ifade etmişlerdir. Bu duruma ilişkin iki yöneticinin ifadeleri şöyledir;

“Yöneticilerin yasal mevzuata hâkim olması her ne kadar önemli olsa da yönetim şeklinin merkezliliğinden kaynaklı çıkan sorunlara yerel bazlı yumuşatmalar yapabilmekteyiz. Her ne kadar inisiyatif alarak işlerin yolunda gitmesi için çaba sarf etsek de karşımıza olumsuz sorunların çıkabilmesi ihtimali de bizi tedirgin etmektedir, çünkü benzer okul türünde farklı uygulamalar doğal olarak söz konusu olmaktadır. Yani işin kısası yönetici her ne kadar yasaya hâkim olsa da uygulamada farklılıklara gidebilmektedir” (K10).

“Bizim yönetim anlayışı şöyle algıyorsak burada sıkıntı vardır. İşte falanca okulda şöyleydi deniliyorsa demek ki bizim yönetim anlayışımızda sıkıntılar var. Falanca okulda aynı yönetmeliğe tabiyse işler aynıysa falanca okulda şöyle demek ne oranın iyiliğini ne de gittiği yerin kötülüğünü ifade eder. Ortada bir karmaşanın olduğunu ifade eder. Bunlarında çözülmesi lazım gerekiyorsa zaman zaman hizmet içi eğitim alınıyor, bu konularda rehberlik anlamında teşhis yapılarak uygulama birliğinin olup olmama durumu daha doğrusu doğru uygulama yapıldığı kontrol edilmeli” (K7).

Katılımcılar uygulamada söz konusu olan farklılıkların veli, öğretmen veya başka bir unsur tarafından anlaşıldığı noktalarda bunların alınan inisiyatiflerden kaynaklı olduğunu belirtmişlerdir. Söz konusu birliğin sağlanması gerektiğine de değinmişlerdir.

4.3.2.Özel Eğitim Kurumlarında ve Sınıflarında Çalışan Öğretmenler

Görüşmeye katılan katılımcılara öğretmenlerin yasal mevzuata hakimiyeti ve alan dışı öğretmenlerin yeterlilikleri ile alakalı sorular yöneltilerek görüşleri alınmış ve

bu alt tema altında Tablo.4.3'te görüldüğü üzere kodlara ayrılmıştır. Genel görüşün aksine bazı yöneticiler 3/15 bu öğretmenlerin kendi branşlarında görev yapma fırsatları verilmeli şeklinde görüş belirtmiştir.

4.3.2.1. Uygulamada Karar Almaya Etkisi

Görüşme yapılan katılımcıların nerdeyse tamamı (13/15) özel eğitim meslek okullarında çalışan öğretmenlerin mevzuata hâkim olmasının ve alan dışı öğretmen ve branş öğretmenlerinin bu okullarda çalışmaları ile alakalı sorulan sorulara verdikleri yanıtlarda 20 ayrı yerde bu hususu dile getirmeleri dikkate değer görülmüştür. Bu duruma ilişkin görüş bildiren bazı yöneticilerin ifadeleri şöyledir;

“Bu özel eğitim okulları içinde geçerli diğer okullar içinde geçerli yapacağı ya da uygulayacağı şeylerde isabetli karar kararlar vermesini sağlayacaktır. O noktada belki bir faydası olabilir.....”(K1).

“Öğretmenlerin yasal mevzuatlara hâkim olması, öğrencilerin ve velilerin sosyal hayatta ki hakları konusunda doğru şekilde karar vermeleri ve onları bilgilendirmeleri aynı zamanda toplumda daha çabuk kabul görmeleri konusunda daha çok yardımcı olabileceklerini düşünüyorum” (K13).

“Ya zaten özel eğitimcilerin meslek okullarında mevzuata hâkim olmaları neyin nasıl yapılması gerektiği noktasında çok faydalı oluyor. Ya da ani krizle müdahale durumunda ne gibi argümanlar önüne koyup en azından bir davranış sağlatımında bile ne gibi şeyler yapmamız gerektiğini rehberlik servisiyle bizlerle olsun sonrasında veliyle iş birliği halinde çok güzel yürütebiliyorlar” (K15).

Bu kodla alakalı en çarpıcı görülen cevaplardan birisi (K2) kodlu yönetici tarafından aşağıdaki şekliyle verilmiştir:

“Örneğin; bir beden eğitimi öğretmeni ya da benim gibi kültür dersi öğretmenimiz ders içi bir sıkıntı yaşadığı zaman öğrenciye nasıl davranacağını kestiremeyebiliyor. Ya da üç dört yıl bir okulda çalışan bir öğretmen sana sunu söyleyebiliyorsa, ya iste su öğrenci disipline verin ceza verin okuldan atın gibisinden, buna şaşırabiliyorsunuz. Ya işte hocam bu disiplin bu öğrenciye uygulanamıyor gibisinden önleyici tedbirler alabiliriz, bu davranışı söndürebiliriz gibisinden bizim yapacağımız şeyler bunlar yani ceza; cezayı algılayacak insana verilir. Bu çocuklara

verilemez olduğunu biz anlatıyoruz. Yani daha önce bir lisede çalışmış bir öğretmen gidip aynı mevzuatı burada uygulanabileceğini var olduğunu düşünebiliyor. Bu da mesela ne yapıyor, öğretmen idare anlamında sıkıntılara sebep olabiliyor ve sorun yaşanabiliyor idare ile iletişimsizlik doğuyor ve idareyi geçtim yanlış kararlar almasına neden olabiliyor” (K2).

Kriz yaşanma noktasında yüksek risk barındıran özel eğitim okullarında öğretmenlerin uygulamada çıkabilecek sorunları mevzuat hakimiyetiyle aşabileceği ve söz konusu riskleri en aza indirebileceği düşünülmektedir.

4.3.2.2. Meslek, Branş ve Ücretli Öğretmenlerin Eğitim Alma Durumu

Görüşme yapılan katılımcıların üçte ikisi (10/15) özel eğitim meslek okullarında çalışan öğretmenlerin mevzuata hâkim olmasının yanında alan meslek ve branş öğretmenleri olması ile alakalı sorulan sorulara verdikleri yanıtlarda alan dışı öğretmenlerin özel eğitim alanında eğitim almaları gerekliliği üzerinde görüş belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin üç yöneticinin ifadeleri şöyledir;

“Yani olması gereken şey şu; üniversite eğitimi aşamasında 4 yıllık eğitim olarak verilmesi. Nasıl bir edebiyat branşında öğretmen yetiştirebiliyorsak ya da herhangi bir branşta öğretmen yetiştirebiliyorsak burada ki eksikliğin de eğitim fakülteleri tarafından tamamlanması ve bu öğretmenlerin derse girmelerini sağlamak gerekir” (K1).

“.....Ayrıca bir beden eğitimi öğretmeni, bir müzik öğretmeni, bir Görsel Sanatlar öğretmeni eğer özel eğitim meslek okullarında hiç çalışmadıysa, buraya gelmeden önce o çocukların tanımaya yönelik, okulları tanımaya yönelik bence bir oryantasyon eğitimi geçirmesi gerekiyor. Çocukların durumu ile ilgili bilgi verilmesi gerekir. Okulun ortamı ile ilgili şartları ile ilgili bilgi vermesi gerekiyor. Ona göre öğretmen buna hazır olması gerekiyor, bunun önemli olduğunu düşünüyorum ve eğer o öğretmenlere yönelik bu tarz bir eğitim verilirse özel eğitim alanı ile ilgili çocuklar ile ilgili çok daha verimli olacağı kanaatindeyim” (K3).

En çarpıcı görülen cevaplardan bir tanesi “K11” kodlu görüşmeci tarafından verilmiştir.

“Özel eğitim çok özel bir alandır ve yeterince bilgi beceriye sahip olmadan ders okutulması uygun değildir. Özel eğitim alanından mezun olan öğretmenler bile 4 sene okuduktan sonra kendilerini yeterli görmeyip ekstra eğitimlere katılarak kendini geliştirmeye devam ederken hiçbir altyapısı olmayan öğretmenlerin çalıştırılması doğru değil.....”(K11).

Katılımcının bu görüşünde diğer kodlarda ele alınan özel eğitim alanında çalışan branş öğretmenlerinin de uygulamada karar alma noktasında mevzuatı bilmesi gerekliliği görülmüştür.

4.3.2.3. Özlük Hakları

Görüşme yapılan katılımcıların üçte ikisi (10/15) özel eğitim meslek okullarında çalışan öğretmenlerin mevzuata hâkim olması ile alakalı sorulan sorulara verdikleri yanıtlarda öğretmenlerin yasal mevzuatı bilmesinin kendi özlük haklarını elde etme veya haklarını korumalarında önem taşıdığı noktasında görüş belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin iki yöneticinin ifadeleri şöyledir;

“Bir öğretmenim var onunla sıkıntı yaşıyorum. Bu öğretmen bir atölye öğretmeni diyor ki; sadece maaş karşılığı 15 saat çalışmak istiyorum. Her yıl bu dilekçeyi veriyor. İlçeye yazısını yolluyorum, Bakanlığa yazıyorum fakat olumlu cevap alamıyorum. Hocaların maaş kesintileri, raporları, ek ders fazlalıkları için yanıma geliyorlar. İzniniz 7 günü geçince maaşınız kesilebilir diyorum. Neredeyse hepsini ben anlatmak zorunda kalıyorum”(K5).

“Tabi ki bir kere bir öğretmenin 657’yi bildiği varsayılır özel eğitim öğretmenin özel eğitim hizmetleri yönetmeliğini bildiğini varsayarak yola çıkmamız lazım. Zaten nasıl kimyadaki sorular normal şartlarda diye başlar, dimi yani şimdi bir özel eğitim öğretmeni içinde aynı düşünüyorum. Mesela ben arkadaşlarıma her zaman şunu söylerim: orgm.meb.gov.tr’ yı sürekli takip edin. Mevzuatınıza, yönetmeliğinize hâkim olun, en azından haklarınızı bilin diyorum. Çünkü bizde şöyle bir gelenek vardır; açıp kitaba bakmaz da hep kulaktan kulağa telefonla şurada şöyleymiş, burada böyleymiş diye insanlar işleri yürütmeye çalışıyorlar. Hocam: bu nerede yazıyor dediğim, zaman kimse kaynak gösteremiyor”(K7).

Öğretmenlerin mevzuat hakimiyetinde yetersiz kaldıkları noktalarda zaman zaman idareyle karşı karşıya geldikleri, ayrıca okuma noktasında tembellik ve yasal durumlara da ilgisizlik yaşadıkları görülmüştür.

4.3.2.4. Alan Dışı Öğretmenlerin Teorik ve Uygulama Bilgi Düzeyleri

Görüşme yapılan katılımcıların yaklaşık yarısı (8/15) özel eğitim meslek okullarında çalışan meslek, branş ve ücretli öğretmenlerin yasalardaki ders okutma yeterlilikleri ile alakalı sorulan sorulara verdikleri yanıtlarda bu öğretmenlerin özel eğitimle alakalı yeterli düzeyde teorik ve uygulama bilgilerinin olmadığı yönünde görüş belirtmişlerdir. Yasalardaki dersi okutma yeterliliklerini de sağlamadıklarına değinmişlerdir. Bu duruma ilişkin bir yöneticinin ifadesi şöyledir;

Yöneticiler arasındaki (K2) kodlu yöneticinin cevabı çarpıcı bulunmuştur:

“Şimdi akademik olarak baktığımızda sahip mi, belki biraz sahiptir. Ama şimdi hangi ilacı kullanırsan iyileşeceğini bilmesi bu bir doktor için yeterli değildir. Aslında en önemli olay hangi dozda verirsek iyileşir. Veya hangi dozda bu bünye kaldırır, bizim en büyük sıkıntımız bu. Kendi adıma bundan iki yıl önce bu okula başladığım zaman özel eğitiminin çalışmalarını taradım, özel eğitim okullarında bir eğitim anlamında ciddi hiçbir çalışma yoktur. Yani özel eğitim okullarına atanmak üzere yetiştirilmemiş, yani mobilya öğretmeni mezun olmuş meslek lisesinde çalışmış, sonra bir de özel eğitim de normal bir şey bulmuş, gelmiş çalışıyor gibisinden. Ya da parası iyi gelmiş %50 fazla almış ek dersini, öğrenci azmış gelmiş. Yani kendine göre bakmış aslında kendisini özel eğitime hazırladığı için gelmemiş. Ne yapabilir böyle endüstri meslekte yapmış olduğu atölye çalışmasını ya da öğrenciyle olan iletişimini burada da sağlamaya çalışıyor, maalesef bu da olmuyor işte. Yani burayı özel bir çalışma yapması lazım, bunu öğrenciden beklentisi çok fazla olabiliyor. Öğretmenin beklentisini de bu okulda karşılayamayınca agresif davranabiliyor. Öğrenciden gelebilecek olumsuz davranışları kestiremeyebiliyor, sıkıntı yasayabiliyor” (K2).

Meslek, branş ve ücretli öğretmenler özel eğitimde alan dışında çalıştıkları için öğretmenlik noktasında öğrenciler, beklentilerini karşılamadıklarında öğretmenler agresif olabilmekte ve öğrenci davranışlarını kestiremeye bilmektedirler. Fakat buna rağmen özel eğitim de %25 fazla ücret verilmesinin bu öğretmenlere özel eğitimi cazip hale getirdiği düşüncesi dikkat çekicidir.

4.3.2.5. Özverili Çalışma

Görüşme yapılan katılımcıların yarısından fazlası (8/15) özel eğitim meslek okullarında çalışan branş, meslek ve ücretli öğretmenlerin yasalardaki ders okutma yeterlilikleri ile alakalı sorulan sorulara verdikleri yanıtlarda bu öğretmenlerin özel eğitimle alakalı yeterli düzeyde teorik ve uygulama bilgilerinin olmamasına rağmen özverili çalışma gösterdikleri yönünde görüş belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin yöneticilerin ikisinin ifadeleri şöyledir;

“20 yıl içinde şunu gördüm ki; ücretli öğretmenlerin içerisinde, sözleşmeli öğretmenlerin içerisinde o kadar kıymetli, o kadar değerli iş yapan insanlar var ki, aklın hayalin durur. Ben bu görüşmenin en başında şeyi söyledim. İstek, arzu ve yaptığı işin hakkını vermek diye.. Ben olaya bu çerçeveden bakıyorum. Benim düşüncem bu.....”(K14).

“Bir ücretli öğretmen ilk etapta göreve başladığında eksikler olabiliyor. Bu durum çocuklara temas ettiği zaman çocuklarla çalışmaya başladığı zaman sahaya girdiği zaman, işi öğreniyor. Öyle durumlar oluyor ki ücretli öğretmenler kadrolu öğretmenlere göre çok daha iyi başarılı olabiliyor bu anlamda çok yol kat edebiliyor, yani geçmiş yıllarda bunun örneğini gördüm. Bizim okulumuzda çok fazla ücretli öğretmen yok görevlendirme var. Ama daha önceki çalıştığım özel eğitim okullarındaki ücretli öğretmenler ile çalıştım hakikaten orada gördüm özel eğitim alanında ki ücretli öğretmen olsun veya bir atölyedeki öğretmen olsun çocuklar ile ilgili çok güzel çalışmalar yapıyorlar”(K3).

Özel eğitimde çalışmaya başlamakla beraber özel eğitimin yapısı gereği de öğretmenlerin daha özenli davranmaya çalıştığı, özel eğitim yeterlilikleri az olsa da eğitimci kimlikleriyle güzel çalışma yaptıkları belirtilmiştir.

4.3.2.6. Öğretmenlerin Mevzuat Hâkimiyeti Durumu

Görüşme yapılan katılımcıların üçte biri (5/15) özel eğitim meslek okullarında çalışan öğretmenlerin yasal mevzuata hâkim olmasıyla alakalı sorulan sorulardan alınan cevaplarda öğretmenlerin yasal mevzuatı bilmediğini ve bunun hoş bir durum olmadığı şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin bir yöneticinin ifadesi şöyledir;

“Öğretmenler yasal mevzuata hâkim olmazsa bir takım sıkıntılar ortaya çıkabiliyor. Örnek vermek gerekirse; bir öğrencimiz vardı ve öğretmen onunla ilgili özel konuları öğretmenler odasında konuşmuş, hakkını bilse bunu söylemezdi sanırım. Öğretmenin yasal mevzuata hâkim olması çok çok önemli hem kendi koruması açısından hem öğrencisini koruması açısından yasaları bilmesi çok önemli. Öğrenci ile ilgili özel bilgilerin paylaşılmaması gerektiğini bir kere bilmesi gerekiyor. Öğrencinin isim soyadı ve adres bilgilerinin başka insanlara verilmemesi gerektiğini bilmesi gerekiyor. Öğrencinin dediğim gibi özel hayatı ile ilgili bir bilgilerin gizli tutulması gerekiyor. Bu ve benzeri bütün konularda yasal mevzuata hakim olması gerekiyor. Yoksa hem kendini hem mesleğini yakar. Ama bu kadar yıllık kıdemim de hâkim bir öğretmene rastlamadım” (K9).

Öğretmenlerin tabi olduğu mevzuatı bilmemesinin eğitim öğretimde sorunlar yaşatacağı aşikardır. Nitekim bu olumsuzlukların beraberinde ve bu durumdan kaynaklı getireceği sorunların azımsanmayacak seviyede olacağı düşünülmektedir.

4.3.2.7. Özel Eğitimci Olmayan Öğretmenlerin Özel Eğitim Alanı Dışına Çıkarılması Durumu

Görüşme yapılan katılımcıların üçte birinden azı (3/15) özel eğitim meslek okullarında çalışan alandan olmayan, branş, meslek ve ücretli öğretmenlerin yasalardaki ders okutma yeterlilikleri ile alakalı sorulan sorulara verdikleri yanıtlarda bu öğretmenlerin katılımcıların bu konudaki genel iyimser görüşünün aksine uzmanı olmadıkları bu alan dışına çıkarılıp, kendi branşlarında çalışma fırsatları verilmesi gerektiği şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin bir yöneticinin ifadesi şöyledir;

(K8) kodlu yöneticinin bu kodla alakalı verdiği cevap çarpıcı gelmiştir.

“Bu öğretmenlerimizin ben yeterli olmadığını düşünüyorum. Özel eğitime yapılan en büyük haksızlıklardan bir tanesi de budur, hatta en önemlisi bence. Bu kadar çalışmalar var, bu kadar imkânlar var ama öğretmen açığımız var, ciddi manada bu okulumuza olan birçok okulda görüyorum. 70 kişilik öğretmen kadrosunda 50 tanesinin ücretli olarak çalıştırıldığını görüyorum. Bu ücretlilerin de özel eğitim mezunu değil, sertifika alarak çalışmak istediklerini ve birçoğunun da günlük bahanelerle, başarısız

metotlarla sıkılıp istifa ettiğini ve büyük bir sirkülasyon meydana geldiğini ve özel eğitimin böyle ciddi manada olumsuz etkilediğini görmekteyim” (K8).

Özel eğitim eğitimi almadığı halde özel eğitim okullarında görevlendirilen ücretli öğretmenlerin özel eğitim okullarındaki sayısının fazla olmasının özel eğitimdeki uzman olma tanımını olumsuz etkilediği düşünülmektedir.

Tablo 4.4.Öğrenci İş ve İşlemleri ana temasına ilişkin görüşlere ait alt temalar ve kodlar

Ana Tema	Tema	Kod	n	f
4.4.Öğrenci İş ve İşlemleri	4.4.1.Kayıt Kabul ve Başarı Değerlendirilmesi	Mezuniyet Durum Yetersizliği	12	17
		<i>K1,K2,K3,K4,K5,K6,K8,K9,K10,K11,K14,K15</i>		
		Uygulanmayan Mevzuat ve Yanlış Uygulamalara Yaptırım	8	10
		<i>K4,K5,K7,K8,K12,K13,K14,K15</i>		
		Kayıt Süreci	6	6
		<i>K1,K3,K4,K6,K7,K9</i>		
		Yeterlilik Belgesi: Öğrenci ve Veli Etkilenme Durumu	5	6
		<i>K3,K7,K8,K9,K14</i>		
	4.4.2.Staj Süreci	Alan Dışı Staj Problemi	8	8
		<i>K1,K2,K3,K4,K6,K10,K11,K13</i>		
		Öğrencinin Üstün Yararına: Alan Dışı Staj Yapılması	7	9
		<i>K1,K5,K8,K11,K12,K14,K15</i>		

4.4.1.Kayıt Kabul ve Başarı Değerlendirilmesi

Görüşmeye katılan katılımcılar öğrencilerin okula kayıt, okulu bitirme, staj ve işe girme durumlarıyla alakalı sorular yöneltilerek görüşleri alınmış ve bu alt tema altında Tablo.4. 4’te görüldüğü üzere kodlar elde edilmiştir.

4.4.1.1. Mezuniyet Durum Yetersizliği

Görüşmeye katılan katılımcılara öğrencilerin okula kayıt, okulu bitirme, staj ve işe girme durumlarıyla alakalı sorular yöneltilerek alınan görüşlerinde katılımcıların beşte dördü (12/15) özel eğitim meslek okulu öğrencilerinin diploma değil, sadece yeterlilik belgesi almalarının yetersiz olduğu noktasında 17 ayrı yerde fikir belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin görüş bildiren iki yöneticinin ifadeleri şöyledir;

“Bizim çocuklarımız hafif derece zihin engelli. Her şeyin farkındalar. Buraya geldiklerinde 4 yıl boyunca aslında bakarsanız lise diplomasını alacaklarını sanarak okuyorlar. Hem veliler, hem çocuklar. Ancak diplomayı ellerine aldıklarında öğrenim belgesi olarak gördüklerini bir kâğıt parçası olarak bakıp, çoğu öğrenci mezuniyet belgesini okuldan almıyor bile” (K14).

“Bence çok ciddi bir sorun teşkil ediyor. Çünkü bizler maalesef öğrencilerimizi mezun ettiğimizde onların eline bir diploma veremiyoruz, verdiğimiz bir belge var. Belgenin de hiçbir geçerliliği yok, çok ciddi üzücü bir durum bu zira engel oranı çok düşük olan öğrencilerimiz bunun farkına varıyor. Bir nevi bir sarsıntı yaşıyor, bu da hem ailelerine yönelik hem de kendilerine yönelik çok ciddi problemlere yol açabiliyor”(K8).

“K14” kodlu yöneticinin sorulara cevabı dikkat çekicidir. Öğrencilerin o belgenin bir işe yaramayacak olmasından dolayı gelip belgeyi almaması devamında oluşabilecek olumsuz durumlara da neden olabileceği düşüncesi düşündürücüdür.

4.4.1.2. Uygulanmayan Mevzuat ve Yanlış Uygulamalara Yaptırım

Görüşmeye katılan katılımcıların öğrencilerin okula kayıt, okulu bitirme, staj ve işe girme durumlarıyla alakalı sorular yöneltilerek alınan cevaplarda görüşmecilerin yarısı (8/15)’i özel eğitim meslek okullarında ve diğer özel eğitim okullarında uygulanmayan mevzuat kısımları veya yanlış uygulanan uygulamalar için yaptırım uygulanması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin iki yöneticinin ifadeleri şöyledir;

“....Yani biraz denetleme mi, yaptırım mı olmadığı için mi ya da kafasına göre idareci nasıl istiyorsa öyle yapabilen de var. Çünkü hani biz yönetmeliğe uygun hareket etmeye çalışıyoruz mümkün mertebe bizi bağlar diyoruz. Bunun üstüne bir şey

yapamayız diyoruz, ama yapan okullar oluyor kötü örnek emsal teşkil etmez derler, ama yine de şey yok kesin bir yaptırım yok bence” (K12).

“Bizim okulumuzdaki atölyelerin kapsayıcılığı ne yönde ona bakmak lazım. Atölyelerin işlevsellersi ne durumda ona bakmak lazım. Şuan seramik atölyesinden çıkan bir öğrenci iş bulamıyor. Çünkü seramik tamamıyla bir sanayi baz sistemi kurmuş durumda bunun için yapılamıyor ya da bir mobilya atölyesinden çıkan bir öğrenci ile gerçekten sanayi bölgesine yerleştirmek ne kadar doğru olur veya olmaz onlar tartışılıyor. Kendi içimizde tartışıyoruz. Aslında biz öğrenci yetiştirirken reel sektöre uygun öğrenciler yetiştirsek daha uygun olur (K15).

Denetim mekanizması özel eğitimdeki uygulamalar ve yasaların işlerliği için büyük önem arz etmektedir. Araştırmamızda da yasaların uygulamaya geçme boyutunda yaşanan sorunların kaynağı denetim eksikliği olabilir.

4.4.1.3. Kayıt Süreci

Görüşmeye katılan katılımcılara öğrencilerin okula kayıt, okulu bitirme, staj ve işe girme durumlarıyla alakalı sorular yöneltilerek alınan cevaplarda katılımcıların üçte birinden bir fazlası (6/15)’i özel eğitim meslek okullarına kayıt olma, okul kayıt sistemi getirme gibi hususlarda bir sistematiklik olması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin bir yöneticinin ifadesi şöyledir;

“Bireylerin farklılıklarından dolayı genel bir yasa düzenlenmesi çok zor olduğundan okula kayıt kabullerinin standartlaştırılması yasalar ile düzeltilebilir. Bu anlamda da girişte standart oluşturulmalı ki sonda amaca ulaşma kolay olsun. En azından yanlış bir tanı ile geldiyse de biz önüne geçmiş olur çocuğa fayda sağlamış oluruz” (K6).

Mevzuatta daha önceden var olan güncel mevzuatta kendine yer bulamayan kayıt komisyonun işlevselliğinin bu kod altında sorgulanma noktasında olduğu düşünülmektedir.

4.4.1.4. Yeterlilik Belgesi: Öğrenci ve Veli Etkilenme Durumu

Görüşmeye katılan katılımcılara öğrencilerin okula kayıt, okulu bitirme, staj ve işe girme durumlarıyla alakalı sorular yöneltilmiş, alınan cevaplarda görüşmecilerin üçte biri (5/15)’i özel eğitim meslek okullarından aldıkları belgenin hem öğrenci de hem

de velisinde olumsuz etki yarattığı noktasında görüş belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin iki yöneticinin ifadesi şöyledir;

“Şu an için önemli olduğunu düşünüyorum; yani aileler uzun vadede çocukların bu aldıkları yeterlilik belgesi durumuyla ilgili kaygı yaşıyorlar. Mezun olan öğrenciler işe giremiyor liseliler gibi. En azında işe girmeyen öğrenciler de orada yaşamını bir şekilde sürdürürler güzel olur bu endişe de ortadan kalkar”(K3).

“Şöyle söyleyeyim velilerle ilgili, özel eğitim meslek okullarındaki öğrencileri için, benim çocuğum engelli okuluna gidiyor algısı onları etkiliyor maalesef. Ayrıca esas bizim hitap etmemiz gereken öğrenci kitlesi buraya gelmiyor, meslek liselerine gidiyorlar meslek liselerinde de bir süre sonra tabiri caizse kaybolup gidiyorlar. Oysaki buraya geldiklerinde birebir muhatap olunuyor birebir ilgi alaka gösteriliyor ve birçok öğrencimizin yani normal meslek liselerinde kaybolup giden öğrencilerimizin bizim okullara gelmesi halinde özgüvenlerinin yükseldiği iş dünyasına kazandığı ailesine gelir sağladığı daha mutlu olduğunu defalarca gözlemledim” (K7).

Özel eğitim meslek okullarından alınan belgelerin öğrencilerin psikolojilerinde olumsuz etki yaptığı buna rağmen bu durumdan kurtulan çocukların hem ailesine hem de iş hayatına olumlu katkı yaptığı görülmesi olumlu bir durumdur.

4.4.2. Staj Süreci

Görüşmeye katılan katılımcılara öğrencilerin staj ve işe girme durumlarıyla alakalı sorular yöneltilerek görüşleri alınmış ve bu alt tema altında Tablo.4.4’te görüldüğü şekilde kodlar elde edilmiştir.

4.4.2.1. Alan Dışı Staj Problemi

Görüşmeye katılan katılımcılara öğrencilerin staj ve işe girme durumlarıyla alakalı sorular yöneltilerek alınan görüşlerde katılımcıların yarısından bir fazlası (8/15) özel eğitim meslek okulu öğrencilerinin öğrenim gördüğü alan dışında staja gitmemesi gerektiği kanunda da buna izin olmadığı yönünde fikir belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin görüş bildiren bazı yöneticilerin ifadeleri şöyledir;

“Hiçbir şekilde tabi bütün öğrenciler için bu geçerlidir, yani sadece özel eğitim okullarında değil meslek okullarında 12. Sınıfta staja giden öğrencilerin esas olan kendi alanlarında staja gitmeleri ve yine esas olan kendi alanındaki bir öğretmenin

işletmelerde beceri eğitimi yani koordinatörlük dediğimiz görev olarak koordinatör olarak görevlendirilmeleri. Bunun dışında hani öğretmenin de işletmede beceri eğitimine giden öğretmenin de aynı branştan olması büyük bir zorunluluk çocuklar yani bu tartışmaya acık bir konu değil alanı farklı stajı farklı bu yaptığı şey zaten staj değil” (K1).

“Meslek okullarında stajlar kanunda olmadığı halde alan dışı yaptırılıyor. Günümüz şartlarında uygun işletmelere entegrasyon şeklinde ilerliyor. Öğrenciler 4 yıl boyunca eğitim aldıkları alan dışında staja gitmelerinin meslek kanununda yeri yoktur” (K10).

“K4” kodlu yöneticinin cevabı farklı ve dikkate değer bir yorumlama olarak görülmüştür. Öğrencilerin işletmelerde yaşadıkları sorunların alan dışında staja gitmesiyle ilişkilendirilmesi, hatta gerekli durumlarda olmadı yasaların uygulamaya uydurulması yönündeki düşüncesi düşündürücü gelmiştir.

“Çocuğun eğitim gördüğü alanla ilgili staja gitmesi gerekiyor. Fakat hani özel eğitimde uygulamada ne yazık ki böyle olmuyor bulunabilen bir işe yerleştiriliyor. Bunun çokta doğru olduğunu düşünmüyorum, ama şu an ki hani uygulamada bu şekilde. Yasaların belki de bu noktada uydurulması gerekiyor. Sonra çocuklar neden işletme de sorun yaşıyor diye hayıflanıyoruz ya da işten çıkarıyoruz”(K4).

4.4.2.2. Öğrencinin Üstün Yararına: Alan Dışı Staj Yapılması

Görüşmeye katılan katılımcılara öğrencilerin staj ve işe girme durumlarıyla alakalı sorular yöneltilerek alınan görüşlerde görüşmecilerin yaklaşık yarısı (7/15)’i özel eğitim meslek okulu öğrencilerinin öğrenim gördüğü alan dışında staja gitmemesi gerektiğini. Kanunlarda da buna izin olmadığı, fakat öğrencinin üstün yararı ilkesi bağlamında alan dışı staja öğrenci yolladıkları yönünde fikir belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin iki yöneticinin ifadeleri şöyledir;

“Bizde daha önceki senelerde vardı. Alan dışında staj yapıyordu çocuklar. Bu sene gelen yazı doğrultusunda bu öğrencilerimizin okul içindeki alanlarını değiştirerek biz bu şekilde bir çözüm yolu bulduk. Yasalara uygun davranmadık belki öğrenci yararına bu çözümü yaptık. Çocuğun yararına olacak konuda inisiyatif aldık. Başka okullarda inisiyatif maalesef alıyor” (K15)

“Bu özel eğitim öğrencilerinin bu açılan atölyelerde hemen hepsinin aynı kapasitede bu eğitimi alamadığının farkındayız dolayısıyla bütün öğrencilerimizin bu alandaki işlere yönlendiremiyoruz. Ama bizim hedefimiz çocukları sosyal hayata hazırlama yönündeki niyetimizin hedefimizin doğrultusunda biz bu öğrencilerimizi sosyal hayatta ki hemen herkesin yapabileceği fakat belli bir sosyal gelişmişlik gerektiren işlere de yönlendirilmesini uygun görüyoruz. Bence bu konuda tamam biraz yönetmeliğe kısmı olarak aykırı olabilir ama bir problem olduğunu düşünmüyorum. Zira eğitimde bazı alanlarda uyguladığımız gibi öğrenci yararına eğitim yararına bu tarz fikirlerin değerli olduğunu düşünüyorum” (K8).

Yasalarda olmayan alan dışı staja gitmenin okullarda inisiyatif alınarak, öğrenci istihdamı noktasında olumlu gelişmeler sağlanması, bu öğrencilerin topluma kazandırılması için iletişim sağlanan kurumlarda staja gönderildikleri yönünde sonuçlara varılmıştır.

Tablo 4.5. İstihdam, Yöneltilme ve İzleme İşlemleri ve Kurumlar ana temasına ilişkin görüşlere ait alt temalar ve kodlar

Ana Tema	Tema	Kod	n	f
4.5. İstihdam, Yöneltilme ve İzleme İşlemleri ve Kurumlar	4.5.1. İstihdam ve İzleme	İstihdam ve İzleme Süreci	15	32
		<i>K1,K2,K3,K4,K5,K6,K7,K8,K9,K10,K11,K12,K13,K14,K15</i>		
		İzleme ve Takibin Yasallaşması İhtiyacı	14	14
		<i>K1,K2,K3,K4,K5,K6,K7,K8,K9,K10,K11,K12,K13,K14</i>		
		Mevzuat Dışı İzleme ve Takip	7	7
		<i>K2,K5,K8,K9,K14,K15</i>		
	4.5.2.Kurumlar	Kurum Belirleme ve Görevlendirme Süreci	11	15
		<i>K2,K3,K4,K6,K8,K9,K10,K11,K12,K14,K15</i>		
		Bilgilendirme ve İletişim Eksikliği	7	7
		<i>K1,K2,K7,K11,K12,K13,K14</i>		
		Kota Uygulaması	4	6
		<i>K2,K5,K13,K15</i>		

4.5.1. İstihdam ve İzleme

Görüşmeye katılan katılımcılara öğrencilerin istihdam ve mezuniyet sonrası izleme durumlarıyla alakalı sorular yöneltilerek görüşleri alınmış ve bu alt tema altında Tablo.4.5.’te görüldüğü şekilde kodlar elde edilmiştir.

4.5.1.1. İstihdam ve İzleme Süreci

Görüşmeye katılan katılımcılara öğrencilerin istihdamları ve mezuniyet sonrası izlenmesi durumlarıyla alakalı sorular yöneltilerek alınan görüşlerde katılımcıların tamamı (15/15)’i özel eğitim meslek okulu öğrencilerinin istihdam edilme ve mezuniyet

sonrasında izlenmelerinin sağlam bir zeminde olmadığı ve bunlar için yasal düzenlemelerin yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bütün katılımcıların bu konuda aynı fikirde olması ve sorulara verdikleri cevapların 32 ayrı yerinde buna değinmeleri dikkate değer görülmüştür. Bu duruma ilişkin görüş bildiren iki yöneticinin ifadeleri şöyledir;

“Şimdi tabi 4 yıl boyunca eğitim veriyoruz bazen daha uzuyor günün sonunda dönüp baktığımızda eğer bu çocuklar herhangi bir şekilde bir istihdam olmadıysa istihdam yaşamadıysa biz hedefimize ulaşamadık demektir. Yaptığımız iş güdük kaldı yani yaptığımız hiçbir şeye benzemedi baktığımızda günün sonunda eğer bu çocuklar bir istihdam şansı yakalayabildilerse ki bu en büyük temennimiz en büyük amacımız bu o zaman bu 4 yıllık eğitim amacına ulaşmıştır. Diyebiliriz ki işte bu nedenle mezunları izleme çalışmaları çok büyük bir önem arz ediyor” (K1).

“Yasalar piyasaya uygun birey sağlamak ve istihdam yapılma noktasında yeterli değildir. Bu da özel eğitim meslek okullarındaki öğrencilerin okulun amaçlarına uygun yetiştirilmesi noktasında sorunlara neden olmaktadır. Ayrıca vicdani olarak bizler şahsi çabalarımızla takipler ediyoruz” (K10).

Mezun izleme çalışmalarının yasalarda olmamasının istihdam oranıyla ilişkisi olabileceği düşünülmektedir. Katılımcıların bireysel gayretlerle ve iletişim kanallarıyla işletmelerde öğrencilerin tutulduğuna dair düşünceleri de önemli bir noktadır.

4.5.1.2. İzleme ve Takibin Yasallaşması İhtiyacı

Görüşmeye katılan katılımcılara öğrencilerin istihdam ve mezuniyet sonrası izlenmeleri durumlarıyla alakalı sorular yöneltilerek alınan görüşlerde katılımcıların neredeyse tamamı (14/15)’i özel eğitim meslek okulu öğrencilerinin istihdam edilme ve mezuniyet sonrasında izlenmelerinin sağlam bir zeminde olmadığı ve bunlar için yasal düzenlemelerin yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Neredeyse bütün görüşmecilerin bu konuda aynı fikirde olması dikkate değer görülmüştür. Bu duruma ilişkin görüş iki yöneticinin ifadeleri şöyledir;

“.....Mezunları izleme çalışmaları çok büyük bir önem arz ediyor, ama hani mezunları izledik mezunlar için neler yapılabilir dediğimizde sürekli alttan gelen bir kitle olduğu için mezunlar için yapılacaklardan çok mezun olacaklar için yapılacakları

daha fazla tartışıyoruz. Biz yani bu sene benim 12.Sınıf öğrencilerim varsa bu çocuklar önümüzdeki yıl ne olacak nereye yerleştireceğiz, bunun tartışmasını çalışmasını yapıyoruz. Biz ama daha önce mezun olanlar ne oldu sorusuna açıkçası gün içerisinde bulunduğumuz an içerisinde çokta fazla cevap veremiyoruz. Yaptığımız iş istihdama yönelik olmalı bu konuda mezunları izleme çalışmaları evet haklı bir çalışma yapılması gereken bir çalışma. Ama dediğim gibi alttan gelen hedef kitle çok yoğun olduğu için ve bu çocukların 1 yıl içerisinde yerleştirilmeleri çok zor olduğu için bu konuda yapılan çalışmalar yetersiz olduğunu düşünüyorum, hepsi de yasal mevzuat içinde yer almalıdır” (K1).

“Hiçbir yasal mevzuat olmamasına rağmen zaman zaman yazı geliyor, istihdam edilme oranı yani ben bunu nerden takip edeceğim yani takip etme yetkim olmadığı gibi hakkımda yok. Yani belki de suiistimale de açık olabilir (K2).

İstihdam ve mezun izleme çalışmalarının mevzuatta olmamasına rağmen öğretmenlerin öğrencilerle kurduğu gönül bağıyla bu süreçleri sürdürmelerinin önemli bir nokta olduğu düşünülmektedir.

4.5.1.3. Mevzuat Dışı İzleme ve Takip

Görüşmeye katılan katılımcılara öğrencilerin istihdam ve mezuniyet sonrası izlenmesi durumlarıyla alakalı sorular yöneltilerek alınan görüşlerde katılımcıların neredeyse yarısı (7/15)’i özel eğitim meslek okulu öğrencilerinin istihdam edilme ve mezuniyet sonrasında izlenmelerinin sağlam bir zeminde olmadığı yer yer vicdani izlemeler yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin bazı yöneticilerin ifadesi şöyledir;

“Vicdani olarak bizler şahsi çabalarımızla takipler ediyoruz. Hala öğrencilerimizin işyerlerine gidip gelip kontroller sağlayıp olumsuz durumlarla karşılaşma endişesi taşıyoruz. Yasalarda olmayan bu durumu sürdürmemiz bizi maddi ve manevi etkileyip belli bir noktadan sonra enerjimizi bitirmektedir”(K10).

“Belki yani iyi niyetle yaptığımız bir şeyle yani siz neden bu çocukla bu kadar çok ilgileniyorsunuz diye diyebilir. Hatta size bu sıkıntılı bir durum oluşturur. Bu öğrencinizi takip ediyorsunuz iste evine gidiyorsunuz icabında ziyaret ediyorsunuz. Yarın öbür gün bir olay sizden kaynaklı ya da başka birinden kaynaklı bir sıkıntı

yaşandığı zaman falanca öğretmenle geliyordu takip ediyordu ilgileniyordu, soruyordu dense bunun yasal mevzuattaki karşılığı yoktur” (K2).

“Ya takip ettiğimiz öğrencilerimiz tabi var. Bunlar bunlarla gönül bağı kuran öğretmenler. Halini hatırlını arayıp işlerin nasıl gidiyor tarzında bir telefon görüşmesi oluyor bizde” (K15)

Söz konusu izleme çalışmalarının yasalarda olmamasına rağmen takibinin öğretmenler üzerinde olası olumsuz sonuçları olabileceği düşüncesi dikkat edicidir.

4.5.2.Kurumlar

Görüşmeye katılan katılımcıların öğrencilerin istihdam ve mezuniyet sonrası izlenmesi durumlarıyla alakalı sorular yöneltilerek alınan görüşlerde özel eğitim meslek okulu öğrencilerinin istihdam edilme ve mezuniyet sonrasında izlenmeleri ile alakalı Tablo.4.5.’te de görüldüğü şekilde kodlar oluşturulmuştur.

4.5.2.1. Kurum Belirleme ve Görevlendirme Süreci

Görüşmeye katılan katılımcılar öğrencilerin istihdam ve mezuniyet sonrası izlenmeleri durumlarıyla alakalı sorular yöneltilerek alınan görüşlerde katılımcıların büyük çoğunluğu (11/15)’i özel eğitim meslek okulu öğrencilerinin istihdam edilme ve mezuniyet sonrasında izlenmelerinin görev verilecek kişiler ve kurumlarca yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca farklı yerlerde verdikleri cevaplarda 15 defa bu durumu dile getirmeleri dikkate değer görülmüştür. Bu duruma ilişkin bazı yöneticilerin ifadeleri şöyledir;

“...Bu devlet tarafından da kesinlikle bilinen bir şey mesela İŞKUR’larda tavsiyem benim görüşüm engelli bireylerle ilgili ayrı birimlerin kurulması ve bunların meslek okulları ile entegreli çalışmalarının yapılması, olmadı devletin bu yükümlülüğü vermesi, acilen yapılması gereken işlerden bir tanesi alması gereken önlemlerden bir tanesidir. Çünkü birçok ciddi kapasitesi olan öğrencilerimiz böylece elimizden kayıp gittiğini görmekteyiz üzülmeye müsaade etmekteyiz. Belki de görev verilen ve hakları ödenen öğretmenler de belirlenebilir bu iş için” (K8).

“İstihdam için İŞKUR, halk eğitim merkezleri veya önerilecek farklı bir kurum engelli istihdamı ile ilgilenmelidir. Yoksa yasalar yeterli olsa bile uygulamalarda aksaklıklar görülmektedir. Son edindiğim verilere göre Türkiye’ de de benim okulum

engelli istihdamında 2.sıradadır. Ülkemizde meslek okulu mezunu olup işe giren toplam 321 öğrenci olduğu verisine ulaştım. Çocukların işe yerleştirilmesinin kişisel çabalar ve inisiyatiflerle değil yasal düzenlemelerle yapılması gerekmektedir”(K10).

“....Bence ayrı bir kadro rehberlik kadrosu açılmalı ya da özel eğitimci kadroları açılıp atanıp sadece işleri mezun olan çocukların takibi verilebilir diye düşünüyorum. Gezici özel eğitimin farklı bir versiyonu çalışan yani evde eğitim değil her yerde eğitim. Hayatta eğitim ve rehberlik”(K14).

“.....Bunun da sivil toplum kuruluşları, belediyeler burada devreye girebilir yani mesela İstanbul Büyükşehir Belediyesi’ ne bağlı İsmek, Engelliler Merkezi. Benim daha önceki çalıştığım özel eğitim meslek okulundaki öğrencilerin birçoğu orada tekrar eğitime devam ediyorlar mesela bu da bir yasal zemine oturtulabilir. Ya da yaşam köyü gibi köy kurulup engelli çocuklarının okuldan mezun olduktan sonra onların bu süreçlerini takip etme adına ileriye doğru belki devlet olarak da bir politika geliştirilebilir. Buna devlet bu şekilde de el atabilir. Belediyelerde yerel yönetimlere de bu görev yüklenebilir”(K3).

İnisiyatif dışında yasal süreçlerle kurumların belirlenip, görevlendirmelerin yapılması gerektiği izleme ve istihdam da olabilecek olumsuz süreçleri azaltacağı düşünceleri bu konu bağlamında önemli bir noktadır.

4.5.2.2. Bilgilendirme ve İletişim Eksikliği

Görüşmeye katılan katılımcılara öğrencilerin istihdam ve mezuniyet sonrası izlenmesi durumlarıyla alakalı sorular yöneltilerek alınan görüşlerde katılımcıların yaklaşık yarısı (7/15)’i özel eğitim meslek okulu öğrencilerinin istihdam edilme ve mezuniyet sonrasında süreçlerinde ilgili birimlerin yeterli bilgilendirilmediği ve bu birimler ve kişilerle iletişim eksikliği yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin bir yöneticinin ifadesi şöyledir;

“Öncelikle yapılması gereken şey bunu hem işletmelere hem de diğer insanlara anlatmak bence. Çünkü şuanda mevcut SGK ’nın ve İŞKUR’un programlarına baktığımızda iş başı eğitim programı dediğimiz hem sigortanın devlet tarafından yatırıldığı hem de maaşın belli bir süre özellikle bilişim teknolojilerinde 6 ay

diğerlerinde 3 ay maaşının da devlet tarafından yatırıldığı işbaşı eğitim programları var. Bu yasal müeyyidelerin dışında teşviklerimizde var devletin sağlamış olduğu teşviklerde var neyi anlatmaya çalışıyorum? Aslında biz okullar idareciler öğretmenler gerekli işletmeleri bulup görüşebilirsek onlara bu konuyu anlatabilirsek bu konuda da büyük bir ilerleme sağlayabiliriz. Yani 6 ay boyunca bir insanı alacak bu uyum süresince hem bu bireyin iş yerine uygunluğunu hem de işyerindeki diğer bireylerin bunu benimsemeleri açısından çok ideal bir zaman bu zaman içerisinde işletmeninde bir kaybı olmayacak devletimiz karşılayacak bunu karşılıyor zaten. İş başı eğitim programı dediğimiz iş bulma kurumu vasıtasıyla yapılan bir program ancak tabi ki insanlar bu konuda da tamamen yabancı olduğu şeye düşman olma ya da yabancı olduğu şeyi bilmeme olarak değerlendiriyorum ben bilmediği şeyi insanoğlu daha çok garipsiyor daha çok görmemezlikten geliyor. Özellikle işletme sahiplerine bu çocuklarla ilgili bu bireylerle ilgili bilgilendirme toplantıları yapılarak gerek iş ve işçi bulma kurumu gerekirse MEB'e bağlı kurum ve kuruluşların yapacağı bilgilendirme toplantılarıyla iş birliği toplantılarıyla bu konuda da ilerleme sağlanabilir gibi düşünüyorum” (K1).

Yasal düzenleme yapılması yanında bu yasaların uygun iletişim kanalları kullanılarak, zamanında yapılacak bilgilendirme çalışmalarıyla desteklenmesi hususu önemlidir.

4.5.2.3. Kota Uygulaması

Görüşmeye katılan katılımcılara öğrencilerin istihdam ve mezuniyet sonrası izlenmeleri durumlarıyla alakalı sorular yöneltilerek alınan görüşlerde katılımcıların bir kısmı (4/15)'i özel eğitim meslek okulu öğrencilerinin istihdam edilme sayılarının artması için her okula kota verilmesi gerektiği ve buna yerleştirilmelerin yapılması gerektiği hususunda görüş belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin görüş bildiren bir yöneticinin ifadesi şöyledir;

“.....Bizim orada genel anlamda talebimiz şu olmuştu arkadaşlar ile yani; Devlet, MEB, belli firmalar ile bizim öğrenci sayımız belli. Az önce söyledim yani 600-700 bini bulamayacak İstanbul gibi bir yerde bini bulamıyorsa diğer şehirler de siz düşünün artık sayıları ciddi değil. Şimdi bu bin tane öğrencinin zaten dört yıl olduğunu düşündüğümüz zaman 250 mezun verir. 250 mezunun benim izlenimlerimin üçte biri hiç bir şekilde velisi tarafından çalıştırma taraftarı değiller. Bir o kadar kısmı da yani

kendi imkânlarımız ile istihdam ederiz diyen veli profili var. Kendi iş yeri olan esnaf olan v.s akraba eşin dostun yanında çünkü farklı çekinceleri var yani bu çocuklara doğal olarak sosyolojik yapıya baktığımız zaman her gün yaşadığımız olaylar yani menfi olaylar insanların hâlâ bunu cihetle topluma entegre etmesi konusundaki endişeleri var. Bu hususta mezun sayıları baz alınarak okullara kota verilip istihdamlarla alakalı sorunlar ortadan kaldırılabilir”(K2).

Genel itibariyle işletmelerde engelli istihdam kotalarına uyulmadığı bulguları da yasaların uygulamaya geçmediği başka bir hususa bizi götürmektedir.

Literatür taramasında araştırmamız bulgularındaki mevzuatın uygulamaya geçmesinde sorunlar yaşanması, mevzuatın hazırlanma sürecinde uygulayıcıların katılmayışı, özel eğitim de yasal düzenlemelerin yapılması ve arttırılması gerekliliği, mevzuatta yer yer boşluklar ve çelişkili ifadelerin olması, mevzuatın genelinin gözden geçirilmesi hususlarıyla alakalı benzerlikler görülmüştür. Bunun yanında özel eğitim mevzuatında ki tanımlamalarda problemler yaşanması, mevzuatta düzenleme olmayan yerlerde başka mevzuatlara atıf yapılmasının özel eğitimde sorunlara neden olması, özel eğitim meslek okullarındaki öğrencilerin bu okulların amaçlarına ulaşması noktasında bireysel özelliklerinden kaynaklı bu amaçlara ulaşamadığı, yer yer bu öğrencilere yeterli düzeyde alan eğitimi verilmediği noktaları araştırmamızı özgün kılan önemli bulgulardır.

Özel eğitim meslek okullarının liselerle bazı noktalarda eşdeğer görülmesi problemiyle beraber öğrencilerin aldıkları belgelerin yetersiz görülmesi ve bu durumun öğrencileri etkilemesi, meslek okullarında alan ve dal sorunu yaşanması, tamamlayıcı kurslarda ve kurum sayıları-türlerinde sorunlar yaşanmasıyla birlikte özel eğitimin neredeyse temeli sayılan tanılama ve yerleştirme faaliyetlerinde yaşanan sorunların tüm eğitim süreçlerini de etkilemesi araştırmamızın bir başka özgünlük noktasıdır.

Aynı zamanda yönetici ve öğretmenlerin mevzuata hakimiyet durumlarının eğitim öğretim faaliyetlerinde, özlük haklarında ve uygulamalarda hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar doğurmasıyla beraber özel eğitim eğitimi olmayan öğretmenlerin bu okullarda özverili çalışmasına dair sonuçlar araştırmamızda diğer önemli bulgulardandır. Son olarak ise alan dışı stajın yasalarda olmamasına rağmen okullarda uygulanmakta olması, mevzuatın uygulanmayan kısımlara yaptırım getirilmesi,

mevzuatta olmayan izleme ve takip çalışmalarının özverili çalışmayla değil yasal süreçlerle ve belirlenmiş kurumlarla yapılması, her okula istihdam edilecek öğrenci kotası verilmesi hususları da araştırmamıza özgü olan önemli bulgulardır.

BÖLÜM V:SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu bölümde, özel eğitim meslek okulları mevzuatı ışığında okul yöneticilerinin görüşlerinin incelenmesi ile ilgili araştırmanın sonuçları, daha önce yapılmış olan çalışma sonuçlarıyla kıyaslanmış, sonuç, yorumlar ve önerilere ulaşılmıştır.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinin bölümleri ve ana başlıkları göz önünde bulundurularak sonuç ve tartışma kısımları neticelendirilmiştir.

5.1.1.Özel Eğitim Mevzuatının Amaçları-İlkeleri, Tanımları, Kapsam ve Dayanağı

Araştırma kapsamında görüş bildiren yöneticilerin özel eğitim meslek okulları mevzuatına dair görüşleriyle alakalı bulguların ilk kısmında Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği esas alınmak üzere mevzuatın özellikle kapsamı, dayanağı ve özel eğitimin amaçları-ilkeleri göz önüne bulundurulduğunda; katılımcıların neredeyse tamamının mevzuatın uygulamaya geçmesinde sorunlar yaşadıklarını belirttikleri görülmüştür. Mevzuatın uygulamaya geçmesi ile alakalı 15 katılımcının hepsi 32 yerde bu konuya değinmiş, bu konuda gerekli çalışmaların yapılması gerektiği görüşüne bizleri götürmüştür. Bunun yanında mevzuattaki tanımlamaların ve tanımların eksikliği veya yanlışlığı ile beraber mevzuatının genelinin gözden geçirilmesi gerektiği ile alakalı sonuçlara da varılmıştır. Literatür incelendiğinde özel eğitim okul yöneticilerinin özel eğitim mevzuatına dair görüşlerini aldıkları araştırmalarında Kızır ve Memişoğlu (2017,s.7); Karabörk (2018,s.73), Çitil (2013), Vural ve Yücesoy (2003), Sazak Pınar (2006,s.13) özel eğitim mevzuatını uygulamaya geçirme de sorunlar yaşandığı ve tanımlamaların yeterli düzeyde kapsayıcı olmadığı sonucuna varmışlardır. Yapılmış olan araştırmalarda özel eğitim yasalarının uygulamaya geçmesinde sorunlar olduğu ve bunların önüne geçilmesi gerektiği sonucuna varmışlardır. Aynı zamanda AB'ye uyum süreci kapsamında yapılmış olan yasal düzenlemelerin nitelik ve nicelik olarak ne düzeyde uygulamaya geçtiğinin bilinmediğini belirtmişlerdir (Vural ve Yücesoy,2003). Başka bir çalışmada (Şişman,2014,s.34) ABD menşeli özel eğitim yasalarımızın ABD'de uygulamaya yansıdığı kadar biz de yansımadığını belirtmiştir. Ülkemizde yasal düzenlemelerle alakalı yazmış olduğu kitap bölümünde Kudret (2016) özel eğitim mevzuatının uygulanmasına ilişkin ülkemizde problemler olduğunu belirtmiştir

(Kudret,2016,s.358). Ayrıca Karaman Kepenekçi (2004,s.8) ile Kizir ve Memişoğlu (2017,s.9) ise eğitim mevzuatı ile ilgili yapmış olduğu çalışmada katılımcıların %54'ünün mevzuatın uygulamaya geçmesinde sorunları olduğu ile alakalı sonuçlara varmışlardır. Yöneticilerin yapılan uygulamalara katılmamalarından kaynaklı sorunlar yaşadıklarını Bakioğlu ve Demiral (2013) eserlerinde belirtmişlerdir. Başka bir çalışmalarında ise Bakioğlu ve Korumaz (2019) yöneticilerin uzmanlıklarından, deneyimlerinden ve bilgi birikimlerinden yararlanan bir eğitim politikasının olmadığına dair düşünceleri, araştırmamızın yönetici ve uygulayıcıların mevzuat yazım sürecine dahil edilmemesi bulgusuyla ilişkili görülmüştür. Bu noktada mevzuatla alakalı araştırma sonuçlarının literatürle paralellik gösterdiği görülmektedir. Bununla beraber özel eğitim meslek okulları mevzuatından başka mevzuatlara gidilmesinin genel görüşlerin aksine sorun yaratmadığı, sorunlara çözüm bulduğu bulgusu dikkat çekicidir. Benzer bir bulguya literatürde rastlanmadığı da saptanmıştır.

Mevzuat hakkındaki genel görüşlerle alakalı bir başka bulgu ise özel eğitimle ilgili yasal düzenlemelerin yetersiz olduğu ve yasal düzenlemelerin artırılması gerekliliğiyle beraber mevzuatta boşluklar, çelişkili ifadeler olduğu, mevzuat yazım sürecine uygulayıcıların dâhil edilmemesiyle, özel eğitim meslek okullarındaki yasaların sürekli başka yasal mevzuatlara atıf yaparak sorun çözme yoluna gitmesinin beraberinde sorunlar getirdiği sonuçlarına varılmıştır. Katılımcıların neredeyse tamamının 41 ayrı yerde yasal düzenleme yapılması gerektiğine dair görüş belirtmesiyle beraber, 13 yöneticinin yasal düzenleme olmayan noktalarda başka yönetmeliğe gitmenin sorun yarattığı ve sorunları arttırdığı yönünde tekrarlayıcı açıklamalarda bulunması ulaşılmış olan sonucu çarpıcı kılmaktadır. Literatür incelendiğinde eğitim mevzuatının güncel olmadığı, günümüz şartlarına uymayan kısımları olduğu ve uygulayıcıların yazım süreçlerine dâhil edilmesi gerektiği (Bakioğlu ve Demiral,2013)'nin çalışmalarında belirtilmiştir. Özel eğitim meslek okullarında yaşanan sorunlarla alakalı yapılmış olan araştırmalarda meslek okulları mevzuatının güncel olmadığı bu sebepten başka mevzuatlara sorun çözme amaçlı gitmenin yöneticileri ve diğer uygulayıcıları zor durumda bıraktığı ve meslek okullarındaki verimi düşürdüğü sonucuna varmıştır (Kepenekçi Karaman, 2004,s.9; Balta, 2017,s.76). Fakat (Bakioğlu ve Demiral,2013) yapmış oldukları çalışmada eğitim mevzuatında var olan boşlukları başka mevzuatlara giderek çözenin bir yöneticilik başarısı olduğu yönündeki bulguları

araştırmamız bulgusuyla örtüşmemektedir. Bir başka araştırmada da (Kocaman,2015,s.57) özel eğitimi ilgilendiren mevzuatın genel eğitim mevzuatı ile çelişen kısımlarının olduğu ve bu noktada ne yapılması gerektiğinin bilinmediği sonucuna varmıştır. Özel eğitim okul yöneticilerinin özel eğitim mevzuatına dair görüşlerinin alındığı araştırma sonucunda mevzuatın yazım dilinde yer yer anlaşılması güç, karmaşık ve çelişkili ifadeler olduğunu, mevzuatın kapsayıcılığının yetersiz geldiği sonuçlarına varmıştır (Kizir ve Memişoğlu,2017,s.7). Aynı şekilde (Bakioğlu ve Demiral,2013) eğitim mevzuatında yöneticilerin mevzuattaki boşlukların, çelişkili ifadelerin olmasının ve yazım dilinin anlaşılır olmamasından dolayı uygulamalarda sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Özel eğitim meslek okullarının amaçlarına ulaşma noktasında da görüşmecilerin, öğrencilerin bireysel özellikleri ve onlara hem okul olarak hem de öğretmen olarak sundukları imkânların yetersizliğinden bahsettikleri görülmüştür. Öğretmenlerin yeterli alan eğitimi veremediklerinden kaynaklı olarak çocukların bir kısmının amaçları vardıği bazısının okulun amaçlarına varamadıklarına dair görüşler belirtmişlerdir. Meslek okullarındaki öğrencilerin hepsinin okulun amacına varamadığı, bunun verilen eğitimle alakalı olabileceği gibi çocukların bireysel farklılıklarından da kaynaklı olabileceği sonucuna varılmıştır. Celep (2019,s.57) yapmış olduğu araştırmasında meslek dersi programlarının özel eğitim meslek okulu öğrencilerinin ihtiyacını karşılamadığı yönündeki sonucu araştırmamızın öğrencilere sunulan imkânların yetersizliği ile alakalı kısmıyla paralellik göstermektedir. Araştırma sonuçlarının paralellik göstermesi özel eğitim meslek okullarının mevcut durumu ve geleceği noktasında gözden kaçırılmaması gereken bir nokta olduğu görülmüştür.

5.1.2.Eğitim Hizmetleri Tür-Kademeler, Kurumlar, Tanılama ve Yerleştirme

Araştırmanın başka bir bulgusunda ise zihinsel engelli öğrencilerin meslek okullarından mezuniyette almış oldukları yeterlilik belgesinin diplomayla eşdeğer olmadığı için sorunlara sebebiyet verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin bundan kaynaklı olarak, yükseköğretime devam edemedikleri, yer yer istihdamda ve özlük haklarında da sorunlarla karşılaştıkları sonucuna varılmıştır. Bunun yanında özel eğitim meslek okullarının okul türünden kaynaklı bürokratik sorunların yoğun şekilde hissedildiği, meslek lisesiyle eşdeğer görülme noktasında ve okul türünün ne

olunduğunun anlaşılmaması noktasında sorunlar yaşandığı sonuçlarına varılmıştır. Genel görüşmeciler görüşlerinin belirtmiş olduğu hususlar dışında, iki yönetici özel eğitim meslek okullarında alan-dal ayrımının olmaması gerektiğini belirtmiştir. Hatta uygulamalardaki bazı sorunların bundan kaynaklı olduğu yönünde de bir sav savunmuşlardır. Bu görüş genel görüşü yansıtmasa da kayda değer önemli bir nokta olduğu düşünülmüştür. Literatür incelendiğinde (Balta,2017,s.90) özel eğitim meslek okullarında yaşanan sorunlara dair yaptığı araştırmasında özel eğitim meslek okullarının bürokratik ve yönetmelikten kaynaklı sorunları olmakla beraber en çok teknik noktalarda sorunlarla karşılaştıkları sonuçlarına varmıştır. Özel eğitim okul yöneticilerinin yaşadıkları sorunlar adlı çalışmada özel eğitimi ilgilendiren mevzuatta birbiri ile çelişen tutarsız durumların olduğu, en çok da 1,2,3, kademedeki özel eğitim mevzuatının genel eğitim mevzuatı ile çeliştiği yerler olduğu ve bu noktalarda ne yapılacağının bilinmediği, özellikle stajla konusunda sürekli başka mevzuatlara yönlendirme yapmasının sorun ortaya çıkardığı yönünde araştırma sonuçlarına varılmıştır (Kocaman,2015,s.8). Dolayısıyla araştırmadaki meslek okulu statüsünden kaynaklı yaşanan bürokratik problemlerin literatürdeki araştırmalarla benzerlik gösterdiği görülmüştür.

Özel eğitim mevzuatında güncellenmesi gereken yerler ve işlevsiz olan maddelerle alakalı bulgularda katılımcıların neredeyse tamamının eğitsel değerlendirme, tanılama yerleştirme kısımlarında ciddi sorunlara işaret ettiği görülmüştür. Bu sorunların genel anlamda özel eğitim süreçlerini olumsuz etkilediği, yerel bazda bazı kurum sayılarının yetersizliği sebebiyle de öğrenci tanılama ve yerleştirme sürecinde problemler ortaya çıkardığı ifade edilmiştir. Nitekim katılımcıların eğitsel değerlendirme sürecinde, kısır bir döngüde değerlendirmelerin yapılması, kurum sayıları ve türleri baz alınarak yapılan değerlendirmelerin yanlış tanılama ve yerleştirmeye sebep olduğu görülmüştür. Dolayısıyla kurum sayıları ve türlerine uygun tanılama ve yerleştirmelerin RAM'lar tarafından yapılmasının özel eğitim amaç ve ilkeleriyle örtüşmediği yorumu yapılabilir. Tanılama ve yerleştirme süreciyle alakalı sorunların yanında hafta sonu ve destekleyici diğer eğitim faaliyetlerine de bir yasal düzenleme güncellemesi yapılması ile alakalı bir sonuca da varılmıştır. Literatür incelendiğinde araştırmanın eğitsel değerlendirme, tanılama-yerleştirmeye alakalı bulgularını destekleyici çalışmalara rastlanmıştır. Bu çalışmaların

birinde Kocaman (2015,s.59) özel eğitim öğrencilerinin eğitsel değerlendirme süreçlerinde yanlışlıklar olduğuna dikkat çekmiş, itiraz halinde tekrar aynı kurumun eğitsel tanılamayı yapmasının hem öğrencileri hem de velileri olumsuz etkilediği için üst bir kurul oluşturulmasının gerekliliğine değinmiştir. Bunun yanında aynı araştırma bulgusuyla paralellik gösteren başka bir nokta ise özellikle çoklu engelli öğrencilerin gidebileceği sınıf ve kurum sayısının yetersiz olması ve yer yer yöneticilerin böyle sınıfları açma noktasında çekimser davranması zikredilmiştir. Özel eğitim mevzuatı hakkındaki görüşler adlı çalışmada mevzuatın tanılama ve yerleştirme kısmında sorunlar olduğu ve bunlarla alakalı yasal düzenlemeler yapılması gerektiğini belirtilmiştir (Kizir ve Memişoğlu,2017,s.13). Araştırma sonucuyla paralellik gösteren bir başka araştırmada ise (Karabörk,2018,s.78) mevzuatın eksikliğinden kaynaklı RAM'ların eğitsel tanılama ve yerleştirmede sorunlar yaşadıkları, özellikle tıbbi tanıyı çok önemsemekle beraber aile görüşünü de almalarının tanılama ve yerleştirme süreçlerini daha çok sekteye uğrattığı ve öğrencileri de bu durumun olumsuz etkilediği sonucuna varmıştır.

5.1.3.Personel (Öğretmen, Müdür, Müdür Yardımcıları)Yeterlilikleri, Görev ve Sorumlulukları

Araştırmanın yönetici mevzuat hâkimiyetleri ile alakalı bulgularında yöneticilerin mevzuata hâkim olmasının iş ve işlemleri doğru ve hızlı yapmayı olumlu etkilediği görüşünün araştırmacıların neredeyse tamamı tarafından belirtilmiş olması önemli bir sonuçtur. Aynı zamanda mevzuat hâkimiyetinin yanlış uygulamaları engellediği, eğitim öğretim süreçlerini olumlu etkilemesinin yanında az katılımcı tarafından belirtilmiş olmasına rağmen aynı okul türü için uygulamalarda birlik sağlanması için yöneticilerin mevzuat hâkimiyetinin önemli olduğu sonucuna da varılmıştır. Literatür incelemesinde de araştırma bulgularıyla benzer sonuçlara varılmıştır. İlköğretim okul yöneticilerinin eğitim mevzuatına yönelik düşüncelerine dair çalışmada yöneticilerin yasalara hâkim olmadığı için uygulamalarda sorunlar yaşadığı sonucuna varılmıştır (Karaman Kepenekçi,2004,s.10). Bunun yanında eğitim-öğretimin işleyişi ile alakalı kısmın sürekli değişip okullara geç duyurulmasından dolayı da yöneticilerin zor duruma girdiği ve mevzuatı bilmedikleri için işlerde aksaklıklar yaşadıkları sonucuna varılmıştır (Bakioğlu ve Demiral,2013). Balta (2017,s.91) ile Kudret (2016,s.358) yöneticilerin alan hâkimiyeti olmamasının yanında

yönetmeliklerden kaynaklı sorunların olmasının işlerini zorlaştırdığı ve çözüm bulma noktasında zorlandıklarını araştırma bulgularında belirtmiştir. Yapılmış olan başka bir araştırmada kurumlar arası işbirliği olmadığı, bunun uygulamalarda sorun yarattığına dair bulgular araştırmamızın uygulamalarda birlik olmasına dair bulgusuyla benzerlik göstermektedir (Kocaman,2015,s.62). Özel eğitim okul müdürleriyle alakalı yapılmış olan bir çalışmada da bu araştırmaya paralel bulgularla, katılımcılarının neredeyse yarısının mevzuattan güç aldıklarını belirtmiştir (Tatlılıoğlu ve Okyay (2012,s.14). Literatürdeki araştırmaların genelinde yöneticilerin özel eğitim mevzuatına hâkimiyetiyle alakalı doğrudan bir araştırmaya rastlanmamaktadır. Bununla birlikte genelde yönetsel sorunlar Selvi (2016) ve Kocaman (2015), özel eğitimde yönetim yeterlilikleri Arslan (2019) ve Görgülü (2016), iş doyumları Yaman (2015), öğrencilerin işe geçişi hakkındaki görüşleri Batu, Gürsel, Ergenekon (2007) ile beraber özel eğitim mevzuatı ile alakalı görüşlerine Karabörk (2018) ve Kizir Memişoğlu (2017)'nin araştırmalarında rastlanmıştır. Söz konusu araştırmalardaki bulgulara sorunların mevzuat hâkimiyeti ile alakalı olduğu düşüncesine bizleri götürmüştür.

Araştırmanın bir başka bulgusunda özel eğitim öğretmenlerinin özel eğitim mevzuatını bilmedikleri, bunun yanında mevzuata hâkimiyetin uygulamalarda doğru karar almaya, öğretmenin kendi özlük haklarını korumaya, yer yer idareyi kontrol etmeye yaradığından mevzuatın iyi bilinmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Özel eğitimde alan dışı çalışan meslek ve branş öğretmenleriyle beraber ücretli öğretmenlerin yasalarda özel eğitimde dersi okutma yeterlilikleri olmadığı ve özel eğitim meslek okullarında çalışan alan dışı öğretmenlerin yeterli özel eğitim teorik ve uygulama bilgileri olmadığından hizmet içi eğitim gibi eğitimlerle desteklenmeleri gerektiği ortaya çıkmıştır. Fakat bunun yanında bu öğretmenlerin özel eğitimde yeterli düzeyde olmadıkları halde özverili bir eğitim çabasında oldukları sonucuna varılmıştır. Öğretmen yeterlilikleri ile alakalı araştırma sonucunun iyimser ve geliştirici yönde olmasının aksine az sayıda görüşmecinin bu öğretmenlerin özel eğitim alanı dışına çıkarılıp, kendi alanlarına geçme noktasında kolaylıklar sağlanması yönündeki açıklamalarının gözden kaçmaması gerektiği düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında Öğülmüş (2014,s.61) özel eğitim ve alan dışı öğretmenlerin mesleki yeterliliklerini incelediği araştırmasında, alan dışı öğretmenlerin özel eğitim öğretmenlerine göre yeterli düzeyde alan bilgisine ve mesleki yeterliliğe sahip olmadığı sonucuna varmıştır.

Bunun yanında Koçak (2018,s.93) ve Çetin (2004,s.14) araştırmalarında katılımcı alan dışı öğretmenlerin neredeyse tamamının özel eğitim mezunu olmadıkları için kendilerini özel eğitimde yeterli bulmadıklarını belirtmişlerdir. Aynı zamanda yeterli teorik bilgiye sahip olmamalarından kaynaklı uygulamalarda başarıya ulaşmada sorun yaşadıklarını belirtmekle beraber, sınıf yönetimi v.b konularda öğretmenlik mesleği genel becerisi olduğundan yeterli olduklarını belirtmişlerdir. Karaman Kepenekçi (2004,s.12) ile Kudret (2016,s.358) yapmış oldukları araştırmalarında öğretmenlerin mevzuata hakim olmadığı ve bunun hem uygulamalarda hem de öğrenci iş ve işlemlerinde aksaklıklara neden olduğu sonucuna varmışlardır. Nitekim araştırmamızın özel eğitim öğretmen mevzuat hâkimiyetiyle alakalı bulgusuna paralellik gösterdiği görülmüştür. Özel eğitim meslek okullarındaki sorunlarla alakalı Balta (2017,s.77)'nin yapmış olduğu çalışmada özel eğitimin uzmanlık gerektiren bir alan olmasından dolayı uzman kişilerin bu alanda çalışması gerektiğini belirtmiştir. Bunun yanında branş öğretmenlerinin sertifikalar verilerek alana alınmasıyla eğitim niteliğinin düştüğünü, ücretli öğretmenlerin sıradan formasyon eğitimlerinin bile olmadığını ifade ederek eleştirmiştir. Kaynaştırma ile alakalı yapmış oldukları çalışmalarında Batu ve Yılmaz (2016,s.7) katılımcı öğretmenlerin yasal mevzuata hakim olmadıklarını ve uygulamalarda aksaklıklar yaşadıklarına vurgulamıştır. Özel eğitim okullarında çalışan müzik öğretmenleriyle ilgili yapmış olduğu araştırmasında Kutlu (2018,s.50) üniversite eğitimi sırasında alınmış olunan özel eğitim dersleriyle beraber mezuniyetten sonra alınacak olan hizmet içi eğitimlerin özel eğitimde çalışılan sürede eğitim süreçlerinde destekleyici ve kolaylaştırıcı olacağına dair sonuçlara varmıştır. Bununla birlikte öğretmenlerin yer yer kendini eksik hissettiği sonuçlarına varmıştır. Öğretmen yetiştirme ile alakalı çalışmada Özyürek (2008,s.8) özel eğitim öğretmeni açısından kaynaklı olarak kısa süreli eğitimlerle alınmış olan alan dışı öğretmenlerinin yeterlilikleri noktasında şüphe duyulan branşlardan başlanmış olmasının yanlışlığını vurgulamıştır. Özel eğitimde alan dışı öğretmenleri, mesleki yeterlilikleri açısından incelediği çalışmada Ergüven (2019) katılımcılarının yarısından fazlasının kendini yeterli hissettiğini söyleyip bunu gerekçelerle açıklamasının araştırmamız sonuçlarıyla örtüşmediği görülmüştür. Özel eğitimdeki meslek öğretmenleriyle alakalı çalışmada Kaya (2018,s.175) meslek öğretmenlerinin yeterli özel eğitim alan eğitimine sahip olmadığını, meslek dersi anlamında yeterli düzeyde destekleyici eğitimlerin verilmediği

ve bu öğretmenlerin çoğunun yeterli düzeyde hizmet içi eğitim almadıkları sonuçlarına varmıştır. Resim öğretmenleriyle alakalı Kartopu' nun (2013) ve mesleki aidiyetle ilgili Şahin (2013) alan dışı öğretmenlerle ilişkin araştırmalarında alan dışı öğretmenlerin özverili çalışmasına dair direk bir bilgiye rastlanmamakla beraber pedagojik ve mesleki yeterliliklerinin özverili çalışmalarını ve özel eğitimde çalışma isteklerini tetiklediğine ulaşımlardır. Aynı zamanda bu öğretmenlerin alan dışına çıkarılmasına yönelik herhangi bir literatür bilgisine rastlanmamakla beraber araştırma bulgularının dolaylı yoldan bu sonuca destekleyici olduğu düşünölmektedir. Tüm araştırmalara bakılınca özellikle alan dışı öğretmenlerin araştırmalara bu kadar konu olmasının bu noktada yetersizlik olabileceği düşöncesine bizi götürüp dikkat çekilmeye değer olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda hizmet içi eğitimlerin olması gerekliliğiyle beraber niteliklerinin artırılması gerektiği düşönceleri de tüm araştırmaların genel sonucu olarak görölmüştür.

5.1.4.Öğrenci İş ve İşlemleri

Araştırmamızın öğrenci iş ve işlemleri, başarı değerdendirmeleriyle alakalı bulgusunda özel eğitim meslek okulu öğrencilerinin mezuniyet durumlarının yetersizliğinin katılımcıların neredeyse tamamı tarafından 17 farklı yerde dile getirmiş olması dikkat çekicidir. Öğrenci staj süreçleri, mevzuatın uygulanmayan kısımlarına yaptırım uygulanması, kayıt süreçlerinde yaşanan sorunlar ve kayıtların belli bir sistematığe bağlanması gerekliliğiyle beraber, öğrencilerin mezuniyette almış oldukları yeterlilik belgesinin hem öğrencileri hem de velileri olumsuz yönde etkilediğine dair sonuçlara varılmıştır. Literatürde çok fazla bilgiye rastlanmamakla beraber Karaman Kepenekçi (2004,s.12) eğitim mevzuatıyla alakalı yapmış olduğu araştırmasında mevzuatın sık değışmesinden kaynaklı öğrencilerin sınıf geçmeleriyle alakalı sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Özel eğitim meslek okullarında yaşanan sorunlara dair yaptığı çalışmasında Balta (2017,s.86) velilerin meslek okullarından en önemli beklentisinin çocukların mesleki eğitimi sağlam bir şekilde alıp nihayetinde işe yerleştirmeleri olduğunu ifade etmiştir. Velilerin bu beklentisi araştırmamızda velilerin mesleki eğitim sürecinden etkilenmesi ile ilgili bulgumuzla benzerlik göstermektedir. Gelişimsel geriliği olan bireylerin işe geçiş süreçleriyle ilgili araştırmalarında Batu, Gürsel ve Ergenekon (2007,s.17) istihdam ve işe geçiş için yasaların uygulanmayan kısımlarına denetimlerin yapılp yaptırımların uygulanması gerektiği sonuçlarına varmışlardır.

Araştırmamızın öğrenci iş ve işlemleriyle ilgili bulgusuna dair literatürde herhangi bir araştırmaya ulaşılmamış olmakla beraber bu bulguların mesleki eğitim için önem arz ettiği düşünülmektedir.

Araştırmada ayrıca özel eğitim meslek okulu stajyer öğrencilerinin okulda eğitim gördüğü alan dışında staja gitmesinin yasal mevzuatta yer almamasına ve bunun zaman zaman işletmelerde öğrencilerin sorunlar yaşamasına neden olmasına rağmen öğrencilerin üstün yararı gözetilerek alanı dışında stajyer olarak çalıştırıldığı sonucuna varılmıştır. Özel eğitim meslek okullarında 3308 sayılı kanun baz alınarak stajyerlik uygulamaları yapılmasına rağmen buna uyulmamış olması dikkat çekici bir durumdur. Okul yöneticileriyle yapmış oldukları araştırmalarında Bakıoğlu ve Demiral (2013,s.9) yöneticilerin öğrenci lehine olacak durumlarda risk alıp düzenlemeler yaptıklarını belirlemeleri araştırmamızın alan dışı stajın yasalarda olmamasına rağmen okullarda uygulanması bulgusuna destekleyici niteliktedir. Literatürde alan dışı stajla alakalı çalışma olmamakla beraber bir çalışmada bu konuya değinildiği görülmüştür. Zihin engelli bireylerin okulda eğitim aldıkları alana uygun olarak istihdam edilmesi gerektiğini çalışmada Celep (2019,s.84) belirtmiştir. Bu sonucun araştırmamız bulgusuyla paralellik gösterdiği görülmüştür. Bir başka çalışmada ise özel eğitim mesleki eğitimi sürecine gelen öğrencilerin yeteneklerine uygun iş-mesleği seçip bu alanda eğitim alması gerektiği ile ilgili sonuca varılmıştır. Çalışmada alan eğitimi alınmasına dair bu sonucun araştırmamızın alan dışı stajın olmaması sonucuyla örtüştüğü görülmüştür.

5.1.5.İstihdam, Yönelme ve İzleme İşlemleri ve Kurumlar

Araştırmamızın meslek okullarının istihdam, yönelme, izleme ve ilgili kurumlarla ilişkili bulgusunda özel eğitim meslek öğrencilerinin istihdam oranının düşük olduğu bununla birlikte mezun izleme çalışmalarının yasal zemine oturtulması gerektiği sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda mevzuat dışı izlemelerin yasallaştırılıp, görevli kişi ve kurumlar belirlenerek, bu kurumlarla iletişim halinde kota uygulamasının (Okullara verilecek istihdam edilecek öğrenci sayısı kast edilmiştir) yapılması gerektiği sonuçlarına da varılmıştır. İstihdam oranının arttırılması ve izleme süreçlerinin yasal bir zemine oturtulup yapılmasının katılımcıların tümü tarafından 32 ayrı yerde dile getirilmiş olması dikkat değer bir nokta olduğu düşünülmüştür. Literatür incelendiğinde

araştırmamızla paralellik gösteren sonuçlara ulaşılmıştır. Özel eğitim uygulamalarıyla alakalı araştırmalarında Genç ve Orhan (2015,s.27) bilgi toplumunda engellilerin yeterli bilgi düzeyinde olmadıkları için istihdam dışında kaldıklarını, bundan özellikle zihinsel engelli bireylerin etkilendiğini belirtmişlerdir. Özel eğitim meslek okullarının sorunları adlı çalışmasında Balta (2017,s.93) özel eğitim öğrencilerinin işletmelerde koordinatör öğretmenler tarafından takiplerinin yapılmakla birlikte burada bazen sorunlar yaşadıklarını belirtmiştir. Söz konusu sorunların bilgilendirme ve iletişimden kaynaklı olduğunu belirtmekle beraber bu öğrencilerin meslek okullarında yeterli mesleki eğitimi alamadıklarını belirtmiştir. Ayrıca Cokçoşkun ve Karahoca (2018,s.21) özel eğitim öğrencileri için geliştirmiş oldukları uzaktan (evde) ve yeni eğitim modeliyle erişilebilirlikten kaynaklanan istihdam düşüklüğü için bu modelin çözüm olabileceğine dair bir sav ortaya atmışlardır. Yapmış olduğu çalışmasındaki Tınar (2018,s.55) ülkeler arasında Türkiye'nin %41.1 oranla en düşük engelli istihdam oranına sahip ülkeler arasında olduğuna değinmiştir. Gelişimsel geriliği olan bireylerin işe geçiş süreçleriyle ilgili çalışmalarında Batu, Gürsel ve Ergenekon (2007) öğrencileri mesleğe uygun yetiştirip işverenleri öğrenci hakkında bilgilendirilmesi gerekliliği, okulun bulunduğu ile uygun atölyelerin açılması ve reel sektörle iletişim halinde olunması, işe yerleştirmelerde ve izlemelerde sınırlılık yaşandığı sonuçlarına varmışlardır. Bu bulgular araştırmamızın istihdam ve yerleştirme ile alakalı bütün bulgularıyla örtüşmektedir. Aynı zamanda işe yerleştirme ve işte kalma işlemlerinin öğretmenlerin kişisel gayretleriyle ve girişimleriyle olduğu, izleme süreçlerinin öğrencileri ve işvereni olumlu yönde etkilediği sonuçlarına da varmışlardır. Yükseköğretimle ilgili yapmış oldukları çalışmalarında Bakioğlu, Canel, Akdağ ve Yüksel (2011)'in mezun olan öğrencilerin belli bir hocaya yakınlık duymakla üniversite iletişimlerini sürdürmelerinin araştırmamızın, öğretmenlerin kişisel çabalar ve öğrencilere duydukları sevgiyle onlarla iletişimde kaldıkları ve onları takip ettikleri bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Öğretmenlerin işletmelerde ve öğrencilere gerekli bilgilendirmeyi yaptıklarını belirtmiş oldukları çalışmasında bulunan Celep (2019,s.68), bu bulgu araştırmamızın kurumlara bilgilendirmeler yapılmalı bulgusuyla aynı yönde olmadığı düşünülmektedir. Bunun yanında kurumlara ve kişilerle işbirliği sağlanması, okulların kotalarının ve atölye çeşitliliklerin artırılması, okul sonrası mesleki eğitimin devamı ve öğrenci izlenmesi, Bakanlığın meslek öğretmenlerini eğitmesi gereklilikleriyle alakalı sonuçları da

araştırmamızla paralellik göstermektedir. Engellilere yönelik Bakanlık, özel kurumlar, İŞKUR, Belediyeler, Dernekler aracılığıyla mesleki eğitimin sağlandığını buna bağlı olarak kurumlar aracılığıyla istihdamın olması gerektiğini Çarkçı (2011,s.101) çalışmasında belirtmiştir. Engellilerin istihdam oranının düşük olmasında da çok fazla donenin olduğunu belirtmekle beraber en çok toplumsal algının olduğu sonuca varmıştır. Özdemir (2008,s.44) çalışmasında engellilerin meslek eğitimi ile ilgili yasaların var olduğunu ama uygulamaya geçirilemediğini belirtmiştir. Aynı zamanda MEB'in kolay ulaşılabilecek staj alanları bulması ve kurumlarla işbirliği yaparak istihdamı kolaylaştırması ve yasal mevzuatın uygulamaya geçmesiyle ilgili denetim yapılması gerektiğini belirtmiştir. Özellikle istihdamla ilgili yasal noktalara denetim yapılması gerektiğini Kudret (2016,s.358) araştırma sonucunda belirtmiştir. Ayrıca Kudret (2016,s.358)'nın engel oranı arttıkça engelli istihdamının düştüğünü de belirtmiştir. Bununla beraber en az istihdam edilen engel grubunun zihinsel ve dil konuşma engeli öğrenci grubu olduğu da araştırmasının sonuçlarından biridir.

Bir başka araştırma da ise (Diken ve Özbey,2010) zihin engelli bireylerin iş-meslek eğitimi ve istihdamlarına yönelik olarak 1990-2010 yılları arasında toplam 25 eserin verildiğini belirtmiştir. Farklı kategorilere ayrılan çalışmada iş-mesleğe geçişle alakalı kategorisinde de altı eserin verildiğini belirtmişlerdir. Yirmi yıllık sürede verilen bu eser sayısı dikkate değerdir.

Sonuç olarak ülkemizde özel eğitime dair yapılan yasal düzenlemelerin, özel eğitim ihtiyacını karşılama noktasında yetersiz kaldığı noktaların olmasıyla beraber mevcut mevzuatta çelişkili ifadelerin, boşlukların, tanımlanma yanlışlıklarının olduğu ve uygulayıcıların mevzuat yazım süreçlerine alınmamaalarının mevzuatta yanlışlıklar yapılmasına neden olduğu anlaşılmıştır. Özel eğitim meslek okulu yöneticileriyle yapılmış olan bu çalışmada katılımcıların neredeyse tamamının özel eğitim meslek okulunda daha fazla olmakla birlikte genel olarak bütün özel eğitim kurumlarındaki yasaların uygulamaya geçme boyutunda sorunlar yaşandığını belirtmişlerdir. Nitekim öğrenci iş ve işlemlerinde, tanılama-yerleştirmede, istihdam çalışmalarında, okullara gelen öğretmenlerinin özel eğitim uzmanı olmamasında, aynı statüdeki kurumlarda birlik sağlanamamasında, başka mevzuatlardan yararlanmaların sorunlara neden olmasında, yasalarda mevcut olmayan noktalarda inisiyatif alan yöneticilerin tedirginlik

yaşamalarına neden olduğu görölmüştür. Bunun yanında yasaların uygulamaya geçmesi için denetimlerin yapılması gerektiğı sonuca da varılmıştır.

Özel eğitim meslek okullarında çalışabilmek için, iyi yetiştirilmiş özel eğitim uzmanı olunması gerekmele beraber, araştırmamız katılımcılarının bu okullarda çalışan meslek ve branş öğretmenleriyle beraber ücretli öğretmenlerin lisans düzeyinde özel eğitim eğitimi almamış olduklarını, kurumda çalışmaya başlamaları sırasında da herhangi bir eğitimden geçirilmediklerini belirtmişlerdir. Söz konusu bu durumun öğretmenlerin sınıflarda özel eğitimin teorik ve uygulamalar noktalarında yetersiz kaldıkları sonuçlarına varılmıştır. Bu öğretmenlerin bazılarının özverili çalışma örnekleri göstermesinin yanında bazılarının çalışmayı sürdüremedikleri sonuçlarına da varılmıştır.

5.2. Öneriler

5.2.1.Araştırmacılara Öneriler

- 1-Araştırmanın aynısı Türkiye'nin farklı coğrafyalarındaki illerinde yapıp bu araştırma sonuçlarıyla benzerlikleri karşılaştırılabilir.
- 2- Araştırmada tüm katılımcılar tarafından ifade edilen mezuniyet diploması olmaması ile alakalı, zihin engelli bireylerin yükseköğretime geçiş durumu için araştırma yapılabilir.
- 3- Özel eğitim kurumlarında yasaların denetimi üzerine çalışma yapılabilir.
- 4-Özel eğitim yasal mevzuatının yeterliliği başka araştırmalarda irdelenmelidir.
- 5- Yöneticilerin özel eğitim mevzuatına hakimiyetleri ve bunun eğitimin geleceğine olası yansımaları araştırılabilir.
- 6- Özel eğitimde çalışan özel eğitim eğitimi olmayan öğretmenlerin hizmet içi eğitim istekleri ile ilgili araştırma yapılabilir.
- 7-Ram'ların tanılama ve yerleştirme süreçlerinin öğrenci eğitim hayatı üzerinde olumlu olumsuz etkileri araştırması yapılabilir.
- 8- Özel eğitim öğrencilerinin yapmış olduğu stajın işletmelerde yaşadığı sorunlarla ilişkisi irdelenebilir.
- 9- Öğretmenlerin özel eğitim yasalarına hâkimiyetinin idareyi denetlemeyle ilişkisi incelenebilir.

5.2.2.Uygulayıcılara Öneriler

- 1- Ücretli öğretmen olarak çalışan öğretmenlere yeterli düzeyde teorik ve uygulamalı hizmet içi eğitimler verilip özel eğitimde çalışma fırsatı verilerek etkililikleri takip edilmelidir.
- 2-Özel eğitimde yöneticilerinin mevzuat hakimiyetleri düzenli aralıklarla kontrol edilebilir.
- 3- Hizmet öncesi eğitimlerinde özel eğitimde çalışacak olan öğretmenlik bölümlerine yeterli düzeyde özel eğitim dersi verilmesi önerilmektedir.
- 4- İşverenlerin engelli bireyleri istihdam etmesi için teşvik edici politikalar geliştirilmelidir.
- 5-Mezuniyette mesleki yeterlilik belgesi alan özel eğitim öğrencileriyle ilgili çalışma yapıp, yükseköğretimin meslek okulları bölümlerine devamları sağlanmalıdır.
- 6-Özel eğitim mevzuat yazım süreçlerine alandan uygulayıcıların katılması önerilir.
- 7-Özellikle özel eğitim meslek okullarında görülen ortaöğretim veya mesleki eğitim mevzuatına gidişlerinin azaltılıp, bu nokta ile ilişkili sorunların en aza indirilebilmesi için mevzuatın atıfsız tek mevzuat yapılması yönünde iyileştirici çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Altun Könez, N. (2015). *Özel Eğitim İş Uygulama Merkezlerinde Görev Yapan Branş Öğretmenlerinin Hizmet içi Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi*(Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arslan, M. (2019). *Okul Yöneticilerinin Özel Eğitim Hizmetlerinin Yönetimine İlişkin Yeterlilikleri* (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Atay M.(1999).*İşitme engelli çocukların eğitiminde temel ilkeler*. Ankara: Özgür Yayınları.
- Ayata, R. (2016). *Zihinsel Engelli Bireylerin Meslek Edindirilmesinde Ailelerin Tutumlarının İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
- Bağatur, J. I. (2016). *Sorularla Özel Eğitim Hukuku*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Bakioğlu, A ve Demiral, S. (2013). Okul yöneticilerinin belirsizlik durumlarını algılama ve karar verme tarzları. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 38, 9-35.
- Bakioğlu, A ve Korumaz, M. (2019). Eğitim Politikasının Temel Kavramları ve Süreçler. Bakioğlu, A ve Korumaz, M. (Ed). *Eğitim Politikaları (s.13)*. Ankara: Nobel Yayını.

Bakioğlu, A, Yüksel, M, Canel, A. N ve Akdağ, B. (2011). Yükseköğretimde Mezun

İzleme Sistemi: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Mezunları

Üzerine Bir Araştırma. *Yükseköğretim Dergisi*. 1(2), 65-79.

Balta, M. (2017). *Zihinsel Engelli Bireylere Orta Öğretim Düzeyinde Verilen Mesleki*

Eğitimde Yaşanan Sorunlar (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim

Yönetimi ve Denetimi, İstanbul.

Batu, E,S ve Yılmaz, E. (2016). Farklı Branştan İlkokul Öğretmenlerinin

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı, Yasal Düzenlemeler ve Kaynaştırma

Uygulamaları Hakkındaki Görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri*

Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 17(3), 247-268.

Batu, E, S., Ergenekon, Y., Gürsel, O. (2007).Gelişimsel Geriliği Olan Bireylere

Okuldan İşe Geçiş Becerilerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğretmenlerin ve

Yöneticilerin Görüşleri”. *Abant İzzet BAYSAL Üniversitesi Eğitim Bilimleri*

Dergisi,7(2),61-84.

Börekçi, M., Sarıkaya, B. (2016). İşitme Engelli Öğrencilerde Yaşanan Sorunlar ve

Çözüm Önerileri: Erzurum İli Örneği. *Ekev Akademi Dergisi*, 20(66), 177-193.

Cavkaytar, A ve Diken İ. H. 2005). *Özel Eğitime Giriş*. Eskişehir: Kök Yayınları.

Celep, M. (2019). *Özel Eğitim Meslek Okulu Öğretmenlerinin Özel Eğitimde Mesleki Eğitime İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Bolu İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

Creswell, J. H. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.

Çağlar, S. (2012). Engellilerin Erişebilirlik Hakkı ve Türkiye’de Erişebilirlikleri. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi(AÜHFD)*, 61(2), 541-598.

Çakmak, M. N. (2006). *Türk Kamu Hukuku Açısından Engellilerin Hukuki Statüsü* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Çarkçı, Ş. (2011). *Engellilerin Mesleki Eğitimi ve İstihdam* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Çarkoğlu, A. (2013). *Uluslararası İlişkilerde Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Çetin, Ç. (2004). Özel Eğitim Alanında Çalışmakta Olan Farklı Meslek Grubundaki Eğitimcilerin Yaşadığı Güçlüklerin Belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Özel Eğitim Dergisi*, 5 (1) 35-46.

Çıkılı, Y. (1996). *Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Türk Milli Eğitim Sistemi İçindeki Yeri* (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Çıkılı, Y. (2018). *Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezlerindeki Öğrencilerin Staj ve Meslek Hayatında Sahip Olması Gereken Sosyal Becerilerinin Öğretmen ve İdareci Görüşlerine Göre Belirlenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Çitil, M. (2013). *Yasalar ve Özel Eğitim*. Ankara.: Vize Yayıncılık.

Çokçoşkun, Y ve Karahoca, D. (2019). Engelli Bireylerin Meslek Eğitimi İçin Bir Model Önerisi. *Turkish Studies*, 14(1), 395-423.

Deveci, M.(2019).*Özel Eğitim Meslek Okulu Akademik Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*(Yüksek Lisans Tezi). Bolu İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

Diken, İ. H, (2017). *Özel Eğitim*. Ankara: Pegem Akademi.

Diken, İ.H ve Özbey, F. (2010). Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin İş – Meslek Eğitimi ve İstihdamlarına Yönelik Türkiye’de Yapılan Araştırmaların Gözden Geçirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*,11(2),19-42.

Diken, İ. H ve Bakkaloğlu, H. (2016).(Ed.) *Zihinsel Yetersizliği ve Otizm Spektrum Bozukluğu*. Ankara: Pegem Akademi.

Ergüven, D.A. (2019). Özel Eğitim Alanında Çalışan Alan Dışı Öğretmenlerin Mesleki Yeterliliklerinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Üniversitesi, Konya.

Eripek, S. (1986).Engelli Çocukların Normal Sınıflara Yerleştirilmesi: Kaynaştırma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 157-168.

Eripek, S. (2005). *Zeka Geriliği*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Ersoy, Ö ve Avcı, N. (2000). *Özel gereksinimli olan çocuklar ve eğitimleri*. İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.

Genç, K.G. (2016). *Bir Sosyal Hak Olarak Engellilerin Eğitim Hakkı: Sakarya Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Genç, K.G ve Orhan, S. (2015).Engellilere Yönelik Ülkemizde Özel Eğitim Hizmet Uygulamaları ve Örnek Ülke Karşılaştırması. *Sosyal Politika Dergisi*,35(2), 115 146.

Görgülü, M. (2016). *Özel Eğitim Kurumlarında Çalışan Yöneticilerin Okulu Yönetme Yeterlilikleri* (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Işık, M. (2014). *Özel Eğitim Uygulama Merkezinde Çalışan Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Yaşadığı Sorunlar*. (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.
- Karaman Kepenekçi, Y. (2004). İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Eğitim Mevzuatına İlişkin Görüşleri (Opinions of Elementary School Principals Towards Educational Regulations. *Educational sciences and Practice*, 3(6), 159-174.
- Karaman Kepenekçi, Y ve Taşkın, P. (2017). *Eğitim Hukuku*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Karabörük, R. (2018). *Özel Eğitim Okulu Yöneticilerinin Özel Eğitim Mevzuatına İlişkin Görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Kartopu, S. (2013). *Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Görsel Sanatlar Dersi Öğretmenlerinin Mesleki Sorunları* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kaya, E. (2013). *Özel Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Meslek Dersi Öğretmenlerinin Yeterlilikleri (Özel Eğitim Uygulama Merkezi, İş Uygulama Merkezi, Meslek Eğitim Merkezi)* (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kızır, M. ve Memişoğlu, S. P. (2017). Özel Eğitim Okulu Yöneticilerinin Özel Eğitim

Mevzuatına İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi*

Eğitim Fakültesi Dergisi, 17 (4), 1994-2013.

Kocaman, A. (2015). *Özel Eğitim Okul Yöneticilerinin Karşılaştıkları Sorunların*

İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim

Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Koçak, V. (2018). *Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi Kademe 3'te Görev Yapan Özel*

Eğitim ve Alan Dışı Mezunu Öğretmenlerin Mesleki Yeterliliklerinin İncelenmesi

(Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim

Fakültesi, Konya.

Kudret, Z. B. (2016). Zihin Yetersizliği ve Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB):

Ülkemizde Yasal Düzenlemeler ve Haklar. İ, H, Diken ve H. Bakkaloğlu (Ed.).

Zihin Yetersizliği ve Otizm Spektrum Bozukluğu(336-358). Ankara: Pegem

Akademi.

Kutlu, M. (2018). *Ortaokullar ve Özel Eğitim Uygulama Okullarında Görev Yapan*

Müzik Öğretmenlerinin Özel Eğitime İhtiyacı Olan Öğrencilere İlişkin Görüşleri

(Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,

Trabzon.

Milli Eğitim Bakanlığı (1997). 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. 30.05.1997 Tarih ve 23001 Sayılı Resmi Gazete. 15.12.2019 tarihinde ulaşılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı (2018). Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği. 07.07.2018 Tarih Ve 30471 Sayılı Resmi Gazete. 15.12.2019 tarihinde ulaşılmıştır.

Okçabal, R. (2005). *Türkiye Eğitim Sistemi*. Ankara: Ütopya Yayınları.

Okyay, E, O ve Tatlılıoğlu, K. (2012).Özel Eğitim Okul Müdürlerinin ve Öğretmenlerinin Öğretim Liderliği Roller (Gaziantep Örneği). *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(2), 1045-1061.

Öğülmüş, K. (2014). *Alan Mezun ve Alan Dışı Lisans Programlarından Mezun Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Özdemir, S. (2008). *Türkiye’de Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli Bireylere Meslek Edindirme ve İstihdamlarına İlişkin Politikaların Değerlendirilmesine Yönelik Yönetici, İşveren ve Veli Görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Öz, Akar, L. (2013). *Çocuk Hakları Bağlamında Çocuklarda Eğitim Hakkı* (Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Özen, A. (2012). *Özel Gereksinimli Bireyler ve Bakım Hizmetleri* (ed. Tekin İftar, E.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayını.

Özyürek, M. (2008). Nitelikli Öğretmen Yetiştirmede Sorunlar ve Çözümler: Özel Eğitim Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi Bahar*, 6(2), 189-226.

Parlak, C., DüNDAR, Ş ve Coşkun, İ. (2014). Türkiye’de Özel Eğitim Alanında Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi(2008-2013). *Ege Eğitim Dergisi*, (15) 2, 375-396.

Pınar Sazak ,E. (2006). Dünyada ve Türkiye’de Erken Çocukluk Özel Eğitiminin Gelişimi ve Erken Çocukluk Özel Eğitim Uygulamaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 7(2), 71-83.

Selvi, H. H. (2016). *Özel Eğitim Kurumlarında Yönetmelik Sorun Analizi* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Sözen, H. (2017). *Engelli Vatandaşların Kamu Hizmeti Almada Karşılaştığı Sorunlar: Konya İli Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Sucuoğlu, B. (2009).*Zihin Engelliler ve Eğitimleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Şahin, F. (2013).*Özel Eğitim Okullarında Çalışan Kadrolu, Emekli, Ücretli Öğretmenlerin Mesleki Aidiyet Duygularının Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Şişman, M. (2013).*Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Şensoy, K. (2014).*Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezlerinde Alan Eğitimi Kazanımlarına İlişkin Veli Görüşleri: Giyim Üretim Teknolojisi Alanı* (Yüksek Lisans Tezi).Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Tınar, Y. (2018).*Engellilere Yönelik Hizmetlerin Yönetimi ve Sunumu: Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme*(Doktora Tezi).İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Vuran, S. (2003).*Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları(BEP), Oğuz Gürsel (Ed.), Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

Vuran, S ve Yücesoy, Ş. (2003).Türkiye’de Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Hizmetlerin Yasal Yapılanmasında Avrupa Birliği’ne Uyum Çabalarının Yansımaları. *Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,3(1), 141 158.

Vuran, S. (2013). *Özel Eğitim*. Ankara: Maya Akademi.

Yaman, S. (2015).*Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezlerindeki Yöneticiler İle Öğretmenlerin İş Doyumu Düzeylerinin Belirlenmesi: Ankara İli Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yorulmaz, S. (2010).*Ortopedik Engellilere Eğitim Veren Kurumlardaki Engelli Bireylere Beceri Kazandırmada Karşılaşılan Sorunların İncelenmesi*(Yüksek Lisans Tezi).Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yıldırım, A ve Şimşek, H.(2016).*Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

İnternet Kaynakları

Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü,(2019).Özel Eğitim Meslek Okulları Zihinsel Yetersizliği Olan Bireyler İçin Akademik Ders Programları.
<http://orgm.meb.gov.tr/www/ozel-egitim-ile-ilgili-yayimlar/icerik/123>
10.10.2019 tarihinde ulaşılmıştır.

Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü,(2019).Özel Eğitim Meslek Okulları Görme Yetersizliği Olan Bireyler İçin Haftalık Ders Çizelgeleri.
https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/13163735_1_GYRME_ENG_HaftalYk_Ders_DaYtYm_Yizelgesi_13.09.2018.pdf
15.12.2019 tarihinde ulaşıldı.

Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü,(2019).Özel Eğitim Meslek

Okulları Zihinsel Yetersizliği Olan Bireyler İçin Haftalık Ders Çizelgeleri.

https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/13163715_1

[YEMEM_HaftalYk_Ders_DaYtYm_Yizelgesi_Hafif_Zihin](#)

[OSB_13.09.2018_2.pdf](#) 15.12.2019 tarihinde ulaşıldı.

Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü,(2019).Özel Eğitim Meslek

Okulları Görme Yetersizliği Olan Bireyler İçin Akademik Ders Programları.

http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_09/03041638_gormeengelliler_

[gitimprogrami.pdf](#) 10.10.2019 tarihinde ulaşılmıştır.

Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü,(2019).Özel Eğitim Meslek

Okulları Meslek Programları Zihinsel Yetersizliği Olan Bireyler İçin.

<http://orgm.meb.gov.tr/www/ozel-egitim-mesleki-egitim-merkezi-meslek>

[programlari-yeni/icerik/576](#) 15.12.2019 tarihinde ulaşılmıştır.

Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü,(2019).Özel Eğitim Meslek

Okulları Meslek Programları Görme Yetersizliği Olan Bireyler İçin.

<http://orgm.meb.gov.tr/www/ozel-egitim-mesleki-egitim-merkezi-meslek>

[programlari-yeni-gorme-engelliler-icin/icerik/718](#) . 15.12.2019 tarihinde

ulaşılmıştır.

Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü,(2019).Özel Eğitim Meslek

Okulları Kurum Listeleri <https://mebbis.meb.gov.tr/KurumListesi.aspx>

15.12.2019 tarihinde ulaşılmıştır.

Ey-Der (2019).Engelli Birey Sayıları.<https://ey-der.com/ana-sayfa/turkiye-ve-dunyada-engelliler/>15.12.2019 tarihinde ulaşılmıştır.

EKLER

Görüşme Soruları

Kıdem yılınız:

Mezuniyetiniz:

Göreviniz:

Cinsiyetiniz:

Özel eğitim meslek okullarında çalışma süreniz:

- 1.Genel olarak özel eğitim meslek okulları mevzuatı hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 2.Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin meslek okullarından mezun olduktan sonra işe girmelerinin az olmasının yasal düzenlemelerle ilişkisi var mıdır? Varsa sizce nedir?
3. Özel eğitim meslek okullarını ilgilendiren yasal mevzuatta işlevsiz olan ya da güncellenmesi gereken madde var mı, varsa nedir?
- 4.Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin meslek okullarındaki amaçlar doğrultusunda yetiştirilebilmesi için yasaların varlığının önemi nedir?
- 5.Yöneticilerin yasal mevzuata hâkim olması meslek okullarındaki uygulamaları nasıl etkilemektedir?
- 6.Öğretmenlerin yasal mevzuata hâkim olması meslek okullarında eğitim ve öğretim ortamları ve uygulamalarını ne ölçüde etkilemektedir?
7. Özel eğitim meslek okullarında okutulan meslek ve branş derslerini okutan öğretmenler ile ücretli öğretmenler yasalardaki dersi okutma yeterliliğine sahip midir? Cevabınız hayır ise gerekçesini açıklayınız?
8. Özel eğitim meslek okullarında staja giden öğrencilerin öğrenim gördüğü alan dışında staja gitmesinin yasal mevzuata uygunluğu nedir?
- 9.Özel eğitim meslek okullarını ilgilendiren yasal mevzuatlar ihtiyacı karşılayacak düzeyde mi? Değilse neden?
- 10.Özel eğitim meslek okullarının herhangi bir okul türünü karşılamıyor olması veya meslek lisesi statüsünde olmaması sizce bir sorun teşkil ediyor mu? Sorun teşkil ediyorsa geçiş için neler yapılmalıdır?

11.Özel eğitim meslek okullarında mezun izleme çalışmalarının yasalarda olmamasının özel eğitimin amaçlarıyla ilişkisi nedir, mezun izleme çalışmaları için yasal bir zemin gerekli midir?

